

România literară

SALA DE
LECTURĂ

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

10 - 16 mai 2000
(Anul XXXIII)

18

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Ioan Paul al II-lea

Reflecții asupra culturii

(pag. 20-21)

DIAGONALE de MONICA LOVINESCU

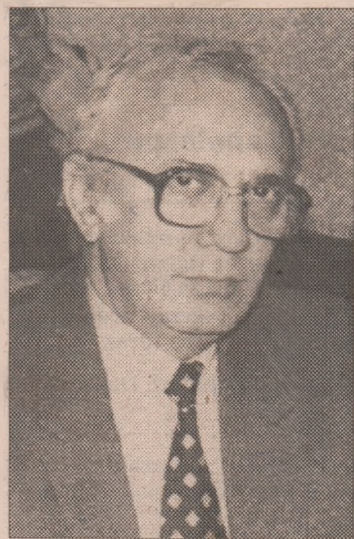
LA STÎNGA STÎNGII

(pag. 7)

In memoriam

Ov.S. Crohmălniceanu

(pag. 11, 24)

Destinul unui
prozator

MIRCEA CIOBANU

(pag. 12-13)

Expeditor: N. STEINHARDT

(pag. 4)

„DESTRUCTIA ELITELOR“

(pag. 3)

Evanghelia după Saramago

PROFITÎND de traducerea, în curs, la Editura Univers a romanelor lui José Saramago și de câteva versiuni francezești (toate, din anii '80-'90, căci și francezii l-au descoperit firziu pe cel mai celebru scriitor portughez de după Pessoa), mi-am făcut o anumită idee despre autorul *Plutei de piatră* și al *Orbirii* (a nu se confunda cu aceea a lui Canetti!), deși unele lucruri continuă să-mi rămână neclare. Nu e în discuție valoarea operei românești a lui Saramago. Premiul Nobel ce i-a fost acordat în 1998 este pe deplin meritat. Chiar dacă nu mă număr printre admiratorii necondiționați ai acestor romane, trebuie să admit că ele sînt originale și puternice, afit ca imaginație, cit și ca scriitură. Problema mea, în legătură cu Saramago, este alta.

Scriitorul portughez este departe de a trezi, prin opțiunile sale ideologice și politice, simpatia spontană a cititorului român contemporan. Înainte de toate chiar prin faptul că el este, de patruzeci de ani, membru al unui partid profund detestat în România, acela comunist. S-a înscris în 1959, așadar după ce Hrușciiov denunțase crimele lui Stalin și cînd numeroși intelectuali de sînga din Europa Occidentală începeau să se despartă de partidele comuniste din țările lor. Particularitatea atitudinii lui Saramago nu se oprește aici. El este încă și astăzi membru al P.C.P. Probabil unicul intelectual de mare valoare aflat în rîndurile unui partid comunist. Îndrăgostit de Castro, Marquez a rămas totuși neînregimentat. Istoria Portugaliei din acest secol explică, la rigoare, gestul de aderare al lui Saramago din 1959: în plin regim salazarist, de extremă dreaptă, comunismul putea să apară unui portughez ca o soluție corectă. Dar, un sfert de veac după Revoluția Garoafelor, și un deceniu după prăbușirea tuturor comunismelor europene, pe fondul neputinței lor economico-sociale și al sadismului cu care au distrus civilizația multor țări și popoare, convingerea cu pricina nu mai pare a avea nici un sens.

Nu mă irită faptul în sine că lui Saramago îi place să meargă împotriva curentului. Îndefinitiv, felul cum înțelege el să fie mereu o excepție de la regulă, un "caz", îl face atrăgător în ochii acelor intelectuali care nu se consideră născuți pentru onoruri și recunoașteri, hrănindu-se mai degrabă din spirit de opoziție. Dar ridică și destule întrebări delicate și vedește unele contradicții. Într-un moment de generală alunecare spre religios și chiar spre mistic, cînd biserica catolică își regăsește, grație îndeosebi unui Suveran Pontif fără pereche, rosturi demult uitate, Saramago scrie o viață a lui Isus, în formă de roman, desigur, aproape voltairiană pe alocuri, prin ironie, și foarte incriminatoare la adresa lui Iosif care, singurul avertizat în privința intențiilor lui Irod, fuge cu Isus fără a se preocupa nici cit negru sub unghie de soarta miilor de prunci ai căror părinți ignorau primejdia și pe care un cuvînt al său i-ar fi putut salva. Iată o opoziție la curent care nu mă tulbură deloc. Dar în *Pluta de piatră*, un cataclism rupe peninsula iberică de continent și o angajează în derivă spre sud. În toiul procesului de integrare europeană (și de pe urma căreia Portugalia a beneficiat imens), romanul lui Saramago a fost interpretat ca un protest anticomunitar. Pe bună dreptate. Scriitorul s-a justificat extrem de curios, turnînd gaz pe foc: pluta lui ar fi remorcherul care antrenează Europa spre Sud, spre exploatarea Lumea a Treia, îndepărtînd-o de hegemonismul Nordului exploatare! Sîngismul acestei viziuni e cu afit mai paradoxal cu cit seamănă cu un naționalism foarte la modă în Portugalia salazaristă cu care Saramago nu s-a împăcat. Nici Franco și nici De Gaulle n-ar fi obiectat la desprinderea de Europa a țărilor lor, chiar dacă n-ar fi împărțit iluziile... creștinești (de data aceasta) ale lui Saramago cu privire la Lumea a Treia.

Spațiul nu-mi permite să ofer și alte exemple. Un personaj contradictoriu, José Saramago.

CONTRAFORTde *Mircea Mihaiescu*

România: un ecorșeu (1)

ZĂZANIILE neconținute și fără obiect, injuriile grobiene și incontinența verbală agresivă — mediatizate din plin de o presă și o televiziune ce-și fac o datorie de onoare din vulgaritate și un țel din nesimțire — induc străinătății imaginea unui român isteroid: ființă certăreață, greu de mulțumit, primitivă, violentă, cu care mai bine să n-ai de-a face. E suficient să urmărești tertipurile, amânările, amenințările voalate prin care reprezentanții Fondului Monetar Internațional și ai Băncii Monetare amenință că nu vin în România! Sau formulele de eludare a românilor de la tot felul de avantaje pe care celelalte țări din zonă le-au dobândit de mult: de la suspendarea vizeelor pentru Occident la diversele "oleoconduite" și piețe zonale, de la acorduri culturale la facilități economice. În continuare, pentru intelectualul român modalitatea cea mai frecventă de a se impune în Occident e fuga și renunțarea definitivă la calitatea de român.

Această imagine e, din multe puncte de vedere, falsă. A fost suficient să arunci o privire de Paști la televizor pentru a te convinge că românul se mulțumește cu foarte puțin. Sau cu nimic. Marginile de șosele transformate în macelării sunt imaginea cea mai șocantă pe care am văzut-o de ani de zile. Nici poliția, nici inspectorii sanitari n-au putut stăvili năvala cetățeanului spre locurile în care inocenții miei erau omorâți fără milă și beliiți cu bestialitate, pentru a lua, ecorșaji, drumul portbagajelor de "Dacii" și al frigiderelor de bloc.

Culmea e că cei mai vocali, cei mai agresivi în disputele cu organele de ordine erau cumpărătorii. Dacă ciobanii-macelari se mulțumeau să spună că e munca lor și că fac ce vreau cu ea ("L-am hrănit cu biberonul!", se lamenta un frumos ciobănel extracarpatic, aruncând priviri înduioșate spre mielul pe care tocmai îl "executase" cu mișcări experte), cumpărătorii-orășeni deveniseră, parcă, membri ai baroului civic: "De ce nu se contruiește locuri speciale? De ce e ocupate piețele de mafioți? De ce nu se gândește că vine Paștele și n-are unde vinde carnea proaspătă? Am și eu dreptul la un miel, la câte îndur de la ăștia! Să se construiască piețe de sacrificiu!"

Va să zică, "piețe de sacrificiu"! Expresia trebuie reținută, măcar pentru că "piețele de sacrificiu" sunt de mult construite în România. Trăim, zi și noapte, într-o "piață de sacrificiu", mioritici sau nu, ciobănași sau oițe bărsane. Mai trebuie să aflăm cine sunt "ei" (cei care nu "construiește" și nu "gândește"). Evident, guvernul, parlamentul, primăria. Cum televiziunile inter-active sunt, la noi, abia la început, am pierdut ocazia să-i replic cetățeanului indignat că, de fapt, gândirea sa este tipică "pieței de sacrificiu"!

Într-adevăr, cine ar trebui "să se gândească" și "să construiască" în România? Doar clasa politică? Doar cetățeanul? E drept că cei mai răi și mai nesimțți dintre noi ajung să se cațere pe cele mai înalte piscuri. Dar ei sunt, totuși, plecați dintre noi și sunt ca noi! Nu sunt importați din Deșertul Gobi și nici din Groapa Marianelor! Vin alegerile locale. Câți dintre românii ce se buluceau spre crengile stejarilor pline cu miei s-au gândit cu adevărat cui au dat votul? Iar după ce l-au dat, câți s-au gândit să-i tragă la răspundere pe aleșii lor? La câte întâlniri cu primarii, cu consilierii, cu deputații și senatorii au fost, pentru a-i lua de guler și a le cere socoteala? Câți s-au întrebat în toamnă, nu cu

trei zile înainte de Paște, "unde sunt piețele de sacrificiu"? Câți sunt conștienți că votul dat, la stânga sau la dreapta, poate modifica însăși direcția în care se mișcă țara?

Prea puțini, firește. Am pierdut capacitatea de a raționa de la mână până la gură. Dezastrele ecologice se succed în ritm apocaliptic, dar nici unul din locuitorii "pieței de sacrificiu" nu-și pune problema originii lor. "Fatalitate!" E tot ce poți citi pe chipurile lor prostesc-resemnate. Nimeni nu face legătura între nenorocirile din ultima vreme și centralismul înfiorător de stat. Oamenii care acum stau cu mâna întinsă, ajunși la mila publică, sunt aceiași care în urmă cu patru, cu opt sau cu zece ani ridicau pumnul la ideea de privatizare. Poluarea criminală a marilor combinate a devenit posibilă pentru că nefericiții de azi sunt "bărbații" care au blocat, de fiecare dată, drumurile, au sechestrat perfecții, au alungat investitorii și au pus mâna pe pari când s-a vorbit de vinderea mamușilor ucigași.

Cei care suferă infinit mai mult sunt tocmai dușmanii privatizării. Las de-o parte faptul că o întreprindere particulară nu riscă în ruptul capului să provoace pagube, nici sieși, nici altora, pentru că va plăti din buzunarul propriu. Orice greșală de acest fel înseamnă ruina și falimentul. În schimb, dacă ea aparține statului, va plăti tot cel păgubit: după ce a rămas fără serviciu (pentru că asta se întâmplă oricum!), iată-l rămas fără casă sau cu animalele otrăvite de cianuri și de tot felul de reziduuri toxice. Uluiala lor e întrecută doar de nesimțirea funcționarilor guvernamentali, care, după ce obosesc să dea vina unii pe alții, cad obosiți în patima "studiilor de fezabilitate" din care au aflat că lucrurile s-au întâmplat pentru că trebuiau să se întâmple!

Toate acestea încep — oricât ar părea de incredibil — de la murdăria în care suntem obișnuiți să trăim. De la nepăsarea cu care trecem pe lângă huliganul care mânăncă semințe pe treptele catedralei (altfel, noi fiind credincioși nevoie-mare!), la colegul care scuipă zgomotos pe coridoarele instituției sau de la lăcomia cu care ne înghesuim la chilipirul pascal atârnat de copacii de pe marginea șoselelor. Situații perfect demonstrabile de impactul nul al partidelor ecologiste. Astfel de lucruri sunt luate de români în derâdere: "Cum adică, să mă spal pe mâini după ce merg la WC? Cum adică, să nu cumpăr din locuri special amenajate carne, legume și orice altceva, când e mai ieftin? Îmi dai matale diferența? Cum să nu calc pe iarbă și să nu smulg florile, când parcurile sunt ale noastre, ale poporului? De ce să nu-mi încrustez numele în scoarța de copac, când ma știu sortit eternității? De ce să nu sparg ferestrele în tramvai și să smulg plușul din compartimentele de tren, când am nevoie de ele în propriul meu grajd, în care îmi hrănesc cu biberonul miei pe care, apoi, la marginea drumului, am să-i belesc plin de avânt?"

Nu știm — pentru că n-a avut cine să ne spună — unde se sfârșesc drepturile și unde încep îndatoririle noastre. Orbecăim într-o "piață de sacrificiu", plini de aplomb și de conștiința că ni se cuvine totul, obsedați de îndestularea imediată și de căpătuiala rapidă, fără să observăm că rolurile s-au inversat de mult. În copaci, printre frunzele încă fragede ale stejarilor din marginea drumului, atârnam chiar noi. Noi, poporul suveran și gureș.

POST-RESTANTde *Constanta Buzea*

LA DISTANȚELE mari în timp la care sosesc de-atâtea ori răspunsurile, este bine să înțelegem că nici neplăcerea unor respingeri și nici entuziasmele unor primiri, nici unele nici altele neavând, doamne ferește, aerul definitiv în catastrofă ori consacrare, nu trebuie să rămână batute în cuie. Prin forța lucrurilor toate se risipesc prin creșterea și depășirea de sine care se petrec în răstimp, ori prin renunțare și căderea din micul și înșelătorul har care a lucrat dezamăgitor. Orice ni se poate reproșa, nu însă și buna credință, trăind în plină utopie, știm, atunci când mesajele vin cu miile la nivelul unui singur an, când nici pentru a le citi liber pe toate nu ajunge timpul, dar să le mai și găsești locul într-un răspuns fără să dai greș niciodată. Cerem iertare tuturor nemulțumirilor și înșelațiilor în așteptări, din prezent și mai ales din viitor. Dar încercați și dvs. să fiți mai moderați cu duhul dezamăgirii, atâtea vreme cât nu va revolta absolut deloc propriile greșeli din propriile texte, greșeli care au la urma urmei pentru noi gustul aiuritor al zădărniceii. Câtea vreme și după doi, trei ani rămâneți constant opac și scrieți, și veți scrie mereu *ve-ti și da-ti-mi*, aproape că nu mai simțim la fel de ferm ca la început obligația de a vă atrage respectuos atenția că aveți mai mult sau mai puțin talent literar. În legătură cu răspunsul-model pe care mi l-ați propus, ca ideal și soluție pentru nechematei *Nu, vă rugăm reveniți*, permițându-mi să nu vi-l aplic nici de data aceasta, decât cu o mică modificare de fond, adică, *Nu, vă rugăm să reveniți, și numai atunci când veți scrie fără greșeli*. Dați-mi și dvs. semn de mila măriei sale, poetul care sunteți, care nu scrie întotdeauna rău. Dovada că avem dreptate o face poemul *Punctul*, din care transcriem aici, acum, un fragment: "cap de pod cap de pod/ ca o poșgiță oglinda de deasupra de dedesubt ca de diamant/ trup se învârtește nemiatermunit/ ca matul lunii miezul lacului// două bărci în cuplu vălesc/(poți desena un cântec/ parcă poți să înghiți cuvinte" și poate și pentru a vă convinge că puteați evita foarte ușor aglomerările sonore dezagrebabile și descalificante de tipul *dedede-ului și dededededi-ului* din versurile 2 și 3. (*Lucian D. Sava, Vaslui*) ☒ Este valabil și pentru dvs. mare parte din răspunsul de mai sus. Nu sunt prea sigură, nu-mi dau seama dacă citatele pe care le dați în text sunt luate din alte poeme ale dvs. sau de aiurea. De remarcat splendoarea lor și faptul că poemul în care sunt înglobate intră în rezonanță perfect cu ele. Aleg câteva rânduri din *Poezia care nu există*: "am visat că scriam/ eram fericit -/ în această noapte în care oglinzile/ mor/ în această liniște/ ce-mi înconjoară/ sufletul precum moartea/ pescăruși albi, ruine ale cerului/ eram fericit înlăuntrul somnului/ în vis./ criptic mesajul pe care-l caut/.../ umbre călătoresc prin amintirea/ ce putrezește lin odată cu timpul/ privirea nu mai caută/ dar inima mai așteaptă/ visam că scriam și eram fericit/ înlăuntrul unor imagini care nu erau/ cuvinte dar care vorbeau/ despre mine insumi-/ într-o noapte/.../ în care se poate auzi murmurul/ înghețat al cosmosului/ țipete de pescăruși/ urlete de oameni/ din mare se înalță spre cer/ cadavrul celui viu/ precum o făclie de ceață/ drumul și diferența sublimă/ dintre teroare și dragoste/ acea teamă fără nume/ ce mă privește de sus.../ *uneori moartea este ca o fereastră/ pe care o închizi/ dimineața înainte de răsăritul/ soarelui/ aerul prin care trec îngerii/ nu poate fi respirat/ cei vii au murit/ se pot vedea mici picături/ de sânge/ pe cerul albastru, senin.../ mesaje indescifrabile.../ de culoarea azurului.../ ecoul celui ce mă privește.../ deasupra colii/ furtuni neodihnite/ într-un ocean de imagini mari păsări/ uitate într-un trecut al somnului". Este mai mult decât necesară, cred, operația pe care am făcut-o dintr-un instinct de apărare precis și înduioșător, de cititor care ar vrea să nu aibă de-a face cu balastul din textele virgine care-l cuceresc. Am reținut, deci, în citat doar firul minunii, fără noduri, fără migrări, fără dezlănări. Speranța mea că veți face același lucru, singur, detașat de amănunte și cu celelalte poeme, care sunt interesante și merita efortul unei ușoare defrișări care le schimbă gustul din bun în foarte bun. (*Alex. Ioanid, București*) ☒ Nu greșeați dacă puneți în plic mai multe, dar nici prea multe, din *numeroasele* poezii pe care le-ați scris până la 16 ani și ceva câți aveți acum. Aceasta, ca să ne dăm seama dacă ține de accidental sau de o bună și constantă inspirație lirică imaginile originale precum *degetele mele din foi de porumb și părul meu de pânză arsă de soare*. Să învățăm în schimb, că *pânțele* este un singular net și că omul nu are mai multe pânțele, așa cum se înțelege din finalul *Neputinței*: "Obosită să port/ În pânțelele mele sterpe/ Pârlite de arșiță/ Același nimic greu/ Și apăsător/ Și dureros de gol..." Corect: *pânțelele meu sterp, pârlit de arșiță*. (*Luiza Fediuc, București*)*

România literară

Director: **Nicolae Manolescu**

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanta Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Nina Pruteanu, Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Köln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația „România literară”, - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan, Ionela Stanciu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Mihai Minculescu.

e-mail: romlit@romlit.ro<http://www.romlit.ro>

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii,

Fundația pentru
o Societate Deschisă
România

și

Centrul Cultural
SINDAN

„Destrucția elitelor”

C U CÎTVA timp în urmă, la invitația Casei Românești (*Maison Roumaine*) din Paris, Ana Blandiana a vorbit, într-o frumoasă conferință, despre *Destrucția elitelor*, în anii comunismului. Bineînțeles, atenția se îndreaptă spre închisoarea de la Sighet, acolo unde, prin straduințele sale, prin exntuziasmul și abnegația - a sa și a lui Romulus Rusan - se găsește acum *Memorialul Sighet* (“loc de rugăciune/ și de închinăciune” - precum legenda Meșterului Manole...). Ana Blandiana aducea, în plus, la cunoștința noastră, o serie de documente pe care publicațiile Fundației Academia Civică (editor: Romulus Rusan) le-au oferit, de-a lungul anilor (din 1944!) istoriei României - și de care, vai nouă!, prea puțini români, istorici, mai ales - le-au subliniat însemnătatea.

“Memorie scurtă” - se spune. În plus, o dureroasă indiferență pentru ceea ce a fost, pentru suferințele din trecut - acest vâl de ne-aducere aminte (nu vrem să spunem *de uitare*) acoperă totul: *ne* acoperă. Să adăugăm la toate acestea, încercările actuale de minimalizare, de banalizare a pătimirii românești sub comunism (ceea ce unii numesc, acum, “mitul nefericirii totalitare”) pentru a înțelege că sîntem noi, noi înșine, cei care ne “separăm” de propria noastră istorie, de adevărurile *trăite* - în numele unor perspective “post comuniste”, teoretice sau direct interesate. Un *cui prodest?* ar fi necesar, ca o etichetă, multor publicații - volume, articole - recente.

Ana Blandiana a rămas o conservatoare, intemeietoare și “paznică” a *Memorialului Sighet* (și acesta, de atâtea ori blamat!). A vorbit la Casa Românească în fața unui public de vîrstă matură (mulți, cu părul alb), foști deținuți politici, alese personalități ale (ceea ce se numea altădată) exilul românesc din Franța, cei care au militat pentru instaurarea libertății și a democrației în România. Printre aceștia însă, prea puțini tineri. Tinerii ce studiază sau se găsesc la Paris; tinerii post-1989 - cei care, cu ocazia cocktail-urilor, umplu încăperile elegante ale Ambasadei României și se adună în jurul meselor încărcate de bunătați - lipseau. De ce vor fi fost absenți? Să nu-i fi interesat subiectul conferinței? Să nu-i mai preocupe decît prezentul (și viitorul lor), “în numele nenorocului”, prin țări străine-occidentale, în orice caz?

Discuțiile care au urmat - nici ele nu s-au referit la ceea ce a fost, la documentele arhivelor acum date la iveală, la suferințe, la torționari. Ana Blandiana a avut a face

față - și a răspuns cu elegantă comprehensiune democratică - la o serie de întrebări și de observații privind politica actuală a Puterii din România, discrepanțele dintre promisiunile ei electorale și realizările ei, întrebări îngrijorate pentru prezent și pentru viitor. Despre trecutul însingurat prin închisori, pe munți sau în exilul îndepărtat - nici o întrebare! Nici o tresărire. Ana Blandiana era, aici, ceea ce, pare-se, nici d-sa nu și-a dorit să fie: o personalitate, nevoită a apăra structuri și rezultate politice în care nu era implicată.

“Destrucția elitelor” României în anii dictaturii comuniste rămînea într-un plan secundar.

Și totuși, discuția ar fi putut continua, pe aceeași temă... Chiar astăzi, în cursul altor ani după 1989, procesul continuă: neacceptarea (sau ținerea la distanță) a celor care ar fi putut fi “utilizați” cu mult folos în viața României actuale (culturale, politice, poate și economice) se observă încă. Am mai scris despre aceste probleme. Am vorbit despre ele, și au scris, și alții. Atunci cînd, în Constituția 1991, art. 16, alin. 3 - se face mențiunea că cetățenii români care pot intra în competiții electorale (spre a fi aleși) trebuie să aibă NUMAI naționalitatea română (în versiunea franceză, “șmecherește”, cuvîntul NUMAI lipsește!) - nu înseamnă oare excluderea românilor din străinătate și a celor cu dublă cetățenie? Nu înseamnă *îndepărtarea* lor de la treburile țării? ”

Ce rost mai pot avea vorbele mari pronunțate prin Ambasadele României în țările occidentale (în Paris, în special) de oameni politici importanți (nici Președinții României nu au făcut excepție) - prin care “toți Români, și voi, și noi, sîntem de acum înainte, frați; voi sînteți o parte integrantă a poporului român” etc. etc.?

Chiar de curînd, prin “legea funcționarului public”, se prevede că pot ocupa funcții publice în Stat, cetățenii care au NUMAI naționalitatea română. Excluzi, îndepărtați fiind aceiași “frați români, parte integrantă a poporului nostru”! Se putea imagina o lege mai puțin europeană, într-un moment în care România are porțile deschise spre Europa - decît “legea funcționarului public”?

Dar să examinăm și alte aspecte. Mulți tineri studiosi, prin tot felul de burse, programe și generoase oferte occidentale, sînt trimiși în străinătate - în Occident, evident - în vederea completării pregătirii lor din țară. Prin concurs, cei mai numeroși, prin propunere, alții - merituosi cu toții.

Este drept, dintre aceștia, unii, cu diplome de studii occidentale - nu se mai întorc în țară. Tot “în numele nenorocului”, - mai ales cei din domeniul științelor exacte, al științelor naturii, al medicinei, preferă posturi în Canada, în Australia - puțini, foarte puțini, și în Franța - în situații materiale superioare celor din țară.

Dar, iată, sînt unii care se întorc în România! Aceștia au dificultăți de reintegrare, se izbesc de nebănuite, nespuse, subterane rezistențe autohtone - de la cei (unii mai în vîrstă) care nu au avut șansele lor, dar care le sînt, cum se spune, azi, “șefi și șefuleți”. Nou-veniții turbură! Aducînd gîndire nouă în diverse domenii - în teoriile literare și lingvistică, în predarea unor limbi străine - “jenează” metode și obiceiuri vechi, autohtone. De unde, tendința spre marginalizare a celor ce ar putea avea multe de spus și de făcut. De aceea recunoașterea titlurilor de studii străine în România, pune - și această formalitate - probleme: se precedează cu multa incetinire.

Alte asemenea fenomene, cu ani în urmă, s-au petrecut și în lumea teatrelor. Un mare regizor român de înaltă faimă, altul, și el de notorietate internațională, după ce începuseră să lucreze cu actorii din țară, au fost constrînși să plece - pentru că “incomodau” sau “umbreau” gloriile noastre locale din vremea deceniilor totalitare. În acest timp însă, alți regizori români valoroși, mai tineri, evoluează în Europa occidentală, culegînd lauri și laude, uneori mai mult decît în țară... Invidia, oricît de “colegială” ar fi, duce la aceleași efecte distructive: îndepărtează valorile românești, elitele.

Pînă și în lumea politică se manifestă atitudini de respingere a celor care ar fi fost - și țării, și partidului - utili. Cazul Emil Ghilezan, de care PNȚCD “nu a avut nevoie” este de la sine cel mai evident: s-a scris îndelung despre el, fără nici un efect, dar și fără să se încerce o justificare. Tăcere absolută! Liberalii au și ei militanți de seamă, membri valoroși întorși în țară din Occident: și aceștia rămîn fără o întrebuintare cuvenită. Desigur, se poate merge înainte și fără acești “repatriati” (care însă nu și-au “pierdut” niciodată patria!), dar cit ar fi fost de folositoare prezența lor în structurile de conducere ale Statului nostru!...

Nu mai este vorba, în aceste situații, chiar de o “distrugere a elitelor”. Avem de a face mai degrabă cu îndepărtarea lor - premeditată - pentru că, într-un fel sau altul, ei reprezintă fie trecutul (pe care nu voim a-l ține minte), fie o perspectivă nouă,

proaspătă, democratică, europeană (de care ne apărăm, pentru a se păstra competența magistrală veche și, bineînțeles, posturile și fotoliile). “Nu se întorc ei acasă” - declara, cu ani în urmă, un decan de facultate - “pentru că nu-și lasă salariile bune din Occident”... Iată, însă, unii s-au întors “acasă”, sperînd să-și regăsească un rol util. Curînd ei au fost nevoiți a face cale întoarsă: intraseră în țesutul intern de intrigă individualistă care domnește în țară. Bineînțeles, există dorința “să se revizuiască”, dar “să nu se schimbe nimic”!

În aceste împrejurări România pare a-și urma drumul unui slogan mai vechi: “oameni dintre noi, pentru noi”. Elitele ucise în închisori nu erau dintre cei ce urmau să crezeze “omul nou”. Români de pe meleaguri străine (occidentale) nu avuseseră prilejul de “a minca salam cu soia” (uitîndu-se că traiul în străinătate al exilaților nu a fost deloc ușor) și nici nu beneficiază *exclusiv* (NUMAI) de naționalitatea română: ei nu-s “dintre noi”!

Rezultatul: rămînem tot mai singuri, în țară, în lume, înaintăm spre Europa tot mai greu, iar vorbele, indemnurile - chiar ale Anei Blandiana - rostite, cu speranță, din credința sinceră în *adevăr* - nici acestea nu pot modifica sistemul nostru de gîndire.

Elitele - cit sînt active și utile - par a nu avea ce căuta printre noi. Le vom recunoaște și recupera *post-mortem*! Pînă atunci, rămînă acolo unde sînt (“doar nu le-am spus noi să plece!”) sau odihnească-se în pace - români necunoscuți și uitați - risipiți în zările lumii!

P.S.: Pentru cei ce vor să înțeleagă rolul elitelor în viața României, definitiv lămuritoare sînt vorbele doamnei Monica Lovinescu, dintr-un recent interviu: “*nu am de ce să mă întorc, din moment ce nu am plecat niciodată*”. (“Observator cultural”, 2, p. 18)

Niciodată adevăratele elite nu au părăsit România. Ele au fost distruse, alungate, îndepărtate, exilate - dar în forul lor interior, *întotdeauna* prezente în România.

Alexandru Niculescu

“Bineînțeles, sînt și unele - puține - excepții, în funcție de bunele intenții (sau interese) ale celor din conducerea țării.

” Regretatul profesor Mircea Zăciu, după plecarea din țară - deși era membru de onoare al Academiei Române, nu a mai putut fi profesor-consultant la Universitatea din Cluj!

SCRISORI PORTUGHEZE

de Mihai Zamfir

Globalizare (II)

V ULGATA socialo-comunistă descrie situația actuală a omenirii după o schemă de simplitate infantilă: cită vreme a existat “lagărul socialist”, iar modelul Uniunii Sovietice inspira activitatea de zi cu zi a adeptilor lui, globalizarea părea extrem de benefică. Stînga europeană nu vedea nici un inconvenient în faptul că exact același tip de societate se instalase în Europa de Est, Cuba, America Centrală, Angola, Etiopia sau Coreea de Nord: atunci “globalizarea” era o fericire, iar cele cîteva zeci de milioane de victime din țările sus-amintite - un preț normal. Astăzi, în schimb, globalizarea devine inamicul numărul unu doar pentru că ea poartă semn american.

Trebuie să spunem că modelul de societate aflat acum în ofensivă, adică democrația de tip occidental, nu-i nici pe departe o creațiune exclusiv americană; dacă edificarea lui s-a realizat mai ales în Statele Unite, loc ce continuă să reprezinte laboratorul socio-economic al lumii, multe alte țări l-au instaurat instinctiv, fără vreo presiune politică externă, conduse doar de bunul-simț și de propria lor tradiție. E vorba de actuala Uniune Euro-

peană, de țările avansate din Europa, dar și de Israel, Turcia, Japonia, Australia, Argentina, Canada etc. etc. Modelul de societate democratică înseamnă rodul unitar al tuturor acestor contribuții disparate.

Cît privește globalizarea, ca noțiune “condamnabilă”, ea e cu totul altceva decît liberalismul salbatic: e transformarea globului pămîntesc în “satul planetar” al lui Mac Luhan - și acest fapt nu denumește neapărat o catastrofă! În sus-numitul “sat”, adică în lumea contemporană, informația a devenit motorul evoluției generale: un nou raport spațiu-timp ne condiționează existența. Acum știm exact ce se întîmplă în orice colț al lumii, aproape în aceeași oră cu producerea evenimentului, avionul, ca mijlocul de transport, și telefonul-fax creează timpul instantaneu; majoritatea marilor averi din clipa de față se bazează pe rapiditatea speculației financiare oferite de ordinator.

Din clipa în care a început să se constituie, adică de pe la începutul anilor '60, noua societate, la a cărei conformație precisă asistăm în anul 2000, a făcut mai mult pentru umanitate decît se făcuse din noaptea istoriei și pînă în 1960: a înlăturat foamea (chiar în țări unde ea părea definitorie), a dus economia și moneda la o creștere și stabilitate fără precedent; a vindecat aproape toate maladiile seculare; a limitat drastic șomajul și a revărsat belșugul în majoritatea țărilor occidentale; a reușit să sporească vizibil durata vieții omenesti, în condițiile în care populația globului sârea de la 2,7 miliarde în 1960 la 6 miliarde astăzi.

Mai presus de toate, această globalizare a însemnat însă o realitate politică ce a produs miracolul: ea a de-

monstrat că democrația parlamentară reprezintă cea mai bună organizare a societății. Nu perfectă, fără îndoială (doar dictaturile pretind că sînt perfecte), ci mai puțin rea decît concurențele ei. Implozia regimurilor de tip sovietic s-a datorat propriilor lor păcate mortale, nu vreunei intervenții externe. La scara planetară, democrația a avut spontan cîștig de cauză în fața totalitarismului. În sfîrșit, mondializare înseamnă și că sacrosancta “independența națională” nu mai poate fi o scuză pentru ca orice dictator să-și facă de cap, asasinîndu-și compatrioții în numele “neamestecului în afacerile interne”.

Evident, noua mondializare nu e pe placul tuturor. Să ne gîndim o clipă la greoiul aparat activistic al partidelor comuniste, la efectivul copleșitor al poliției politice și al armatei din “Lagărul socialist”, la șefii de cadre din întreprinderi, la torționarii mari și mici, la păzitorii de închisori, la șefii numiți doar în virtutea obedienței politice! Împreună cu familiile lor, ei formează milioane și milioane de frustrați, cărora globalizarea actuală nu le mai acordă mari șanse. Dacă acestor cetățeni ai Estului le adăugăm substanțialul aparat al partidelor comuniste din Vest, precum și pe cel al tuturor “mișcărilor” (de eliberare, pentru pace, anti-imperialiste etc.), toate plătite cu fonduri sovietice, atunci observăm că adversarii actualii ordinii mondiale compun un contingent numeros.

Și mai ales zgomotos, din desperare. E greu să recunoști față de tine însuși că ți-ai închinat viața, din interes ori din prostie, unei iluzii răsuflăte, pe cit de inconsistentă, pe atît de criminală. Că, de fapt, ai trăit degeaba.

Expeditor: N. STEINHARDT

Seninătatea unui neliniștit

VIRGIL IERUNCA a pus la dispoziția Editurii Humanitas 250 de scrisori primite în perioada 1967-1983 de la N. Steinhardt. Aceste scrisori, atent adnotate de Monica Manu (care merită felicitări pentru modul cum a îngrijit ediția), au apărut de curând într-un volum cu titlul *Dumnezeu în care spui că nu crezi...*

Aflat în România, o țară-închisoare, ca toate țările comuniste, N. Steinhardt îi scrie unui prieten din Franța, deci din lumea liberă. Acest raport dintre expeditor și destinatar conferă scrisorilor dramatismul unor mesaje trimise de cineva care are nevoie de ajutor. N. Steinhardt se sufocă, din punct de vedere cultural, într-un spațiu impermeabil la creația intelectuală și artistică "străină" și îi cere prietenului său noi și noi cărți apărute în Occident, cu insistența cuiva care ar cere oxigen.

La rândul lui, îi trimite și el lui Virgil Ierunca diferite volume tipărite în România, pentru a-i da posibilitatea să se documenteze în legătură cu viața literară din țară. Scrisorile au, înainte de toate, acest scop practic: să regleze schimbul de cărți dintre un expeditor plin de ardoare și un destinatar calm și amabil.

În mod frecvent însă aceste texte utilitare devin confesive, eseistice și poetice, în conformitate cu temperamentului eruptiv al lui N. Steinhardt, care detestă *gradul zero al scriiturii*. Mai mult decât atât, expeditorul îi reproșează la un moment dat destinatarului, pe un ton patetic, că nu primește de la el scrisori la fel de înflăcărâte:

"Foc supărat, întristat, indignat, revoltat, amar, cătrănit, mahnit peste măsură, cu sufletul acrit și răscolit de stilul ultimei tale scrisori - circumlocuțional, simandicos, obsecvios, fastidios, năzuos, meandric, contabilicesc și, în general, cu totul lipsit de prietenie - de parcă nu mi-ai scrie *mie*, ci nu știu cărui ștab ori șefuleț, lui Pavel Apostol poate, lui Petroveanu, lui Aurel Baranga ori lui N. Moraru -, am hotărât totuși să trec peste revolta, amărăciunea, indignarea, cătrănirea mea etc., etc. și, dat fiind că suntem în ajunul Înălțării Domnului, când trag nădejde a mă împărtași, să nu țin seama de stilul tău atât de inamic - de nu și ultragiant, dușmănos - al scrisorii tale și să-i dau curs."

Ca și Ion D. Sîrbu, N. Steinhardt este torturat de dorința comunicării. Alți autori își cheltuiesc energia intelectuală exclusiv pentru crearea

unei "opere", iar în scrisori sunt expeditivi și convenționali. Ion D. Sîrbu și N. Steinhardt investesc foarte mult în fiecare scrisoare, fără să le pese că textul respectiv va fi citit de un singur om. Amândoi sunt neliniștiți și merg cu sinceritatea până la autoflagelare, ca unele personaje dostoevskiene. Există însă și o deosebire importantă. Ion D. Sîrbu își declară nefericirea, plângându-i să se chinuiască în văzul lumii, în timp ce N. Steinhardt, deși este la fel de nefericit, se declară senin și mulțumit de viață.

Nu este vorba de ipocrizie, nu este vorba nici de acel O.K. pe care americanii îl spun mecanic, pentru a nu-i plictisi pe cei din jur cu necazurile lor. N. Steinhardt afirmă că este fericit cu speranța că va deveni fericit. El anunță anticipat realizarea unei dorințe arzătoare, pentru a forța realitatea să i-o îndeplinească.

Schiță de autoportret

SEMNATARUL scrisorilor nu numai că avansează versiunea fericirii sale, dar mai și mulțumește cerului (după ce a făcut ani grei de închisoare, fără vreo vină!) pentru șansa pe care i-a dat-o, de-a se bucura de viață:

"Din firimiturile rămase se învrednicesc și câinii, iar din firimiturile Harului se pot împărtași, pe urmele cananeiencii, și cele mai jalnice dintre făpturi. De ce n-aș recunoaște și n-aș spune? De fericirea aceasta necuprinsă am avut parte și eu - ca și de o anumită liniște, o anumită neîncetată voioșie, o anumită zâmbitoare nepăsare, o anumită semeață nesimțire, o anumită copilăroasă încăpățănare. Doamne, iartă-mă! Iată că mă pornii a-mi face un fel de portret psihologic - *tu vois ça d'ici!* Iartă-mă și tu și nu râde prea tare!"

Uneori însă, când este obosit, uită să mai țină sus steagul încrederii în

steaua lui norocoasă și își mărturisește regretul sfâșietor că și-a ratat viața:

"A! ce frumoasă e lumea asta a lui Dumnezeu, Virgile! și ce rău îmi pare că am fost un păcătos și un netot și am irosit-o, răvășit-o, iureșit-o, balmăjit-o, pângărit-o! De împrejurări potrivnice să nu-mi vorbești, nu există împrejurări, totul de noi depinde, răspunderea toată a noastră e! Îmi va mai da oare Dumnezeu puțința s-o mai dreg, s-o mai plinesc, s-o mai rostuesc nițel?"

Entuziasmul este starea de spirit adoptată aprioric de N. Steinhardt și în judecarea literaturii, ceea ce nu exclude funcționarea spiritului critic. De fapt, tocmai această situație este corectă. N. Steinhardt pleacă de la prezumția de valoare ori de câte ori se pregătește să citească o carte, spre deosebire de atâția alți critici care sunt de la început sceptici și nereceptivi. În felul acesta, el face comunicarea *posibilă*. Cu alte cuvinte, când aude sunând telefonul literaturii, se grăbește să-l ridice, dându-i o șansă necunoscutului de la celălalt capăt al firului să-și transmită mesajul. Și numai dacă mesajul îl dezamăgește, întrerupe politicos convorbirea sau, la nevoie, chiar trânteste receptorul, enervat de insistența interlocutorului.

N. Steinhardt nu este timid în judecarea literaturii, este generos. El nu se sfiește să se distanțeze - după ce inițial îi admiră - de monștri sacri ai literaturii, ca Teilhard de Chardin sau Emil Cioran.

Apologia spiritului românesc

LA FEL trebuie înțeleasă elogierea de către N. Steinhardt a românilor, a României, a stilului de viață românesc. Elanul scriitorului-călugăr *împinge* românismul spre ipostaza lui ideală, îl obligă să fie așa cum ar putea fi, îl

N. Steinhardt, *Dumnezeu în care spui că nu crezi...*, scrisori către Virgil Ierunca (1967-1983), ediție îngrijită de Monica Manu, București, Ed. Humanitas, col. "Memorii, jurnale, convorbiri", 2000. 304 pag.

inventează plecând de la o esență rev-elată în momente faste. Frazele lui N. Steinhardt sunt imperative, nu enunțative:

"Ferițiți cei ce s-au născut în acest paradis românesc; cei ce l-au privit cu ochi veseli și înlăcrimați; cei în ale căror vine curge sângele șesurilor, dealurilor sau munților nali; dar și cei care l-au simțit și îndrăgit printr-un act, să-i zicem, de voință, mai curând de clarviziune; cei ce l-au iubit, deși spurcați, deși târziu; fericiți cei ce-l poartă în suflet, deși se afla departe; cei ce - orice, oricând, oricum - nu și-l smulg din launtru lor, unde paradisul acesta pământesc și-a pus indelebila pecete."

De altfel, nu numai ceea ce este românesc are parte de acest tratament. Indiferent despre ce scrie, N. Steinhardt instigă la fericire.

Patriotismul său seamănă cu înțelepciunea copacului, care, atașat definitiv de un anumit loc de pe planetă, se străduiește să-l valorifice la maximum, în loc să-l conteste fără rost. N. Steinhardt își iubește țara, așa cum își iubește firea, soarta sau credința. Nu întâmplător, povestește pe larg, într-o scrisoare, ce mulțumit este Constantin Noica, la 60 de ani, că are 60 de ani:

"Dinu a împlinit acum câteva zile 60 de ani. Ne-a spus, lui Vlad și mie, că, departe de a se simți apăsător, întristat, copleșit de această vârstă, se simte mai liber și mai fericit ca oricând. Abia acum a scăpat de toate neesențele: ambiția, erosul, speranța, îngrijorarea de a ști ce vei face din viața ta, răspunderea față de colectivitățile de care ții. Abia acum, așadar, se simte cu adevărat liberat și liniștit, abia acum a trecut de la «a face» la «a fi», de la agitație la liniștea individului scapat de orice chemări lumești ale speciei. Asupra punctului acestuia a stăruit: că după 60 de ani individul scapă de specie."

Sunt scriitori care au mai mult talent literar decât N. Steinhardt, dar care sunt mai puțin scriitori. Chiar și în scrisori redactate în grabă și cu inevitabila teamă că ar putea fi interceptate de Securitate, el conferă cuvintelor acea tensiune existențială care face ca literatura să fie literatură.

Cărți primite la redacție

- Gheorghe Grigurcu, *Amurgul idolilor*, articole, studii, interviuri, București, Ed. Nemira, 1999. 442 pag.
- Gheorghe Grigurcu, *Peisaj critic, III*, studii, București, Ed. Cartea Românească, 1999. 398 pag.
- Gheorghe Grigurcu, *Idealul purtat de scripeți*, poeme, Botoșani, Ed. Axa, 1999. 116 pag.
- Mircea Săucan, *Funerailles à Bucharest*, Tel Aviv, 2000.
- Boris Marian Mehr, *Evreii, istorie, valori*, București, Ed. Hasefer, 2000.
- Viorel Savin, *Pagini alese, teatru (Bătrâna și hoțul, Greșeala), Reflecții introductive* de Petre Isachi, *Tabel cronologic* de Eugen Budău, *Semnale critice* de Ioan Prăjișteanu, Bacău, Ed. Plumb, 2000. 116 pag.
- Adrian Oțoiu, *Chei fierbinți pentru ferestre noi (Carte de calculatoare pentru spirite literatoare)/ Hot Keys for Soft Windows (Fiction Handbook for Computer Nerds)*, Pitești, Ed. Paralela 45, col. "80", seria "Proză", 1998. 124 pag., 11 500 lei.
- Adrian Oțoiu, *Stângăcii și enormități (Carte de calculatoare pentru spirite literatoare)/ Web Side Story (Fiction Handbook for Computer Nerds)*, Pitești, Ed. Paralela 45, col. "802, seria "Proză", 1999. 210 pag., 18 000 lei.

O struțo-cămilă ideologică (IV)

DAR ce-a făcut Mihai Beniuc în calitatea sa de prim secretar și apoi de președinte al Uniunii Scriitorilor? Întii de toate, o drastică epurare a "elementelor dușmănoase", adică a autorilor neînregistrați în politica partidului, care, în cel mai bun caz, au rămas fără mijloace de trai, dacă nu au infundat pușcăriile. Operația a avut și un coechipier de nădejde: "Era un lucru de la sine înțeles nu înmulțirea ca atare, ci faptul că nu se mai putea rămâne la vechea formulă. Numărul acestor membri după 1949, când am intrat în conducerea Uniunii Scriitorilor, întii ca scriitor, apoi ca prim-secretar, iar în ultima fază ca președinte, firește ca a sporit treptat, dar în același timp a mai și scăzut, prin eliminarea acelor elemente care nu puteau să mai rămână din punct de vedere legal, deci independent de voința conducerii Uniunii Scriitorilor și în conformitate cu legile existente ale țării sau din punctul de vedere al unui trecut al lor pe care îl consideram incompatibil cu activitatea în rindurile noastre. Pot să spun că cei care au operat cel mai mult în această privință, deci în ultimul aspect, de eliminare a anumitor elemente, au fost, indiscutabil, două persoane și anume eu însumi și cu Eugen Jebeleanu". Ce-a mai făcut apoi? I-a "învățat" pe scriitori cum să...scrie, altfel spus i-a alfabetizat întru realismul socialist. O spune singur: "«Păcat că în această țară nu există oameni ca George Călinescu sau Tudor Arghezi, care să știe să scrie adevărată poezie patriotică socialistă». M-am uitat la respectivul șef al secției ideologice și am spus: «Păcat. Cei pe care i-ai amintit nu au făcut altceva decât să învețe de la mine cum se face această treabă, că nu a făcut-o altcineva înaintea mea». Își recunoaște Beniuc vreo vină? Cătuși de puțin. Se consideră un țap ispășitor, conform unui mit "care încă, pe cât se pare, dăinuiește la anumite popoare sub forma primară: trebuie la un moment dat un țap care să ia asupra sa toate păcatele tribului sau populației, să fie pus pe goană și ucis". Un asemenea țap ispășitor ar fi fost și Stalin (bine că nu și Hitler), cu care, deși se compară, poetul susține a nu fi avut nimic comun, arătându-se revoltat de epitetul de "stalinist" ce i s-a atribuit: "Părerea mea personală este că nici Stalin nu e, în mare măsură decât un țap ispășitor al numeroaselor crime pe care le-au comis alții în jurul său, și spun aceasta despre Stalin poate și dintr-un motiv personal.(...) În realitate, n-am fost întru nimic mai stalinist decât oricare dintre ceilalți contemporani ai mei. Toți au scris articole, poate chiar mai patetice decât alé mele, și n-ar fi îndrăznit pentru nimic în lume să ia în deșert numele lui Stalin". Aidoma acuzațiilor de la Nürnberg, Beniuc se apăra afirmând că nu el a elaborat legile, nu el a emis ordinele etc.:

"De ce nu se întreabă nimeni cine a elaborat diferitele documente de partid privitoare la cultură, artă, literatură ș.a.m.d.". Dar cine a aplicat cu rivnă aceste legi, ordine, documente, aceste directive? Cine s-a proclamat mereu soldat al partidului? Orice s-ar fi întâmplat, impunitatea, sub comunism, îi era de altfel asigurată: "Acesta a fost și motivul pentru care nu m-am sinchisit cătuși de puțin, părăsind Conferința Scriitorilor (din 1965), de ceea ce mi s-ar fi putut întâmpla, știind foarte bine că nu mi se poate întâmpla nimic și nu mi se putea întâmpla nimic pentru că nu mișeseam absolut nimic ce ar fi putut fi considerat vreodată ca o atitudine anticomunistă". Evident.

Vina e, desigur, a altora, o vină colectivă, aidoma celei ce ne-o pun acum în circă "apoliticii" și "echidistanții". Drept care veninul împotriva confrăților din aceeași tagmă nomencluristă se revarsă fără opreliști: "cu metodele specifice lui, a luat cuvântul Zaharia Stancu, vorbind așa cum, după cite am aflat din scrierile lui Sadoveanu, care este un om foarte decent, vorbesc numai țigani de la Dunăre, iar ca să nu fie numai țigani de la Dunăre implicați, fostul meu, și încă pe atunci actualul secretar. Ion Brad, actualmente ambasador la Atena, l-a aprobat, crezând că eu nu văd mișcările ochilor săi, ceea ce, de altfel, nu m-a mirat, știind că el își facuse, pe de o parte educația la iezuitii, în școala de la Blaj, iar pe de altă parte avea conștiința încărcată cu foarte multe ticăloșii, între care și furturi ordinare de bani". Acesta să fie adevărul? Autorul romanului *Desculțe* supus și în alte pasaje unui aspru rechizitoriu: "Nu m-a impresionat nici faptul că Zaharia Stancu a spus că, spre deosebire de un adevărat comunist, eu dau bir cu fugiții. Mă gindeam: «Totmai tu să spui așa ceva, sluga tuturor regimurilor fasciste și secrete, pe ascuns, să nu te prindă nimeni că ai purtat cămașă verde! Nu ai purtat cămașă verde, dar, mult mai rău, ai purtat cămașă rușinii vânzătorului și denunțatorului o viață de om. Nu e nimic. Ai spus, ai spus!». Lupta între cei doi dinozauri ai literaturii noastre "angajate" e un spectacol deloc lipsit de savoare. Zaharia Stancu e debarcat cu "delicatețe din Comitetul de conducere al Societății Scriitorilor, acordându-i-se un premiu, la un ordin de sus și cu sugestia tehnică a inventivului în rele Eugen Jebeleanu: "Jebeleanu a spus: «Să știi că este o idee foarte bună. Înțeleg ce vrei să faci: să-i dam premiul și să spunem că, pentru a i se putea acorda acest premiu, nu poate rămâne membru al Comitetului Societății Scriitorilor din România, că ar însemna să ne premiem între noi, și totuși, în afară de el, nimeni nu merita acest premiu». Altminteri autorul *Desculțului* celui totuși încălțat în sandale de aur era un băiat de...

comitet. Perfect obedient: "Zaharia Stancu se bucura de mult credit, mai ales prin faptul că era oricând gata să facă ce i se cerea. Acesta a fost și motivul pentru care a acceptat, după părerea mea cu ușurință, să includă un pasaj-invectivă la adresa lui Tudor Arghezi, în spiritul pamfletelor lui Sorin Toma". Doar puțin intrigant, așa cum i se cerea unui nomenclurist. În timp ce Beniuc funcționa în calitate de consilier al Ambasadei României la Moscova, Zaharia Stancu călătorește într-acolo spre a obține un exemplar din Statutul scriitorilor sovietici și spre a se lauda apoi astfel, încât șeful său ideologic să se pronunțe în felul următor: "am avut un reprezentant ani de zile la Moscova, dar niciodată n-a reușit să ne facă rost de un statut al Uniunii Scriitorilor Sovietici, a fost destul ca o singură dată să meargă acolo Zaharia Stancu și l-a obținut numai-decît". În lagărul de la Tg. Jiu, romancierul ar fi jucat un rol de delator, însoțit de privilegiile de rigoare: "Desigur, Zaharia Stancu a fost la un moment dat și în lagărul de concentrare de la Tîrgu-Jiu, pare-mi-se, dar cu așa ceva prea mult nu avea de ce se lauda, deoarece în momentul când s-au făcut anumite procese el a fost unul dintre cei mai buni informatori și acuzaatori ai unora din cei care fuseseră închiși, iar în ceea ce privește relațiile lui cu comuniștii din lagăr, ele erau de obicei astfel stabilite, încât unii comuniști trebuiau să-i facă ghețele". Nu sint uitați nici alții, mai însemnați. Ion Barbu e arătat cu degetul ca unul care a purtat cămașă verde (de parcă Beniuc n-a fost zeci de ani înfășurat în steagul roșu cu seceră și ciocan), despre Blaga și Camil Petrescu ni se relatează că au crezut în victoria lui Hitler, iar Sadoveanu și Arghezi apar tratați mai cu seamă prin prisma cunoscutei lor arghirofilii (pe care ulterior a învederat-o și un Marin Preda). Iată o întâmplare cu autorul *Cuvintelor potrivite*. La decesul lui Ion Agârbiceanu, a fost rugat să scrie un mic articol. "Scurtul articol - frumos scris, desigur - se numea «O lacrimă». Pentru această lacrimă, firește că a trebuit să i se plătască mie de lei. Și atunci, mai mult cu umor amar, am spus: «Bine că n-au fost două lacrimi!». Și alta cu autorul *Baltagului*: "mi s-a povestit o întâmplare care mi s-a părut totuși ciudată: «Știi că la noi a fost invitat odată Mihail Sadoveanu». Zic: «Asta e un lucru grozav. A venit?». «Da, a venit, dar să vezi ce ni s-a întâmplat: când a venit a spus: Înainte de a începe să le vorbesc elevilor, îmi veți depune numaidecît suma de 5000 de lei». Profesorii sint o categorie de oameni săraci în general. S-au uitat unii la alții, n-au zis însă nimic, s-au retras în colțuri, directorul i-a mobilizat cum a putut, să se ducă acasă, să se împrumute la vecini și au lăsat puțin povestea cu începerea discuției,

Mihai Beniuc - *Sub patru dictaturi* (memorii 1940-1975), ediție îngrijită de Ion Cristoiu și Mircea Suciu, prefață de Ion Cristoiu, Editura "Ion Cristoiu" S.A., București, 411 pag., preț 85.000 lei

pină în sfârșit a reușit să se întoarcă corpul didactic cu cele 5000 de lei pe care le-a dat maestrului". Întimplări, firește, din "mica istorie" a literaturii, cum ar spune francezii, însă de-o relevanță incontestabilă în registrul moral. Încheiem șirul nostru de citate cu o anecdotă care l-ar putea binedispune pe cititor la lectura acestei scrieri apăsătoare prin tendențiozitate și mistificare, și chiar prin risipă de cuvinte, în legătură cu Salvatore Quasimodo, invitat în România: "Pe atunci, în Piața Aviatorilor exista, cum să spun..., înalta statuie de bronz a lui Stalin, care apoi a fost înlăturată. Quasimodo, la un moment dat, a întrebat: «Cum se face că voi, în România, nu aveți nici o statuie a lui Stalin?». Or, trecuse pe lângă respectiva statuie de mai multe ori și o văzuse foarte bine împreună cu însoțitoarea, care, dacă ar fi fost nevoie, i-ar fi explicat, dar Quasimodo cunoștea foarte bine figura lui Stalin, deoarece el fusese cindva comunist - dar ca să ia Premiul Nobel, el l-a obținut numai după ce și-a depus carnetul de partid, carnetul de membru al Partidului Comunist Italian. Însoțitoarea a spus: «Cum nu avem o statuie a lui Stalin? N-am trecut noi pe lângă ea - acea statuie mare, care domină întreaga piață a Aviatorilor». «Da? - a spus Quasimodo. Eu am crezut că acela este Jebeleanu». Lui nu îi plăcea Jebeleanu pentru faptul că îi părea prea lingușitor (probabil tot din aceeași rațiune, că îl va avea odată sprijinitor în obținerea Premiului Nobel). Poezia pe care i-o scrisese lui Quasimodo, în care îl compara cu Salvatore (adică cu Mîntuitorul), lui nu i-a făcut prea mare plăcere". Amintirile lui Beniuc reprezintă un document în care mărturisirea se zbate în cușca unei concepții extraliterare, aflată la rîndul său sub grațiile unei istorii ideologizate. O dublă captivitate, prin urmare, în care viața evocată pulsează dramatic, constrânsă la deviere, pre-lucrare, cenzură de sine. E o tîrzie pledoarie *pro domo* a unuia din principalii actori ai scenei noastre literare din prima perioadă a regimului comunist din România, încheiată în jurul anului 1965.

CALENDAR

7.V.1920 - a murit C. Dobrogeanu-Gherea (n.1855)
7.V.1926 - s-a născut G.I. Tohaneanu
7.V.1931 - s-a născut Ștefan Iureș
7.V.1937 - a murit George Topârceanu (n.1886)
7.V.1938 - a murit Octavian Goga (n.1881)
7.V.1964 - a murit Septimiu Bucur (n.1915)
7.V.1968 - a murit George Ciprian (n.1883)
8.V.1923 - s-a născut Traian Iancu (m.1997)
8.V.1930 - s-a născut Florin Țîrîțescu (m.1997)
8.V.1933 - a murit Spiridon Popescu (n.1864)

8.V.1937 - s-a născut Darie Novăceanu
8.V.1948 - s-a născut Vasile Dan
8.V.1950 - s-a născut Gheorghe Craciun
9.V.1895 - s-a născut Lucian Blaga (m.1961)
9.V.1918 - a murit George Coșbuc (n.1866)
9.V.1931 - s-a născut Victor Vântu
9.V.1943 - s-a născut Sterian Vicol
9.V.1946 - a murit Pompiliu Constantinescu (n.1901)
10.V.1858 - s-a născut D. Teleor (m.1920)
10.V.1925 - s-a născut Nicolae Frânculescu (m.1993)

10.V.1929 - s-a născut Ion Horea
10.V.1945 - s-a născut Șerban Codrin
11.V.1903 - s-a născut Virgil Birou (m.1968)
11.V.1924 - s-a născut Aurel Gurghianu (m.1987)
11.V.1931 - s-a născut Laurențiu Cemeț
11.V.1940 - s-a născut Gheorghe Istrate
11.V.1941 - s-a născut Crișu Dascălu
11.V.1958 - a murit Ion Breazu (n.1901)
11.V.1984 - a murit Virgil Tempeanu (n.1888)
11.V.1990 - a murit Theodor Mănescu (n.1930)

12.V.1812 - s-a născut George Bariț (m.1893)
12.V.1916 - s-a născut Constantin Ciopraga
12.V.1921 - s-a născut Marin Porumbescu (m.1994)
12.V.1933 - a murit Jean Bart (n.1874)
12.V.1934 - s-a născut Lucian Raicu
13.V.1924 - s-a născut Iv Martinovici
13.V.1927 - s-a născut Gheorghe Vlad (m.1992)
13.V.1931 - s-a născut Dan Grigorescu
13.V.1940 - s-a născut Mircea Ciobanu (m.1996)

13.V.1943 - apare în ziarul „Viața”, *Manifestul Cercului Literar* din Sibiu
13.V.1964 - a murit Tompa László (n.1883)
13.V.1974 - a murit Gheorghe Dinu (n.1903)
14.V.1901 - s-a născut Mihail Maghiari (m.1983)
14.V.1915 - s-a născut Nicolae Corlateanu
14.V.1920 - s-a născut Ursula Bedners
14.V.1937 - s-a născut Ion Segărcianu
14.V.1954 - s-a născut Klaus Hensel
14.V.1957 - a murit Camil Petrescu (n.1894)

Monolog în Computerland

ÎN VOLUMUL său de debut, *Tratat la psihiatrică*, Gelu Vlașin cultiva poemul "psiho", evocând "tre-cerile" printr-un cotidian derizoriu, plasat sub semnul meschinăriei și al trivialității, iar structura textelor sale sugerează "antimuzică", ele sunt orchestrații de onomatopее, scrâșnete și hârâituri, ale căror rădăcini mai îndepărtate se găsesc în Bacovia. Astfel încât poemele din volum, cu căutata lor punere în pagină (care îl determină pe Nicolae Manolescu să le numească, îndreptățit, "caligrame") au aerul unor partituri care evocă acustic o realitate ostilă. Și, tot pe urmele lui Bacovia, ele se constituie într-o poezie "a nervilor", transcriind "fobii" și "depresii", trăirile "autiste" ale unei sensibilități ulcerate de spectacolul cotidian, care are accente de pantomimă grotescă sau de farsă absurdă: "prin/ stânga/ ocolesc semafoare/ fictive și/ mestec o/ gumă/ air-waves tu/ imi lași pe/ robot/ mesaje/ imi reciți din/ cărți de/ bucate/ cum se/ face budinca și/ ciorba de/ linte/ depășesc un/ tramvai și/ lovesc un/ pieton cu/ privirea mea tâmpă/ deschid/ ușa/ mănânc alune mucegăite/ beau ceai cu/ pesmet/ și/ arunc buchetul de/ mireasă pe/ care tu/ n-o să-l mai vezi/ niciodată/ în roz" (*hipochondrie*). Viziunile lui Gelu Vlașin se vor constitui în consecință după principiul "mozaicării" din "crâmpie" de real, ele reproducând filmul discontinuu al vieții interioare, marcat de tensiunea dintre "timpul percepției" și "timpul amintirii". Iar rostirea va fi monologică, incoerentă, acompaniată de gesturile stereotipe ale unui PIERROT care are adesea fizionomia, pe jumătate grațioasă, pe jumătate grotescă, a manechinului sentimental: "noptile mele au/ interior proaspăt cu/ studente la/ psihologie și/ vin fiert în/ so what când/ arina dansa din/ priviri cu/ barmenul bărbos și/ boem ca/ un stâlp de/ beton/ să mai plângi/ printre mese/ buddy rich/ caldarâmul albastru/ zdrobit între/ coapsele tale cu/ miros de/ gin tonic/ să mai plângi/ artic show cu/ stan getz și coltrane/ când arina dansând/ mi-a iubit un/ surâs așternut pe/ un sân de/ femeie ușoară" (*amnezie psihogenă*). Există în aceste poeme, așa cum se poate vedea, sentimentul unei "invazii" a obiectelor, care "rupe" mișcarea conștiinței, iar peste "harta" sentimentelor se abate în permanență umbra unor lucruri dizgrațioase și inutile, care o "decupează", sfârșind prin a-i imprumuta personajului liric aspectul omului-mozaic ce reproduce mimetic aspectul "fragmentarist" al realului. Iar "peisajele" lui Gelu Vlașin vor fi populate, prin umare, de prezențe hibride, care sunt în același timp (ca la Urmuz) oameni și lucruri. "Cântecul de ospiciu" transformându-se câteodată într-un lamento erotic cu modulații burlești, în care e invocată femeia-obiect. Obsesia de-vălmășiei de regnuri își găsește acum expresia într-o tehnică a "tăieturilor" și a "insertiilor", a "petelor" ce acționează asupra discursului ca niște "corpuri străine, adevărate eșantioane de non-limbaj" sau de "cuvânt

Gelu Vlașin, *Tratat la psihiatrică*, Editura Vinea, București, 1999, 52 p.

mort" sugerând aceeași teroare a hibridării: "te-am/ iubit ca pe o/ pagină/ web din/ site-ul yahoo-com în/ noaptea de/ revelion/ te-am/ i u b i t cu/ link-uri și cu/ mouse-ul/ înfierbântat și cu/ monitorul deschis toată/ noaptea te-am/ i u b i t/ credit cardul meu/ te-am iubit/ printre taste și e-mail-uri trimise/ andreei și/ gogoșile parfumate ale/ corneliei și/ sandwich-urile elenei/ te-am iubit și/ am pierdut cheile/ apartamentului când/ mă alergau/ borfașii prin/ piața sudului/ atât de mult te-am iubit" (*neoplazie*). Angoasele pe care le transcriu poemele din volum nu ating niciodată totuși intensități paroxistice, căci Gelu Vlașin nu este un confesiv și, de aceea, textele sale au mai degrabă aerul unor "puneri în scenă", al unor scene absurde pe care poetul le "regizează" nu fără detașare ironică, uneori chiar cu o fizionomie ușor amuzată și cu un evident simț al grotescului. Această "teatralitate" trimite desigur (pentru a căta oară?) la modelul bacovian, care este transpus în *Tratat la psihiatrică* într-o cheie mai vizibil ironică, atingând chiar dimensiunile parodiei. Iar această dispoziție a poetului spre parodic și ludic constituie fără doar și poate o modalitate sui generis de catharsis; supus derizivității subtile (căci Gelu Vlașin nu are voluptatea caricaturilor "sângeroase") universul coșmaresc din poemele sale este exorcizat cel puțin în parte de toxinele sale demonice, iar infernul devine suportabil în măsura în care poate fi tratat ca un subiect de comedie "subțire". Postmodernist, firește, în măsura în care practică un discurs întemeiat pe problematizarea ideii de reprezentare, dar și o rafinată "comedie a literaturii" (din moment ce încearcă să ne ofere versiunea din Computerland a "patimilor" după Bacovia), tânărul autor e însă înainte de toate, un poet adevărat, despre care cu siguranță că se va mai vorbi.

Octavian Soviany

Aventuri la apa Teleormanului

ADRIAN GRIGORE, 43 de ani, născut în Humele-Argeș, și-a petrecut copilăria în valea Teleormanului. Liceul l-a făcut la Ocna Sibiului. Licențiat al Facultății de Electronică și Telecomunicații din București, lucrează în domeniul aparatului seismic la Institutul Național de Fizică a Pământului. Pasionat de arheolo-

gie și literatură, da la iveală romanul istoric *Traga șerpilor*, un debut surprinzător prin iscusința narației, prin echilibrul stilistic între relatarea aventuroasă, dramatică, descrierea eficientă, plastică și oralitatea caracterologică captivantă. Bref, e vorba de talent, de o intuiție artistică rar dobândită din primul foc, ceea ce ne face să credem că autorul va fi aproape obligat să se ia în serios și să "recidiveze" cel puțin la nivelul acestei cărți. Silviu Angelescu, expertul *calpuzanilor*, prețuind foarte scrierea lui Adrian Grigore, ne previne că e vorba de "sfârșitul de veac fanariot". Adică de ultima parte a domniei lui Vodă Șuțu peste Țara Românească. Povestirea focalizează valea Teleormanului, cu natura, satele și cătunele sale la răscrucea stihilor, dar și a năvălirilor turcești sau, mai nou, a stăpânilor de pripas, cum ar fi cea a arhontelui Demetriu Caraminu, parvenit tocmai de la Țarigrad. Introducerea în starea de fapt a acelor locuri și vremuri o face moș Dobre din Ciupag, un sat de moșneni, încă nevitregit de setea maladivă de putere a *ciocoiului* levantin. Figură preapocaliptică, căci "e ca fiara cea cu șapte capete de care scrie în Cartea Sfântă că se va arăta în vremea de apoi". Tot moș Dobre, un fel de staroste al înțelepciunii și eresurilor dar și al codurilor omeniei, ne deslușește ce e *Traga Șerpilor* din Pădurea Boancelor: un fel de sălaș negru al duhurilor necurate, un labirint de viroage și smârcuri bântuite de Uciga-1 toaca, de stârvuri și târătoare sub care s-ar fi îngropat o comoară. De care află prin mărturia ocnașului Buzdrună negustorul de vite Schuster și comandantul poliției imperiale, Werner, amândoi din Sibiu. Legătura cu protagoniștii teleormăneni (Caraminu, feudalul de la Izvoarele, moș Dobre, prezent la Fântâna Trasnită, loc de popas spre târgul de la Glavacioc și de taifas, calugarul Teodosie Hoinarul, Enea, tânărul ciupăgean răzvrătit și scăpat de la spânzurătoare ș.a.m.d.) o face pitorescul ardelean Pătru Cărâțuș, deghizat în cow-boy, negustor de vite, dar și de arme ce-și vor găsi locul în tainele și galeriile de la Schitul celor trei călugări pravoslavni, ctitorie legendară a lui Vodă Matei Basarab. Arme plătite cu galbenii smulși de la Caraminu sub șantaj sau amenințare de către "tartorele hoților din Vlașca", numitul Gherlan Chioru. Tălhar sângeros, anarhist pe cont propriu și fără Dumnezeu, o mai veche cunoștință a călugărului Teodosie, tămăduitor și vrăjmaș neîmpăcat al stăpânirii,

Adrian Grigore, *Traga șerpilor*, Editura Albatros, București, 1998, 351 p.

tămăduitorul armelor pregătite pentru răscoala ce se va porni prin unirea cu pandurii slugerului Vladimirescu, aflați pe drumul spre București.

Blestemul și demonia de la *Traga Șerpilor* se vor exorciza prin ieșirea din inerție, împilare și neunire a stăpânilor acelor locuri în care s-au invrednicit să trăiască din vechime. O reabilitare a genealogiei lor ilustre între Buzoiești și Purcăreni, trecând prin Goia, Deagu, Izvoarele, Palanga, așezări bătute odinioară de haiducii codrilor teleormăneni, face Adrian Grigore, căruia localnicii de azi n-au cum să nu-i fie recunoscători. Din punctul nostru de vedere romanul este o reușită cu precădere de stil. Învăluit și variat, și totuși recunoscut din cărțile unor autori clasici, pe linia Filimon-Galaction, preluați de Zaharia Stancu și Horia Stancu, Eugen Barbu etc. Ne-am lăsat duși de cotelul aventuros, de mister și trape rocambolești, de suspens, urmărire, investigații, conspirații și vânzări, de răpiri și curse, de încăierări și tâlhării, de tot ceea ce e însemnată roman de acțiune, al cărui farmec rezidă în temeritatea epică a locului comun. Originalitatea cu orice preț nu face parte din rețeta lui Adrian Grigore. I se preferă eficiența și autenticitatea relatării albe, previzibile, convenționale. Conacul lui Caraminu pare o quasi-butaforie. Și totuși credibilă, ca și limbajul concettist, aproape livresc, al slugarnicilor levantini ce nu pregetă să folosească formule ditirambice. Autorul nu evită recontextualizarea unor expresii și comparații verificate în timp. ("desișul ca peria - noaptea neagră ca păcura" etc.) Original în sensul de intuiție a dozajului este Adrian Grigore în scenele dinamice, cu personaje aflate la ananghie, urmărite, între viață și moarte, înclăștate în confruntări terifiante. Ceea ce nu înseamnă că descrierea chiliei staretului nu emoționează. Deloc comercial, *Traga Șerpilor* este un roman de citit în tren în sensul celei mai pasionante lecturi. Datorate și ireproșabilei limpezimi narative.

Geo Vasile

Sub oblăduirea lui Hermes

PAȘII lui Hermes se intitulează noua carte a lui Marius Ghica, autor foarte legat de Craiova, de Editura Scrisul Românesc, de operele lui Derrida sau Valéry din care a și tradus, de revista *Ramuri* etc. Toate aceste "legături" (sau "urme", cum le-ar spune cu siguranță M.G.) se împletesc, armonios sau nu, în volumul pe care îl voi prezenta.

Prima parte a cărții se adresează "unui cerc restrâns de cititori" și anume celor interesați de rafinamentele hermeneutice. Așa declară autorul. În realitate avem de-a face mai degrabă cu o popularizare a cititorului dintre cei mai cunoscuți autori de scrieri hermeneutice (Heidegger, Gadamer) și a cititorului concepte (*Sein, Dasein*). Discursul este previzibil - sint amintite aceleași celebre citate, aceleași referințe bibliografice cu care ne-au obișnuit comentarii avizați. Limbajul alunecă nu de puține ori în sofisme în care un cititor profan (cum mă aflu) poate găsi mai mult decit

superspecializare: "Răspunsul pe care el (omul - nota mea, C.R.) îl va da, întrebându-se despre sensul ființei, va fi totodată o luminare a propriei sale ființe. În același timp, determinându-se pe sine ca ființare, el orientează căutarea înțelesului ființei." etc.

"Pașii" hermeneutului se opresc însă mult mai devreme decit ni-aș fi așteptat (p. 100). De aici încolo se înșiruie una după alta cronici de carte, recenzii sau simple semnalări reunite sub cite un titlu care induce în eroare *Hermes și lumea gândirii* sau *Breviar hermeneutic*. Nu am putut să deslușesc motivul republicării în volum a acestor articole: în general sint de mici dimensiuni și nu cuprind decit prezentări succinte ale autorului și cărții respective. Două articole mi-au atras atenția: "*Mircea Eliade în anii de ucenicie*" și "*Corespondența lui Eminescu*" - lecturi critice atente cu informații utile și observații pertinente. Cit despre rest... poate e util să vedem chiar justificarea autorului: "Deși demonul bun al relucrilor și prelucrărilor laborioase, al mo-

MARIUS GHICA

Pașii lui Hermes

Scrisul Românesc

Marius Ghica, *Pașii lui Hermes*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1999, 296 p.

dificărilor perpetue, mă bintuia la tot pasul, am hotărât să nu schimb nimic din substanța acestor judecăți de valoare. Aceste texte, țesătură grafică, urzeală de litere (*textus*), apărute majoritatea în intervalul 1981-1989, le republic acum, cu inima împăcată." (s.m.) Așadar, de vină este "demonul bun" care nu a acționat, care nu a actualizat "textura". Cit despre "judecățile de valoare" ele constau întotdeauna în aprecieri precum: "Ceea ce ne stă la îndemână este să punem în lumină un adevăr: o evidență, de fapt. Anume că întreg edificiul înălțat de gânditorul *Devenirii* întru ființă are acum și o cupola în strălucirea căreia se reflectă ontologicul laolaltă cu acel gând unic ce a pornit să se înalțe din temelii sub cugetul arhitectului" etc. Nu spun că opera lui Noica merită sau nu merita "și o cupolă"; spun doar că, în mod sigur, astfel de aprecieri nu sint judecăți de valoare.

Interesantă este omniprezența lui Hermes. În cunoscuta manieră intempestivă, zeul apare în cele mai neașteptate momente ale discursului cum ar fi *Cuvântul lămuritor* al autorului. Pentru Marius Ghica, Hermes este o constantă biografică greu de evidențiat; cea mai mică "urme" (citește: cel mai mic text) poate conta. Poate de aceea orice text, oricât de neînsemnat, trebuie publicat.

C. Rogozanu

DIAGONALE

de Monica Lovinescu

La stânga stângii

ÎN ESEUL său asupra "supraviețuirii utopiei socialiste" intitulat "Marea Paradă", Jean-François Revel scrutează strădania unei anumite stângi intelectuale de a reabilita comunismul, susținând că doctrina generoasă nu trebuie confundată cu punerea ei în aplicare viciată de stalinism. De aici, în bună parte, și focalizarea doar pe nazism și Holocaust ca Gulagul să nu aibă acces la oroarea supremă. De aici, tabu-ul absolut: interdicția de a compara Gulagul cu Holocaustul. Or, acesta este, în fiecare lucrare, demersul inițial al lui Revel: să infrângă tabu-urile.

A devenit de pildă un loc comun în Franța să pretinzi că nu s-a făcut dreptate decât de câțiva ani când au fost în sfârșit judecați colaboratorii ai Vichy-ului și ai Gestapoului în politica de exterminare a Evreilor din timpul ultimului război. Revel n-are nevoie de fraze pentru a dovedi că nu-i așa, îi sunt de ajuns cifrele. Nici nu se mai obosește să dea marile nume ale proceselor imediat postbelice: Pétain firește, condamnat la moarte, pedeapsa comutată, din pricina vârstei, în închisoare pe viață, Laval, executat, Robert Brasillach singurul scriitor executat, capetele de acuzare fiind tot colaborarea ca și conferințele ținute împotriva Evreilor, alți doi scriitori, Rebalet și Bardèche, închisoare, în timp ce Céline cerea azil Danemarcei care l-a primit într-o celulă de închisoare (E drept că a scăpat astfel de un linșaj la Paris.). Revel se mulțumește deci cu cifrele:

"...Epurarea a fost o imensă afacere națională. Au fost înregistrate între 1944 și 1951 zeci de mii de procese, aproape 7000 de condamnări la moarte, o bună parte, e adevărat, în contumacie deoarece făptașii fugiseră, se ascundeau. Mai trebuie adăugate cele vreo 5000 de execuții sumare imediat înainte și în timpul Eliberării, fără a mai pune la socoteală cele 50.000 de condam-

nări la nedemnitățile naționale ce expulza pe condamnați din activitatea lor profesională."

Se mai poate spune că orice culpabilitate a fost ștersă atunci cu buretele? - se întreabă Revel. Nici o îndoială asupra răspunsului, cu atât mai mult cu cât Revel n-are nici o obiecție față de procesele mai recente, ci doar față de pretenția că numai acum se pronunță justiția. Și poate că nici acest punct din urmă nu i-ar fi reținut atenția dacă zgomotul făcut în jurul lor n-ar fi aruncat în tăcere crimele de aceeași natură ale unor căpetenii comuniste, mereu nepedepsite. Revel ar fi fost gata să aplaude de pildă la avaturile lui Pinochet în Anglia dacă, în chiar acea clipă, în Spania - unde se cerea extrădarea - nu s-ar fi desfășurat covorul roșu și diplomatic pentru... Fidel Castro!

Cum Revel socotește, pe bună dreptate, că Parisul intelectual este laboratorul unde stânga își pregătește un nou proiect utopic, să ne oprim cu el la forma pe care a luat-o azi "stânga stângii" sau "stânga roșie". Cum, spre deosebire de modelele revoluționare, fenomenul se desfășoară departe de orice proletariat sau public vast, fiind rezervat unui grup răspândit în universități și mass-media, Revel alege doi termeni antinomici pentru a o desemna: "elitismul populist". "Elitist prin cei cărora se adresează, populist prin nivelul de gândire și de exprimare, netrecând deasupra formulelor staliniste cele mai simpliste în ciuda faptului că cei care se servesc de ele și le manipulează fac parte din ceea ce Revel numește "rețeaua Bourdieu". Or, Pierre Bourdieu, profesor la Collège de France, care trece, la ora actuală, drept cel mai de seamă sociolog francez este inconjurat de aristocrația intelectuală de la marile Școli, cei "privilegiați, invulnerabili, subvenționați pe viață de către societatea pe care vor să o distrugă". Cu o editură proprie,

Bourdieu și ai săi lupta împotriva liberalismului, capitalismului, pieței libere cu argumentele-tip ale comunismului arhaic pe care îl propun mai departe ca formulă innoitoare chiar după decesul, înmormântarea și câteva parastase ale lui. Nu doar argumentele sunt demne de modelul stalinist dar și metodele. Astfel Revel constată că rețeaua a reușit cu o "feroce eficacitate" să discrediteze *Le savant et la politique, essai sur le terrorisme sociologique* de Pierre Bourdieu semnat de o cunoscută specialistă în problemele comunismului, Jeannine Verdès-Leroux și apărut în 1998.

Spre a reinstala comunismul în inocența din care l-au făcut să decadă omenieștile erori, s-a dus o luptă în Franța pentru publicarea lucrării marxistului englez și stalinist Eric Hobsbawm care și după ce Gorbaciov a recunoscut că asasinarea ofițerilor polonezi la Katyn a fost săvârșită de sovietici, refuză să o admită și scrie o întreagă carte pentru a o nega. Până la sfârșit, acest document tipic pentru negaționismul de stânga a ieșit la o editură belgiană.

Revel constată, rezervându-i un întreg capitol, că Bourdieu procedează prin afirmații și niciodată nu demonstrează, că realitatea îl lasă total indiferent că, de fapt, el nu este un sociolog în accepția științifică, ci pur și simplu "un ideolog fanatic". În orice caz, ne putem întreba dacă ține sau nu de hazard faptul că un sociolog de origine română care a fugit de dictatura lui Ceaușescu, Mihai Dinu Gheorghiu, pare a se regăsi atât de bine în cea a lui Bourdieu de pe înalțimile careia își îngăduie să dea lecții de democrație intelectualilor din România. Făcea oare să fugi dintr-o limbă moartă spre a ateriza într-o simplă copie a ei?

Atenția lui Revel se concentrează pe stânga ajungând și până la stânga stângii, ceea ce nu-l împiedică să găsească aceleași metehne și la o parte din dreapta. Nu intelectuală (nu se prea manifestă), ci politică. E simptomatic că exemplele de servilism ideologic ale dreptei alese de el, se referă la cuplul Ceaușescu. Ce încheiere mai la obiect am putea găsi? "Un bărbat politic democrat creștin, centrist, moderat, președinte al Senatului, Alain Poher (...) este acela care a prefațat ediția franceză a operelor "geniului Carpaților", conducătorul Ceaușescu, un exemplu tipic de brută totalitară. Și numeroase universități occidentale i-au decernat titlul de doctor *honoris causa* nevastei sale care voia să treacă drept o personalitate științifică de înalt nivel. când se știa prea bine cât e de analfabetă. De ce atâta servilism?" Întrebarea rămâne deschisă.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

MAFIOTIC

VORBIND săptămîna trecută despre cele câteva cuvinte în *-iot* care mențin activ sufixul în română (și între care cel mai important e *fanariot*), ca și de invențiile mai recente, glumețe, produse prin adăugarea aceluiași sufix (*doimaiot, mangaliot, iașiot*), aminteam că reprezentantul cel mai frecvent și mai semnificativ al seriei derivate este, în momentul de față, *mafiot*. Cuvîntul a fost, după toate probabilitățile, adaptat în română, chiar cu ajutorul sufixului în cauză: originalul italian e *mafioso*; de altfel, în multe limbi - franceză, engleză etc. - el a fost preluat chiar în această formă. Semnalat încă din anii '70, acceptat de DEX chiar de la prima sa ediție (1975), cuprins și în prima ediție a *Dicționarului de cuvinte recente* al Floricăi Dimițescu (1982), termenul a cunoscut o răspîndire extrem de rapidă. Că nu a rămas în forma italiană, cu finala vocalică, e normal: putem presupune că s-a manifestat și în acest caz tendința românească de a nu păstra într-o formă invariabilă un substantiv care denumește persoane. S-ar fi putut opta pentru adaptarea *mafios*, dar aceasta era probabil prea lipsită de sprijin analogic. Terminația *-os* (cuprinsă și în structura sufixului *-cios*) e în primul rînd adjectivală și predominant populară (chiar dacă apare și în unele neologisme, raportul cantitativ e în favoarea termenilor tradiționali); în *Dicționarul invers*, aceste preferințe se verifică în zeci de cuvinte, de la unele curente - *bătăios, dubios, năbădăios, păios, putregăios, tăios, tămîios, săracăcios, supărăcios, urăcios, voios* - pînă la derivate vechi sau regionale, de circulație foarte redusă, precum *crăpăcios, flămîndcios, îmbrăcios, năsarîmbos, scarîndăvicios, zgăibos*. Unele dintre adjective - *mîncăcios, mustăcios, negricios, necredincios, curios* - cunosc substantivizări destul de stabile; semantica lor e totuși cea a unor calificative, atribuind trăsături descriptive care nu s-ar fi potrivit cu neologismul în cauză, mai ales cu sensul său de "agent". Sufixul *-iot* s-a dovedit mai acceptabil din punct de vedere semantic (formînd denumiri de persoane), conotativ (prin valoarea ușor negativă, peiorativă), ba chiar și formal (pentru că se alipește la nume în *-ia/-ie/-i*).

În incertitudinea adaptării, se pare că au existat totuși unele oscilații: așa se face că în *Dicționarul limbii române* (DLR), litera M, este înregistrat cuvîntul *mafist*, apărut în presa românească prin 1963, dar care pînă la urmă nu s-a impus.

Mafiot are în schimb o poziție stabilă și o familie lexicală destul de mare. Circulă în momentul de față atît ca adjectiv - "activități cu net caracter *mafiot*" ("România liberă" = RL 2456, 1998, 1); "susținătorii statului *mafiot*" (RL 2476, 1998, 1); "o contrabandă în sfera *mafiotă*" (RL 2459, 1998, 3); "o structură de tip *mafiot*" (ib.) - cît și ca substantiv - "micii întreprinzători din Bulgaria au strîns rîndurile împotriva 'racket'-erilor, *mafioți* care percep 'taxe' de protecție" ("Evenimentul zilei" = EZ 336, 1993, 5); "*Mafiotul* brailean Crăcănatu a fost atacat cu gloanțe" ("Libertatea" 1784, 1996, 24). A apărut chiar derivatul *mafioțism*, semnalat de Adriana Stoichițoiu, înregistrat în cea de-a doua ediție a *Dicționarului de cuvinte recente* (1997) și ușor identificabil în paginile publicațiilor actuale: "V.G. îl acuza pe R. G. de *mafioțism*" (VIP 1998); "transformă relația de vîrstă într-un soi de *mafioțism* de nepătruns" ("România literară" = RLit 1997). Procesul de extindere semantică manifestat de întreaga familie lexicală e clar: cuvîntul *mafie* desemnează un anumit tip de relații și de activități, asemănătoare cu acelea ale mafiei italienești tradiționale, astfel încît se vorbește tot mai mult de *mafia rusească, chinezească, moldovenească, țigănească, românească*, ca și de *mafia petrolului, mafia comisioanelor* etc.; derivatele suferă aceleași largiri de sens. Din faptul că termenii sînt folosiți mai ales metaforic, pentru "relații de tip...", s-a simțit probabil nevoia unui nou derivat adjectival, cu sufixul suplimentar *-ic*: "această afacere e un act *mafioțic*" (RL 2459, 1998, 3). Cuvîntul mi se pare în curs de răspîndire: din arhivele pe Internet ale unor publicații, am cules exemple precum "de teama capitalismului *mafioțic* în curs de instalare" (RLit 1995), "oamenii s-au resemnat cu regimul *mafioțic*" ("22", 1999). Mai mult, adjectivul produce chiar un adverb corespunzător: "o țară săracă, exploatată *mafioțic*, coruptă administrativ și parțial necivilizată" (RLit 1999).

BD. TIMIȘOARA NR. 58, SECTOR 6 - BUCUREȘTI. C.P.12 -107; TEL.: (01) - 402 26 20; (01) - 402 26 34; FAX: (01) - 402 26 10

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ. MANUAL PENTRU CLASA A VIII-A. Textul. Lectură și interpretare Autor: Andra Vasilescu

- Manualul asigură continuitatea seriei ce cuprinde manualele pentru clasa a VI-a (în colaborare), și a VII-a.
- Propune abordarea textului atît la nivelul conținutului, cît și al formei.
- Lucrarea a fost concepută pentru a asigura elevilor o pregătire eficientă pentru examenul de capacitate, fiind structurată în patru module, fiecare abordând diferite tipuri de texte, atît la nivelul conținutului, cît și al formei: primul modul propune texte variate, aparținînd diverselor stiluri; celelalte trei sunt rezervate textului liric, epic, respectiv dramatic.

Auxiliarele manualului:

Ghidul profesorului, autori Andra Vasilescu, Maria Necu, cuprinde, în sinteză, o prezentare a tehnicilor de predare interactivă a principalelor concepte nou introduse în programa școlară, precum și o planificare detaliată, pe săptămîni și ore, a materiei.

Caietul elevului, conceput de aceiași autori, oferă modele de învățare, tipuri de subiecte și metode de rezolvare, ca și teste complexe, de tipul celor ce se dau la examen.

Dora PAVEL

Femeia clandestină

Ultima oară te-am zărit într-un bar. mi-era afit de rușine sprijineai catul ușii batante aveai coatele bătucite de teighea. aveai ochii injectați de senzații.

teigheaua are răceala fierului oval al gurii tale, muchiile îi sînt solzoase ca buzele tale înăsprite de vînt. mă aplec. mușc din teighea cu dinții elastici. localul tot e înțesat de statui masculine la fel e și puntea vaporului de-afară. voi sînteti toți pe punte și pe țarm dar eu nu mă mai satur să contemp lu construcția nu mai văzusem niciodată un vapor nu mai văzusem niciodată între voi un asemenea edificiu sau între lecturile tale ceva afit de în afara ta, ceva afit de convingător viril.

mi-e afit de rușine fără să mă simt deloc rușinată că mi-e rușine cînd e noapte și dau peste cîte un vis. cînd adorm chinuit cu bustul înclinat pe tăblia patului și visele îmi cad din mîină. cu gîndul la tine mi-a căzut și bărbia în piept. pe bărbie, un firicel verde genetic cu care să scriu, așa cum îmi cereai, o mai concretă desfășurare a faptelor. sub bărbie o scuipătoare, cadoul tău din argint aurit, în care să vărs de îndată tot ce am scris.

e noapte iar dacă reîncep să scriu e că aud cum șuieră indecizia prin vise, prin scuipătoarele golite ale pietii, și-mi văd ironia, căteava vicleană căreia un vehicul tocmai i-a retezat instinctele din trup.

mă văd pe mine cum revin mă țirăsc fără instincte între pectoralii tăi lăsînd în urmă o dîră de sînge mai greu de descifrat.

de aceea aș vrea să fiu singură cînd pornesc în prima mea călătorie pe mare.

dar tu nu mă mai lași să respir.

mi-e afit de rușine pentru instinctele tale crude.

eu sînt instinctele tale.

eu sînt cuvîntul meu mascul eu sînt femela lui clandestină de care de-o viață cu încăpăținare încerc să mă apăr.

mi-e afit de rușine cu greața mea lirică. dinții cleioși și masculi mi s-au înnegrit în secreția lor de neputință femelă.

vaporul pornește încet. încerc să-l prind, să-mi încolăcesc brațele de șoldurile lui

numai gleznele îmi rămîn lipite de țarm. am glezne feminine, gleznele mînzului însingerat lîngă pîntecul musculos din care tocmai s-a scurs.

pachebotul mă simte, grăbește, e doar de ordinul secundelor că părți de trup cu fibra întinsă la maximum îmi vor ceda vor plesni își vor pierde controlul.

mă gîndesc să respir.

mă decid pentru un ultim mesaj de măreție virgină: sărut puntea vasului.

voi mă ovaționați de pe punte, voi mă ovaționați de pe țarm.

inhalez un vînticel cald, mirosul măruntaielor tale. eu am mirosul măruntaielor tale de statuie masculină căci tu m-ai născut și nu sînt decît fătul ungherelor tale afit de sîngaci încleiate.

sărut puntea vasului. tu dormi încovoiat cu spatele. șoldul tău are forma explorărilor mele.

cu fibrele pulsului accelerat la maximum mă agăț, te acopăr cu dinții elastici.

vasul geme vasul înaintează cu mine și fără mine cît scap visul din mîină îl mai aud scîrțîind sinuos ca o spinare de leu excitat peste mireasa lui neagră.

Regina bolii

Poate un paralytic să-fi capteze cu totul viața, afit prin instinctele tale imprevizibile cît și prin puterea de judecată?

Printre plăcerile întregii mele vieți te-am risipit, în ultimul lor convoi,

cel însetat de celebritate, te-am protejat.

tu ești infirmul, ești paralyticul. picioarele tale în spasme, morala austeră, chipurile cioplite la care mă închin.

eu umblu eu mă țirăsc alerg în jurul patului tău de paralytic doar îți provoc ficțiunea, mersul. tu mă privești, plantă umană, tu te ridici proptit în coate coatele tale au pielea îngroșată a tălpilor, tălpile tale au spasmul îndrăcit al dansului de negri.

mult timp am fost voi fi regina bolii tale. eu stau pe tron în locul tău eu scriu, mai scriu.

chiar dacă arta a obosit tu-mi vei mai repeta o vreme numele și numele meu se va afla printre puținele lucruri de care spiritul tău critic lent se va lepăda cu sinceritate.

cu tandrețea cu care în unele nopți tu continui să-mi ridici capul. cu provocarea cu care afit de prostește eu continui să mă las sufocată. aveai reflexul unui mamifer în somn. erai leoaica apucînd cu botul puiul de sub gît să nu-l strivească.

am fost voi fi regina bolii tale. a dușmăniilor pe care le-ai sfîrnit între noi și a faimoaselor prietenii între dușmani. eu stau pe tron în locul tău și-n unele dimineți.

așa cum ni se înfîmpla frecvent. doar eu mimez. imaginez ieșirea ta publică.

și tot ce strălucește în jur ești tu iubitul meu și iubitul meu e mort.

și tot ce invoc acum e rece și transsexuat

și tot ce ating e afit de dinamic și incompatibil cu tine.

nu mai orgoliul tău picură de parcă chiar acum l-am scos din sînge.

Natura umană

Nimerisem în piața publică. o mare de oameni încremenise acolo cu buze crenelate răsfrînte spre bolta cerească cu tălpile atrofiate sugrumate în asfalt.

știam că îi lovise o cumplită epidemie peste mania lor de o viață pentru frumusețe și dragoste.

totuși eu doream să pătrund să-mi cer drepturile să-mi văd mai departe de treburile mele legitime de asasin ușuratic (într-un moment de răgaz, gîndisem, aș fi putut chiar să-mi șterg ochelarii la marginea trotuarului)

dar mulțimea nu se mișca se învăluisse afit de coerent de scîrbos în emanația ei negativă

că nu era chip să răzbat să urnesc pe vreunul să fac caz de mintea lui zdruncinată nici vorbă

totuși eu doream să pătrund săucid fără restricții și ca întotdeauna să mă emoționez excesiv să fac parte integrantă din natura umană.

CERȘETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Alter Blego

REUȘEAM încă să merg, îmi povestea satisfacut Alter Blego*, nu chiar repede, însă înaintam, mă sprijineam de cîte un zid varuit cu bidineaua (se cunoștea după dîrele alăturate lent, cu grijă, tacticos), mă lipeam de copacii groși și liberi în ramurile înțepenite tremurat de frunze, de flori, de...Da, plescai el din limba gîtului îndopat cu propriu-i omușor... da... Atunci eu, blîndul ascultător, nesățiosul, pofticiosul de adevăruri muiate în marmeladă, ripostam. Nu! Te înșeli, mă înșeli, ne înșeli... și-i în fond o... adică o... asta... o bazaconie cu clopoței! Te-am prins! Stăteai, este evident că deveniseși neclintit. Pereții... arborii... ei, în zăpăceala clipei, se propteau de tine, să nu se dărîme, să nu... să nu își retragă izurile între cărămizi, parfumurile în lemn... Alter Blego zîmbi din vîrfurile degetelor și-mi ciupi obrazul ca la prunci, dragăstos, îngaduitor... Lugu-lugu-tăvălugu', dulce mi te-ai destrămat în vorbe... adu o dovadă, o... ladă cu argumente! M-am auzit cum țip prelung, cum tai aerul cu urletul meu de fost om, de fost înger...

*) Detectivul Arthur a descoperit că fitecine are un Ego, un Alter Ego și... un Alter Blego!!!

CRONICA
EDIȚIILOR

de
Z. Ornea

Viața unui chirurg

DUPĂ 1990 specia pe care teoria literară o numește literatură subiectivă a avut câștig de cauză la noi. Probabil interdicțiile cenzurii din deceniile dictaturii n-a lăsat-o să existe cum îi era voia. Deodată, piața cărții a fost efectiv invadată de acest tip de literatură. Jurnale, memorii, amintiri au patruns în prim-plan, chiar în dauna literaturii ficționare. Mărturisesc că îmi place să citesc acest tip de literatură, cu delicii neascunse, pentru că, pe lângă faptul că evocă și informează cu folos, instruieste cum nu se poate mai bine. De aceea am citit cu mare interes cartea d-lui prof. Dan Setlacec (*Amintiri, mărturii, opinii*) apărută recent la Editura Albatros. De fapt, ca formulă, cartea d-lui prof. Dan Setlacec amintește de cea a lui Marin Preda, constituită dintr-o lungă convorbire cu poetul Florin Mugur. De data aceasta rolul lui Florin Mugur e ocupat de d-na doctor Dora Petrilă, care, deși neliterată, știe să-și facă meseria de interviueur cu profesionalism, conducând bine convorbirea. D-na, ca anestezistă, are privilegiul de a-l fi cunoscut bine, în chiar timpul operațiilor, pe marele chirurg (probabil cel mai mare timp de vreo câteva decenii bune), cunoscându-i obiceiurile și știința, curajul de a proceda în fața plăgii. A reconstitui viața, formația intelectuală și profesională a unei astfel de înalte personalități a medicinei românești e parcă, dincolo de toate, o datorie morală. Medicii tineri și chiar cei maturi trebuie să afle "secretul" acestei deveniri. Și e bine că s-a găsit d-na Dora Petrilă care să-l determine pe dl prof. Dan Setlacec să se confeseze, care se destăinuie cu franchețe din toate ale sale alcătuirii și preocupării, menționând, de la început, că s-a înscris la Facultatea de Medicină chiar pentru chirurgie. Uluitoare destăinuire, care echivalează cu sentimentul unei vocații bine intuită. Să notez bunele pagini de început care reconstituie farmecul indicibil al unui bucurăstean interbelic, locuind pe o stradă în preajma Bd. 1 Mai, ce poartă azi numele scriitorului Gala Galaction, și el avind o căscioară pe acea stradă. Aprovizionarea curentă, pe atunci, ne reamintește dl prof. Dan Setlacec, se făcea nu mergând la magazin, ci prin deplasarea "magazinului" în dreptul casei, unde și se aducea de la pește și carne, la lapte, iaurt, zarzavat, piine, fructe, toți acești negustori ambulanti anunțându-și prezența prin strigarea produselor pe care le vindeau. Și, tot așa, procedau cei ce tăiau lemne pentru iarnă, geamgiii și coșarii. Tot acest peisaj e evocat, nostalgic, cu culoare și căldură participativă. Liceul l-a urmat tot la o școală din cartier (la "Ion Neculce") și, apoi, s-a îndreptat, decis, spre medicină.

Învățul în medicină (ca și, de altfel, în alte profesii intelectuale) are un început. Dar n-are, firește, sfârșit. Sint evocate, pe îndelete, stagiile de externat și internat ale unui tânăr medic pe acea vreme, stadii esențiale pentru devenirea unui medic cu serioasă formație. Destinul a vrut ca dl prof. Dan Setlacec să-l întâlnească, în anii hotărâtori ai formației, pe marele profesor în chirurgie Hortolomei. Dar, înainte, i-a cunoscut îndeaproape pe alți mari chirurși (Al. Cobăcescu, Amza Jianu, Gh. Olănescu, Marin Popescu-Urluieni etc.) în preajma cărora, ca extern, s-a format. Consideră însă că "am început să devin chirurg" în perioada internatului, petrecut, cum era uzul atunci, pe la mai multe spitale. E importantă precizarea potrivit căreia "chirurgia nu este numai act operator, ci și clinică, investigații, urmări postoperatorie. Intervenția

chirurgicală se încadrează într-un ansamblu, așa încât nu am devenit chirurg când am operat prima oară". Și tot așa e și aceea că pentru a deveni un bun chirurg trebuie evitată precocitatea. "Cred că în chirurgie «precocitate» creează un șablon peste care apoi nu se mai trece. Când un tânăr devine prea repede chirurg se plafonează, crede că a ajuns la maximum de capacitate, are satisfacții precoce. Sunt, desigur, și excepții, dar eu așa văd lucrurile. De altfel, chiar atunci când eram intern «bătrîn» sau preparator nu mă aventuram în urgențe pentru a rezolva situații care, credeam eu că mă depășesc. Și așa au procedat și alții din generația mea, care s-au format chirurși reali. Nu trebuie să-ți fie rușine, să te simți înjosit, dacă nu ești sigur de ceea ce faci. Responsabilitatea trebuie să domine ambiția. Am învățat foarte mult să operez ajutat de chirurși din generația mai mare, cu mai multă experiență decât mine". E, aici, un învăț la care se cuvine să se mediteze. Dar visul viitorului mare chirurg era să ajungă intern la spitalul Colțea, unde șeful clinicii era prof. Hortolomei. Era, acolo, ca intern, tot timpul, la orice oră de zi sau de noapte. Și a rămas aici timp de 11 ani, devenind, la recomandarea profesorului, și preparator. Hortolomei era un mare clinician. De prin 1955-1956 îl ajuta, frecvent, pe profesorul Hortolomei, la operații, acesta socotind că evaluarea investigațiilor nu trebuie exagerată în dauna examenului clinic. Era delicat cu bolnavii și manevrarea țesuturilor lor, nu se prilea, era precis în gesturi, practicând foarte multă chirurgie grea și cu risc. Marele profesor opera foarte mult (cam trei bolnavi pe zi) și deși lua onorarii mari, ca mijloc de selecție a bolnavilor, pentru cei fără posibilități dar cu afecțiuni grave onorariile erau mai mici sau erau îndreptate spre spital (pentru că opera și în sanatoriile particulare). Era și foarte generos și din veniturile sale ajuta medicii mai tineri și chiar pe unii cunoscuți din afara medicinei care primeau, lunar, un plic, pentru a se putea ajuta de nevoi. Era modest și dovedea o mare capacitate de colaborare, nejnind, neinsultind, neumilind pe nimeni. Și, totuși, avea o mare autoritate, neimpusă, datorându-se marii sale personalități. Ținea, permanent, să nu rămână în urmă, adoptând, finalmente, noi metodologii, făcând, totodată, comunicări științifice, îndemnându-și colaboratorii mai tineri să procedeze aidoma. În acest fel, tenace, și de o dirză delicată, a creat o mare școală de chirurgie citind, apoi, pentru verificarea aprecierii, nume de medici iluștri. Printre aceștia se află, deși nu se autocitează, și marele chirurg care a fost (e, acum, pensionar) prof. Dan Setlacec. Nu s-a ivit, așadar, prin generație spontană, ci a fost expresia elocventă a acelei mari școli de chirurgie românească făurită de marele prof. Hortolomei. Pagini cald-evocatoare despre profesorul Ion Juvara, cunoscut încă de la spitalul Colțea și apoi rămași buni prieteni, care, ca și Hortolomei, nu a absolutizat metodele de explorare, punind accentul pe examenul clinic și pe actul operator în sine, cu totul remarcabil, abordând, cu știință și curaj, noi domenii ale chirurgiei și fiind un remarcabil profesor. Și referindu-se la grelele conjuncțiuni prin care a fost nevoit să treacă, autorul nostru observă: "Vă dați seama că Juvara ca valoare profesională, ca personalitate, ar fi fost unul dintre cei mai puternici și recunoscuți reprezentanți ai medicinei românești în medicina internațională. Posibilitatea de a participa, de a urmări activitatea în

diverse clinici. A publicat în periodice străine, dar nu cit ar fi fost corespunzător experienței sale profesionale. Toate sub posibilitățile reale". Cu aceeași considerație vorbește de dr. Dan Gerota "un excelent chirurg anatomist, dotat cu simțul orientării în plagă", dar care, din stupide rațiuni de dosar, nu a putut ajunge profesor, lipsind astfel învățământul românesc de o mare valoare. Cuvinte de prețuire sinceră are și pentru profesorul Panait Sirbu. Toți aceștia, împreună cu dl prof. Dan Setlacec, introducând noi metode, procedee și tehnici în chirurgia românească, au avut parte de handicapul de a nu putea pleca în străinătate pentru a studia și lucra acolo. "Totul a fost făcut după cărți, reviste, verificări pe cadavru și exerciții în laboratorul de medicină experimentală". Și, bașca, Centrul de documentare al Ministerului Sănătății, a fost, apoi, desființat din dispoziția nefastului Cabinet 2. Încit, trecind prin atâtea privațiuni, "pentru mine Casa Poporului este simbolul tuturor cauzelor inutile, care au dus la mizerie, cozi, frig și altele pe care le-a înghițit populația atîția atîția amar de ani. Aș dori să nu am obligația de a intra în această clădire".

Bogate învățăminte oferă dl prof. Dan Setlacec despre perioada când s-a dedicat exclusiv chirurgiei cardiovasculare, începută la spitalul Colțea în 1953 și continuată, apoi, la Spitalul Fundeni. S-a trecut, astfel, de la intervenții episodice la preocupare constantă și cât de profitabilă ar fi fost, în acest scop, posibilitatea frecventării unor centre specializate din străinătate. Dar stupiditățile anilor dictaturii comuniste s-au opus și de astă dată progresului. Apoi s-a înființat Spitalul Fundeni (unde a fost mutată clinica de chirurgie de la Colțea) croit după proiecte grandioase, dar mereu reduse din meschine motivații de economie. Dar, cu sprijinul prof. Voinea Marinescu, atunci ministru al Sănătății, s-a obținut o bună dotare a spitalului. A fost nevoie, în 1964, să renunțe (din cauza voinței aceluiași prof. Voinea Marinescu) la chirurgia cardiacă, după 11 ani de muncă grea și tenace. S-a dedicat, în consecință, exclusiv chirurgiei generale. Preocuparea d-sale a fost chirurgia majoră, grea. A devenit reputat în specialitatea sa, luind asupra cazuri grele și complicate. Desigur, o recunoaște, a făcut și greșeli, adăugând nu pentru a se scuza, "nu cred că există chirurg fără insuccese". Toată strălucita sa carieră de chirurg a fost stăpinită de ceea ce numește "frica de bolnav". Teama înainte de operație și perioada postoperatorie. "De fapt, limita dintre grijă, teamă și viață sub tensiune nu este prea clară în meseria noastră. Cel puțin așa a fost pentru mine și cunosc foarte mulți chirurși care au avut aceeași viață. În realitate, asta nu este adevărat numai pentru chirurgie, ci și pentru internști". Grijă față de bolnavi l-a chinuit toată viața și o retrăiește și azi, când e pensionar. "Viața este chinuită, se destăinuie reputatul chirurg, foarte chinuită, tensiunea sub care trăiești este permanentă. Eram și acasă urmărit de griji. Telefonul a fost un instrument de tortură. De câte ori suna, mă întrebam dacă nu s-a întâmplat ceva rău în spital. Sau dacă erau bolnavi gravi - și erau mereu - poate sună medicul de gardă să-mi anunțe o neplăcere. Sau dacă medicul de gardă trebuia să sune la o anumită oră, și nu suna - altă idee; de ce nu sună, ce s-a întâmplat? Și noaptea - insomnii, gânduri negre. Deseori, în toiu nopții, îmi venea să sun medicul de gardă să întreb care este situația unor bolnavi... Doamnă doctor, pină și timpul de când

te-ai trezit din somn și pină ajungi la spital, să știi ce s-a întâmplat cu bolnavii, este un timp de chin. Și doamne! Cit era de lung drumul pină la Fundeni!". Acum, când meditează la cele ce au fost își spune că, totuși, și teama exagerată, controlată, este benefică... Te face să fii mult mai atent, mult mai grijuliu, să reflectezi mai mult la ceea ce faci. Teama de a nu oferi bolnavului soluția necesară chiar dacă este cu risc, este stimulată, trebuie să înfrunți teama și să-ți asumi responsabilitatea". A biruit fiind o fire optimistă. Dar "dacă atâtea situații nerezolvate mă urmăresc și astăzi, este clar că nu am învins total". Cred că un scrupul de modestie excesivă îl determină pe dl prof. Dan Setlacec să menționeze că, deși a publicat numeroase lucrări științifice (cărți, comunicări, referate), se consideră, totuși, a fi nu un om de știință ci mai curînd un practician. Gînduri interesante dezvăluie autorul nostru despre euthanasie, pe care ar voi aplicată asupra sa, lăsînd, în acest scop, o scrisoare-declarație unor prieteni și apropiați colaboratori. Bune aprecieri are d-na despre chirurgia românească între 1947-1987, considerată a fi fost la nivel european, dotată cu mari personalități (precum dr. Burlui, prof. Al. Trestitoreanu, oncologul, și alți mulți încă). Reputația de care s-a bucurat și se mai bucură i-a adus autorului nostru nu numai teama continuă ci și mari satisfacții, venite de pe urma gravelor cazuri pe care le-a rezolvat. Opinii demne de atenție dezvoltă despre escrocheria pseudovindecătorilor, stăruind asupra pericolelor la care sînt supuși bolnavii cuceriti de acești farseuri. Își mărturiseste și convingerile despre învățămîntul universitar medical pe care l-a slujit dar nu cit ar fi voit pentru că timpul îi era excesiv drămuț. Este, și acesta, unul dintre motivele pentru care s-a pensionat prea devreme. Multă atenție acordă eminentul chirurg și profesor criteriilor pentru promovare în medicină. Are cuvinte de neînduplecat reproș față de lipsa de criterii profesionale de promovare de vreme ce, în anii dictaturii, erau înlocuite de "dosarele sănătoase" și alte motivații legate de activism politic. Regretă mult că n-a putut crea, în jurul D-sale, o școală, netrecînd de posibilitatea de a-și alege și forma cîțiva tineri colaboratori, care, azi îi continuă apostolatul. Bune învățăminte transmite D-na despre corupția în medicină, redusă la ceea ce se cam știe. Pentru că, era notoriu, reputatul chirurg Dan Setlacec n-a acceptat, toată viața, să primească bani de la pacienți. E o viață de seamă, trăită pentru munca grea a bisturiului, precedată de atentul examen clinic, care merită și trebuie cunoscută de cîți mai mulți. Pentru că viața acestui eminent profesor în ale chirurgiei e o pildă de stăruință, a datoriei, de dăruire onestă și temerară. Recomand cu căldură lectura acestei cărți plină de învățăminte și dezvăluiri, pe care nu pe toate, din cauza lipsei de spațiu, le-am putut relata aici.

SEMNIIFICAȚIA CIFRELOR

CIFRA, numerii (vezi "Biblia") dau sensul! Datorita lor se RECitește adevărul. Între cuvânt și valoarea lui numerică se intercalează afinități sublimite ori crime deosebit de grave, dureroase, imprescriptibile. Grație cifrelor putem clădi o coloană vertebrală a împrejurărilor care au îngăduit și au favorizat punerea în practică a "soluției finale", aplicată de naziști. Cifrele sînt cutremurătoare: milioane și milioane de jertfe, căzute pradă căraușului istoriei - sîngele: "Sîngele este această regiune a vieții inconștiente și spontane care-i dă ființei umane determinarea rasială". În numele "Mitului secolului XX", sub semnul crucii încirigate, Alfred Rosenberg a propăgat domnia urii de rasă, dîndu-i ideologiei hitleriste (cu biblia ei - "Mein Kampf") forța propulsoare, criminală, distructivă. La fel a procedat și comunismul, bilanțul provizoriu fiind de domeniul incredibilului: 80.000.000-100.000.000 de victime nevinovate, respectiv 20 de milioane în URSS, 65 de milioane în China, 1 milion - Vietnam, 2 milioane (3 milioane) - Coreea de Nord, 2 milioane - Cambodgia, 1 milion - Europa de Est, America Latină - 150.000, Africa - 1.700.000, Afganistan - 1.500.000, Mișcarea comunistă internațională și partidele comuniste neinstalate la putere - aproximativ 10.000. Gigantica hemoragie! Cifrele devin vehicule ale evenimentelor trecutului. Dar poate că *puterea* nu stă în cifră, ci în *semn*? Și pentru a pune o dată pentru totdeauna punctul pe i, să REstabilim adevărul elementar: uciderea unui singur individ constituie, conform Codului Penal, o culpă majoră, pedepsită corespunzător; pedepse și mai grave se aplică aceluia vinovați de uciderea *in culpa*, a două ori mai multor persoane, în comparație cu pedeapsa hărăzită celui care ucide *in culpa* doar o singură persoană. Atunci cînd ne referim la crime împotriva umanității, Codul Penal prevede și mai grele pedepse pentru genocid, aici criteriul cantitativ pare să pălească, fiind vorba de săvîrșirea, în scopul de a distruge în întregime sau în parte o colectivitate sau un grup național, etnic, rasial sau religios, a vreuneia dintre următoarele fapte: uciderea membrilor colectivității sau a grupului; vătămarea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor colectivității sau a grupului; supunerea colectivității ori a grupului la condiții de existență sau tratament de natură să ducă la distrugerea fizică; luarea de măsuri tinzînd să împiedice nașterile în sînul colectivității sau al grupului; transferarea forțată a copiilor unor comunități sau ai unui grup, în altă colectivitate sau în alt grup. Pe timp de război, asemenea fapte sporesc amploarea pedepsei.

Cuvîntul *genocid* vine de la grecescul *genos=rasă* și latinescul *caedere=a omori*, definind astăzi crima comisă cu *intenția* de a distruge un grup uman, național, etnic, rasial sau religios. Cuvîntul *holocaust* vine de la grecescul *halos=totul* și grecescul *kaiein=a arde*, definind în Antichitate jertfa adusă zeilor, în care sacrificatul era în întregime ars (figurativ înseamnă și ofrîndă, sacrificiu). Aceste noțiuni cu origini atît de vechi și-au dobîndit o tristă notorietate în secolul ce urmează a se sfîrși în curînd. În tenebrele minților și sufletelor naziste, dar și comuniste, globul pămîntesc a sîngerat în deplinătatea sa. Cea de-a doua conflagrație mondială a păgubit omenirea - numai în Europa - de 12 milioane de locuitori pașnici, necombatanți; la care se adaugă combatanții căzuți în luptă, alte milioane de suflete tinere, adulte, vîrstnice... Trecerea timpului nu șterge amintirea celor dispăruți:

"Dincolo de rivalitatea în număratoarea cadavrelor - în orice caz prea numeroase - din sinistra groapă comună a celor două totalitarisme, operație cvasi-abjectă din punct de vedere moral, ne putem întreba cui servește o astfel de denegare?"

(Monica Lovinescu, România literară, nr. 13/2000)

"Nu se poate admite respingerea acestor umbre care, din lipsă de mormînt, caută adăpost în memoria noastră" (*André Frossard*). Așadar, referirile la genocid, indiferent de vechimea faptelor, își au rostul lor precis, acțiunea acestora asemănîndu-se cu travaliul anticorpilor. Rămîne esențial, întotdeauna, faptul că a fost distrus un grup sau o comunitate, nicidecum simplul criteriu numeric care, invocat atunci cînd faci comparații de ordin statistic, poate să apară drept o tentativă de a acorda anumite "circumstanțe atenuante" genocidului. Numai raportarea comună, în primul rînd *la criteriul calitativ* și imediat apoi *la criteriul cantitativ*, asigură obiectivitatea istorică necesară în permanenta noastră tentativă de a interpreta o crimă colectivă. Pe de altă parte se impune abordarea nu-antată și strict documentată a *climatului epocii* fiindcă altminteri, prin elementara abordare comparativă, statistică, se ajunge la o talmăcire "mecanică" a faptelor trecutului. Mai mult chiar: cele petrecute altcîndva se cer a fi interpretate și din perspectiva conjuncturii politice și militare *atunci* existente, a momentului istoric continental, chiar planetar, neomițîndu-se trecerea de teritorii naționale dintr-o mîna într-alta; ceea ce a îngăduit - nu o singură dată - instaurarea "legii nimănui", favorizantă pentru comiterea de provocări și de acțiuni ale elementelor profasciste și pro-comuniste, abil manipulate din umbră de către naziști și cominterniști, așa cum s-a întîmplat în România, sub regimul antonescian, cînd 148.288 de evrei au fost deportați în Transnistria, murind - la fața locului - circa 80.000, de foame, frig, boli, de glonț. Ar mai fi de reamintit, în legătură cu cifrele stabilite după război, că, uneori, acestea includ și persoane deportate în lagăre de concentrare (a se citi: de lichidare) de către horthyștii-szálásziștii care ocupau o bună parte a teritoriului Transilvaniei, ca urmare a Dictatului de la Viena (mulți trimiși la moarte: gazare și incinerare); la origine cetățeni români, așa s-au și declarat la intrarea în lagăr. Dar genocidul s-a practicat - de către trupele cotropitoare - și împotriva populației românești locale, odată cu "preluarea" teritoriului cedat prin Dictat. Mulți s-au salvat de la moarte trecînd granița în România, iar guvernul le-a îngăduit *tuturor* celor care s-au bucurat cîndva de cetățenia română, indiferent de origine etnică, să se refugieze în țară și evreilor să emigreze, pe Marea Neagră, în Palestina din acea vreme (un detaliu semnificativ: atît vasul "Struma", cit și "Mefkure" au fost torpilate de submarinele sovietice din zonă). Nimeni nu va fi dat în judecată, vreodată, pentru aceste acțiuni genocide, în schimb unii dintre cei implicați în tentativa de salvare a sute și mii de vieți vor înfunda - după război - inchorisore, dacă nu cumva vor înfrunta chiar plutonul de execuție.

La începutul anului 1942, Hitler în persoană a dat ordinul "rezolvării radicale" ("soluția finală") a problemei evreiești pe întregul teritoriu european aflat în sfera de influență a Reichului nazist, Heydrick fiind însărcinat ca, în locul emigrărilor, să se adopte soluția internării evreilor în lagărele de exterminare de la Auschwitz-Birkenau și Maidanek. În toamna aceleiași an (decî *înaintea* schimbării situației

pe fronturile conflagrației!), s-a întocmit un proces-verbal descoperit ulterior în arhiva președinției Consiliului de Miniștri, referitor la conferința ținută la Berlin, în care s-a prevăzut printre altele: expedierea a două sute optzeci de mii de evrei din România în Guvernămîntul General (Polonia ocupată); și o precizare revelatoare: "Căile Ferate Române au comunicat telegrafic, în ziua conferinței, că nu pot lua parte la această conferință din motive de serviciu și au rugat amînarea conferinței..." Și, totuși, conferința s-a ținut, în absența reprezentanților români, naziștii insistînd ulterior să se ia măsurile de rigoare care să ducă la organizarea, o dată la două zile, a unor garnituri de cite 50 de vagoane. În țări ca Polonia, Cehoslovacia, Belgia, Olanda, Iugoslavia și Grecia (iar mai tirziu Ungaria, inclusiv partea cedată) "soluția finală" s-a aplicat mai mult sau mai puțin scrupulos, pe cînd în România - pe lîngă victimele arătate mai înainte - legătura cu Auschwitz-ul n-a funcționat corespunzător și astfel au fost salvate de la o moarte sigură 300.000 de oameni ("colonia" din Israel numără astăzi 400.000-450.000 de oameni proveniți din România) - cei născuți acolo se numesc *sabri* și vorbesc, după caz, în mod curent, limba română. În schimb, autoritățile maghiare de pildă - szálásziștii atunci veniți la putere, deci fasciști! - s-au întrecut pe ele însele, organizînd zilnic cite patru garnituri avînd 50 de vagoane (10-12.000 de deportați care urmau să părăsească Auschwitz-ul, Birkenau-ul "odată cu fumul". Fanatismul impune lîngăseala și atonia morală, la fel cum cere atrofia afectivă, uciderea celui socotit a fi un dușman veșnic. În fața morții nedrepte, însă, nu există nici ierarhizare, nici prioritate, nici "statut special". Rememorăm, așadar, atît Gulagul, cit și Holocaustul! Oricum, "nu contează numai sunetul, ci și numărul" (*Umberto Eco*).

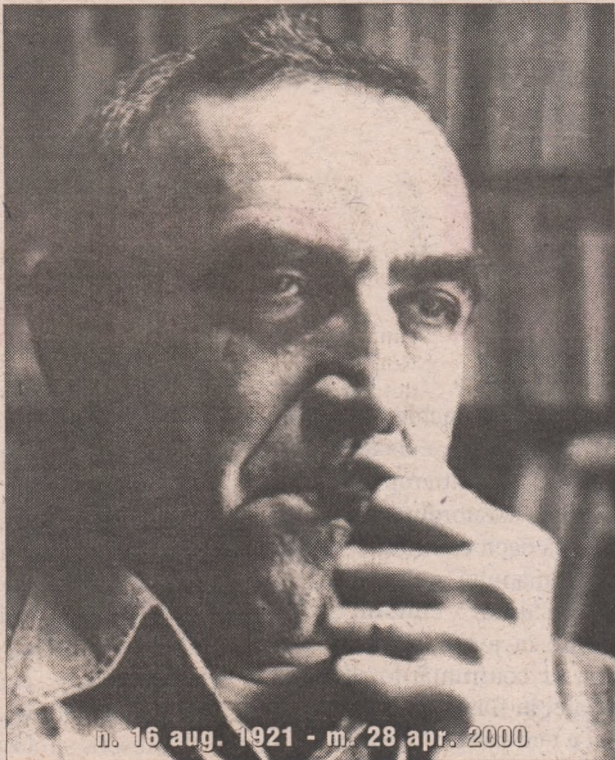
La conferința berlineză din '42, ținută în Wannsee Strasse 56-58, s-a estimat la 342.000 numărul evreilor din România celui de-al doilea război mondial, spre deosebire de anul '39, toamna, cînd pe *întregul* teritoriu aparținînd României viețuiau 763.716 evrei. La cedarea părții de Nord-Vest a Transilvaniei, au rămas pe loc, acolo, 151.123 de evrei. De asemenea, prin intrarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, ca și a Ținutului Herța în componența URSS-ului, alți 280.000 de evrei n-au mai fost sub jurisdicția românească. Prin urmare, din totalul amintit - de 763.716, în 1939 - în chiar anul următor au continuat să trăiască, în spațiul statal românesc, un număr aproximativ de 332.593 de evrei. Istoricul dr. Jean Ancel, comentînd (mai 1988) cartea atunci publicată de dr. Al. Șafran *Înfruntînd furtuna*, scrie: "Memoriile.../ despre o perioadă zbruciumată din viața unei colectivități redusă în curs de cîțiva ani de la circa 760.000 la abia 350.000 suflete" (formularea prestigiosului istoric israelian poate provoca o anumită confuzie, lăsînd să se înțeleagă - în mod eronat - că pe teritoriul aflat - între 1940-1944 - sub autoritatea românilor, ar fi fost exterminați de către aceștia (!) peste... 400.000 de evrei (763.716 minus 332.593 egal 431.123). Reluînd cifra de circa 332.593 evrei

cuprinși, în toamna lui '40, între granițele României, se cuvine a adăuga, în 1941, după trecerea Prutului, încă 477.168 suflete (dr. Jean Ancel afirmă: "650.000 citi s-au aflat sub controlul guvernului de la București"). De altminteri, în tabelul țărilor europene întocmit la Wannsee, vizînd adoptarea "soluției finale", România figurează cu 342.000 de evrei, cifră destul de apropiată de cea reală (477.168 minus circa 130.000 deportați în Transnistria egal 347.168). Dintre aceștia au mai pierit datorită măsurilor discriminatorii, repressiunii, masacre provocate de hitleriști, antonescieni și legionari: "pogromul mic" de la Dorohoi, cu "numai" 200 de victime; pogromul de la Iași (în care trebuie incluse și victimele trenurilor morții - 2.609 evrei; numărul total oscilează semnificativ: între 2000 și 12.000 de suflete, iar Matatias Carp explică: "Nu se va cunoaște niciodată numărul exact al victimelor pogromului de la Iași. Chiar dacă nu este 12.000, cit povestește legenda, desigur că întrece cu mult jumătate din această cifră. Dosarul judiciar al pogromului (!) a stabilit cifra de 8.000 de morți"; în 1946, la procesul lui Ion Antonescu s-a vorbit despre 10.000 de evrei asasinați la Iași; în rechizitoriul întocmit de Parchetul Curții București - Cabinetul criminalilor de război: 8-10.000; peste 10.000 - dr. J. Ancel; 8-10.000 - H. Michel; "mai mult de zece mii" - N. Frank; 5000 - Curzio Malaparte, "martor ocular"; cifra mai des invocată: în jurul a 10.000 de victime ale fascismului german și local.

Numărul în sine are și nu are o *semnificație* specială, atunci cînd este vorba despre jertfirea, pe altarul păgîn al "purității raselor", a semenilor noștri de orice origine. *Un singur om* exterminat capătă, în balanța realei umanități, aceeași greutate justiciară. Desigur, fiind vorba despre *vieți* omenești, nu poți renunța cu desăvîrșire la *valoarea numărului* ca mijloc de comparație și decorticare a adevărului istoric. "Comparaison n'est pas raison" stabilește un vechi dicton. La încheierea războiului trăiau în România aproximativ 350.000 de evrei, printre care și cei 50.000 de supraviețuitori din Transnistria, (caz unic: readucerea unor foști deportați în țară - 1943-1944 - în pofida protestelor repetate, naziste). Pînă și oficiosul hitlerist "Völkischer Beobachter" scrie la 29 mai 1943, arătînd că se află în situația "de a atrage atenția românilor, cu toată seriozitatea, asupra necesității de a pune capăt pericolului evreiesc, o dată pentru totdeauna, prin nimicirea celor care-l intruchipează. Orice neglijență sau trăgănanare în această privință provoacă inevitabil neliniște și tensiune, deoarece, în ultimă instanță, avem de-a face cu o sabotare a uneia dintre concepțiile de bază ale național-socialismului. Iar atunci cînd au de-a face cu sabotori, Führerul și Germania lovesc rapid și fără cruțare". Amenințare fătîșă, rămasă fără ecou faptic. Și pentru a folosi drept balanța justiției, se cuvine a preciza că sovieticii au deportat din Basarabia și Bucovina, încă în 1940-1941, la rîndu-le, populație autohtonă (inclusiv evrei), de parte, mult în spatele frontierelor, populîndu-și Gulagul cu fel de fel de etnii. Holocaustul, Genocidul, Gulagul - triadă blestemată!

Post-scriptum. În cadrul Procesului de la Nürnberg - al marilor criminali de război naziști - unul dintre inculpații aflați în boxă a rostit cu cinismul de rigoare: "Un mort înseamnă o crimă. Mai multe milioane - o statistică". Autorul acestui aforism macabru a sfîrșit, binemeritat, în laț.

Mihai Stoian

n. 16 aug. 1921 - m. 28 apr. 2000

IN MEMORIAM

O.V.S. CROHMĂLNICEANU

scrisoare întregă ca să le comunic pe toate). Cum ți-am spus, sînt întîi mîndru de *flair*-ul meu. Am scris că jurnalul e probabil opera fundamentală a lui Sebastian; nu m-am înșelat. Aici reușește el să fie grav cu adevărat și fără nici o afectare „trăiristă“ (...). E un tablou fantastic, neintenționat și de aceea zguduitor, al poltroneriei adînc înrădăcinate în mediul intelectual românesc. Povestea cu Belu Silber și Polihroniade se repetă la scară națională. (...) Știam de Camil că nu a fost un bronz, ba că trimi-

sesese o circulară amicilor săi evrei să nu-l mai frecventeze și să nu-l mai salute pe stradă, dar ce e în stare să-i spună lui Sebastian întrece orice imaginație și-mi lasă un gust amar, fiindcă la Camil am ținut mereu foarte mult. (...) M-am întrebat și de ce Sebastian a acumulat atîta ură în anii negri. Se vede că ar fi dorit o revanșă, măcar să le spună unor ipochimeni niște vorbe usturătoare. (...) În sfîrșit, înduioșătoare e și experiența erotică a lui Sebastian. Ce a fost ea în realitate reiese bine din episodul Leni Caller. Dar ce apare din ea în jurnal sau mai exact cum se vede Sebastian în rolul de „homo eroticus“ sau și mai exact, cum ține el să arate, e altceva. Diferența spune mult. (...) Schilleru, brăilean și el, îmi povestea că mama lui Sebastian, după ce a citit *Femei*, ar fi declarat: „Nici nu știam că Ioseli al meu era așa un Don Juan!“ (...)

Ai învățat să lucrezi cu computerul? Aici, Reich Ranitzki declara la televizor că nu-ți trebuie mai mult de o săptămînă, cel mult două, să poți scrie cu ordinatorul. Mă bate și pe mine gîndul să-mi cumpăr unul, dar mă tem că am să stau în fața lui ca vițelul la poarta nouă...

Berlin, 3.05.96

(...) Cele ce-mi scrii despre revelațiile tale în legătură cu literatura română mă incită la numeroase reflecții. Ce dor îmi e să le pot discuta cu voi prin viu grai, ca altădată...

Berlin, 18.09.96

(...) Eu am terminat, slavă Domnului, cu articolele pentru *Dicționarul de autori al Academiei Române* și i-am expediat lui Datcu aceste pagini care-mi apăsau

capul ca producția noastră de oțel, pe timpul lui Ceaușescu. Acum trebuie să mă apuc de partea a doua a lucrării, adică contribuția poetică a *Cercului literar din Sibiu*. Am, grație ție, aproape tot ce-mi trebuie și nu se găsește la bibliotecă. (...)

Am citit fascinat romanul *Orbitor* al lui Mircea. L-am citit, mai bine zis, cu respirația tăiată. E extraordinar ce poate să iasă din mintea băiatului ăstuia! Spun „băiat“ și mă corectez imediat: e un scriitor deplin format, cu o personalitate care domină literatura română actuală și ocupă deja un loc privilegiat în cea precedentă. E, la ora asta, singurul scriitor român de talie cu adevărat europeană. Cum termin scrisoarea către tine, mă apuc să-i scriu și să-i comunic impresiile mele de lectură. Sînt pur și simplu intimidat să comentez o astfel de carte. Spune-i, te rog, că va primi foarte curînd rîndurile mele, și, pînă atunci, să știe că m-a dat gata! (...) Ce mai face Leo? Dă-i complimente de la mine și spune-i, te rog, că am să-i scriu, dar să mă mai degajeze un pic. Am primit o carte și o scrisoare de la Cristi Teodorescu. Mi-a făcut o mare-mare plăcere și citesc în prezent prozele lui, ca să-i pot răspunde. Aceeași teribilă lipsă de timp! Și, probabil, voi, care aveți mai multe slujbe, dați articole săptămînal și nu vă descurcați prea ușor, vă întrebați ce mă acaparează în așa hal? Bătrînețea, dragii mei, trebuie să constat cu tristă evidență. Toate se fac de zece, o sută de ori mai încet...

Berlin, 9.12.96

(...) Poate că acum, după schimbările politice, se vor mai sălta lucrurile în țară și pe tărîm cultural, se va mai asana atmosfera. Vreau să o cred în ciuda temerilor că greutățile sînt atît de mari și conjunctura internațională atît de împuțită, că oricîtă bunăvoință ar exista, nu se poate face mare lucru. Nu prea am aflat detalii în privința schimbărilor. Pe aici se vorbește foarte puțin de România și, în afara schimbării Președintelui și guvernului, nu s-a mai spus nimic. (...) Am avansat binișor cu lucrarea despre sibiieni. (...) Subiectul lucrării mă pasionează, mi-au venit tot felul de idei interesante și constat cu plăcută surpriză că se confirmă. Firește, investigațiile arhivistice am să le fac cînd vin la București...

Berlin, 16.02.97

(...) Sînt în plină activitate de *Forschung*, de îndată ce m-am întors de

la Paris. Voiajul la Paris a fost pentru mine exclusiv plăcerea de a o revedea pe sora mea și de a putea sta mai bine de o lună împreună cu ea. Încolo, n-am ieșit decît foarte puțin din casă din cauza frigului și a bronșitei mele cronice (...) Drept care n-am văzut decît o expoziție (Morandi), cu surpriza delicioasă de a descoperi la Maison Maillol, unde a avut loc, mai multe săli cu pictori naivi (slabi-ciunea mea) așa că m-am putut delecta cu Séraphina, Bompis și Beauchamp. Am vizitat și interiorul piramidei de la Luvru și am fost de două ori la librăria FNAC, de lîngă locuința surorii mele...

19.10.98

(...) Mulțumesc pentru felicitarea de Anul Nou mozaic și pentru invitația la sărbătorirea *României literare*. Te rog să transmiți lui Manolescu și întregii redacții urările mele de cît mai multă audiență și în viitor, printre intelectualii din țară și din străinătate. N-am scris îndată, fiindcă am fost la Tutzig împreună cu Ruth, invitați la tradiționalele colocvii ale Societății Sud-est Europene și Academiei de Cultură Politică. Cel de anul acesta a fost consacrat avangardei în sud-estul Europei și eu am ținut o comunicare despre *Die rumanische Avangarde und die literarischen Tabus auf dem Gebiet der Erotik*. A fost bine primită întrucît și bătrînii universitari germani ca și tinerii lor studenți gustă porcărilele. În general comunicările despre avangarda românească (Heimann, Behring, Andrei Corbea) au fost la înălțime. (...) Eu mă apuc să redactez, de la 1 noiembrie, ultima parte a lucrării, critica la *Cercul Literar* (Negoitescu, Regman, Ovidiu Cotruș, Balota, Radu Enescu, Todoran) și apoi proza...

15.12.98

(...) Mi-au apărut în *Kindlers Neues Literatur Lexikon* (echivalentul german al lui *Laffont-Bompiani*) articolele despre Doinaș, Gellu Naum și Dinescu. Am primit volumele respective, impunătoare, împreună cu mulțumirile redacției. Nu-ți ascund că am fost o clipă foarte mîndru. Cu ce se poate mîndri un imbecil! (Am împrumutat formula dintr-o tabletă a lui Argezi). Încă o dată îți urăm tot ce poate să te facă fericită, așa cum îți dorim noi din toată inima...

23.11.99

(...) A fost un colocviu despre România, la Berlin, și l-am văzut cu această ocazie pe Liviu Papadima, care a ținut o comunicare foarte frumoasă. (...) Manualul de literatură de clasa a IX-a e într-adevăr o minune. Ai dreptate! Și eu aș fi vrut să învăț după astfel de manuale. Simți, citindu-l, că ascute parca inteligența elevilor și face din învățatură un fel de activitate plăcută și chiar pasionantă, ca un joc mintal. Și Florin Manolescu a fost încîntat. (...) Cînd constai însă cît de puțin interes i se acordă literaturii române în Occident, te cuprinde o mare descurajare. Și la colocviul amintit, unde erau atîția „româniști“, situația nu apărea mai roză. Dar poate că soluția cea mai înțeleaptă e să nu ne sinchisim de asta și să ne vedem de treabă.

Mă pregătesc, pînă plecăm la Paris, să confecționez tradiționalele colaje de Anul Nou. Din cîte vād la televizor și mai citesc prin ziare și reviste, noul mileniu e departe de a debuta așa cum am visat. Poate, totuși, voi cei mai tineri o să apucați și vremuri mai senine...

DACĂ e adevărat că ultimele clipe ale vieții, legate deja de veșnicie, sînt încăpătoare cît viața însăși și că omul are timp să-și depene, ca la cinematograful, filmul existenței, sper ca, înainte de a muri într-un spital berlinez, Croh - cum îi spunea toată lumea criticului Crohmălniceanu - să se fi bucurat din nou, ultima dată, de tinerii care, în anii '80 ai unui secol care-și trăiește și el sfîrșitul, îl înconjurau entuziaști la cina „de marți“, *Junimea*. Pentru toți aceștia, foștii lui studenți (și eu printre ei) Croh n-a fost numai criticul literar (marea lui calitate: se bucura cînd citea o carte bună și știa să o arate), ci și un prieten plin de entuziasm, de umor și plin de orgolioasă grijă pentru toți *cenacliștii* lui. Ținea îndeosebi la cei doi Mircea (Nedelciu, pe care l-a ajutat să-și găsească un serviciu, și Cărtărescu, pe care l-a ajutat să publice) și la Sorin Preda, nepotul bunului său prieten, Marin. Ultimii ani ai vieții i-a petrecut la Berlin, ca scriitorul pe care-l admira atît, Caragiale. A scris pînă în ultima clipă, iar cartea despre *Cercul literar de la Sibiu* (apărută recent la Editura Du Style), rodul „aventurii berlineze“, cum spunea, a primit-o pe patul de spital. Pregătise deja lista cu prietenii cărora voia să le trimită dedicații. Căntă o tragedie din cărțile pe care le-a iubit mai mult decît orice, în timp ce el murea la spital, vegheat de sora lui, în noaptea de 28 spre 29 aprilie, soția sa, Ruth, bolnavă de mult, se stîngea în apartamentul lor de lîngă grădina Charlottenburg. Berlinul lui Croh a fost foarte aproape de România și de tot ceea ce se întîmpla aici, în lumea cărților și a scriitorilor pe care i-a cunoscut atît de bine, cu toate calitățile și defectele lor, și pe care i-a iubit cu toate calitățile și defectele lor. Reciprocitate a fost mai ales din partea tinerilor scriitori, care, se pare, l-au cunoscut pe „cel mai adevărat“ Croh. Iată-l pe acest Croh, plin de energie, dornic de discuții, *branché*, ironic, nonconformist, ludic, „avangardist“, cu inimă mare, cu bisturiul critic mereu ascuțit, cititor înșafiat și epistolar extraordinar, în cîteva secvențe dintr-o corespondență pe care am purtat-o cu el în anii din urmă. Cei din urmă.

Ioana Pârvolescu

Berlin, 28.03.96

(...) Am fost prins cu încheierea primei părți din lucrarea despre *Cercul Literar de la Sibiu*. Slavă Domnului, am dat-o gata! Am redactat 60,70 de pagini care-mi revin prin contract pe întîiul semestru (...) Am citit jurnalul lui Sebastian. Într-adevăr e o carte pe care n-o mai lași din mîna, după ce ai început să o citești. Îți mulțumesc că mi-ai făcut un cadou atît de prețios. Acum impresiile (cîteva doar, pentru că mi-ar trebui o

Bernard Pivot și O.V.S. Crohmălniceanu / Foto: Tudor Jelebeanu

Destinul unui

PUTEM afirma astăzi, fără teama de a comite un denunț involuntar, că problematica prozei lui Mircea Ciobanu derivă din morala creștină și poartă toate însemnele gândirii religioase, fapt care a fost fie eludat de criticii de întâmpinare la vremea apariției cărților, fie ignorat din neputință, fie sugerat printr-un comentariu echivoc sau aluziv strecurat printre interpretările posibile.

Nedefinite corect sub raportul intenției și al motivației, "prozele" lui M. Ciobanu au nedumerit și, nu o dată, au și dezamăgit pe cei care, neînțelegându-le statutul (demonstrativ, etic-speculativ) ar fi vrut ca textele să le ofere mai multă "traire", o mai mare cantitate de carne, hălci de viață.

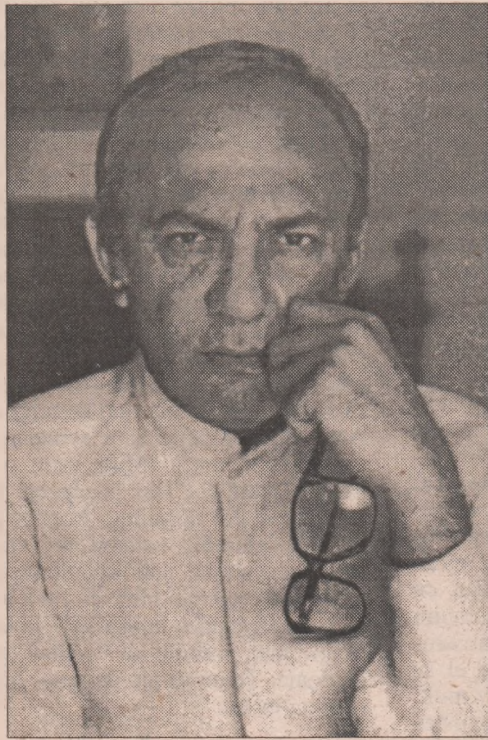
Unul din fenomenele cele mai interesante ale literaturii apărute în comunism este - cum se știe - acela al deghizării intențiilor prin migrația funcțiilor și metamorfoza genurilor. Proza zisă de ficțiune a preluat funcțiile jurnalismului politic, ale istoriografiei, ale sociologiei etc. Luând în considerare creația lui Mircea Ciobanu, se poate spune că ea a adăpostit interpretări și comentarii morale, meditații religioase pe teme patristice, și că și-a asumat sarcinile exegezei biblice și ale literaturii predicatoriale.

Se înțelege că aceste intenții, nu prioritare literare, ale scrisului său au cerut un efort stilistic neobișnuit. Ca și Antim Ivireanul în alt veac, Mircea Ciobanu este un cărturar de tip medieval, este ceea ce se cheamă - cu un termen consacrat - un "vulgarizator" care a căutat mereu o cale, cât mai atractivă și mai eficace, prin care să ne transmită certitudinile și îndoielile lui, considerațiile sale greu avuabile, nu o dată în afara dogmei, asupra condiției umane, asupra nevolniciei firii omenești îndrăgostite de deznădejde, gândurile lui legate de problema mântuirii, a adevărului, a binelui, a dreptății, a justiției, a alienării, a vinovăției - voluntare și involuntare -, a decăderii și a morții.

Puterea de însuflețire a gândului e uriașă la Mircea Ciobanu, dar cenzurată și ordonată de un spirit pentru care e mai importantă ideea decât trăirea, sensul decât cămașia, care refuză, ca nedemne, plonjarea în act, viziunea din interior, participarea, ca avea, la cele istorisite.

Chiar și atunci când are nevoie de evenimente - căci nu ne putem dispensa de intruchipări și de fapte -, ele sînt scrutate de sus pentru a fi anexate unui sens. Mircea Ciobanu s-a arătat a fi, dintru început, un pricinuitor de semnificații, ocupat, cu adevărat, poate doar cu aventura - atît de greu de urmărit și de întreprins - a sensurilor ce alcătuiesc, cu multiplele lor meandre, cu desprinderile lor neașteptate, o "narațiune" mai ademenitoare. El aparține acelei specii de scriitori a căror inteligență îi frustrează de plăcerea oricărui fel de incertitudine și care, scriind, fac efortul răbdător să caute fragmente confirmative și imagini doveditoare, rezistînd tentației de

a strînge în pumn mărunțișurile vieții pentru a le stoarce de la început înțelesul. Va trebui să reflectăm la funcționarea unei astfel de gândiri producătoare care se vede

constrînsă, în cursa ei înalt demonstrativă, să-și inee, în răstimpuri, zborul în zonele joase ale materiei.

Important la Mircea Ciobanu este să observăm modul cum urnește și prin ce mijloace - mecanismul problematizării. O face, de la o carte de proză la alta, în diverse feluri, cu o susținere mai mare sau mai mică din partea elementului parabolic-narativ, a celui poetic-epistolar ori a celui epic tradițional sau modern. De altfel, dozarea componentei epice și felul în care aceasta intrupează simbolurile scripturistice și lasă la vedere sau semnaleză prezența arhetipurilor mitice au drept consecințe un rafinament stilistic greu de egalat și o scriitură savantă aptă să protejeze de ochiul vigilent al cenzorului în calitatea acestuia de instrument al unui stat ateu.

INCEPÎND chiar cu *Martorii* (1968), o apariție surprinzătoare, cu aparențe de "nouveau roman", în peisajul prozei românești contemporane, care abia reușea să refacă experiențele prozei interbelice, produsele sale artistice - vrem să spunem cărțile lui Mircea Ciobanu - și-au păstrat zone misterioase și fațete nedesluite. Un anchetator încearcă să reconstituie amănuntele vieții celui numit, enigmatic, Domnul și circumstanțele morții fiului acestuia, autorul cărții *Lupta cu lucrurile*, scriere care vorbește chiar despre moartea, în împrejurări ciudate, a tatălui său. Anchetatorul acumulează o cantitate de date greu de confirmat, zvonuri, dar și mărturii consemnate amănunțit și nuanțat, ale unor personaje de diverse categorii sociale, atrase de misteriosul personaj și care se exprimă variat, după știință, temperament sau impulsul de o clipă. Parțial asemănătoare, adesea dis-

juncte, depozițiile - reale sau închipuite - reproduse în spirit realist, cu evocarea circumstanțelor enunțării, sînt întrerupte de frecventele adnotări ale naratorului, care mai curînd relativizează decît clarifică.

Prins în mreaja romanului polițist și atras în lectura acestui "dosar", cititorul e împins discret să intre în jocul deliberărilor, al supozițiilor, al confruntărilor de argumente. Se dezbate, în fond, aici chestiunea adevărului și a cunoașterii în general sau e vorba de raportul literaturii cu realitatea și de reciproca lor înrîurire? Și una și alta, și ceva pe deasupra. Cu cît sînt mai multe și mai "precise" depozițiile, cu atît realitatea devine mai îndepărtată, mai precară. Realul se ficționalizează, iar ficțiunea ia chipul realității și se poate trăi în imaginar cu sentimentul participării la adevăr. Acesta e adevărul literaturii, dar sînt destule indicii în carte - între care și cele din Epilog - care trimit cu gîndul la veritabila cunoaștere care e cunoașterea lui Dumnezeu. Ea nu e însă posibilă fără iubire, căci numai iubirea pune la un loc componentele lumii și-i dă un sens, arătîndu-ne Calea, Adevărul și Viața. E posibil ca această carte să preschimbe, în felul ei parabolic și amfiguric, vechea controversă teologică a cunoașterii lui Dumnezeu într-o problemă a cunoașterii în general.

Romanul *Cartea fiilor* (1970) vine cu dovada faptului că Mircea Ciobanu gîndește funcționarmente patristic și vede în țesătura nesfîrșită de simboluri a *Bibliei* o sursă de verificare a "adevărurilor" laice. Pentru scriitor, personajele - oricît de neînsemnate - sînt întrupări ale unor sensuri transcendente și toate întîmplările lumii noastre refac și confirmă scenariile *Scripturii*. Oricît de stranii ar fi evenimentele, aparițiile, locurile și faptele puse în mișcare, oricît de amestecate timpurile narațiunii, oricît de sufocantă atmosfera, nu ai cum să nu realizezi - din frînturi și așchii de fapte - elementele scenariului cristic, prelucrat acum dintr-un unghi neobișnuit, reluat cu alte tragice chipuri, reîntrupat altfel, reînsuflețit.

Apare în carte, declanșînd ser de evenimente, un călăreț care lasă la unii preot trupul unui mort. Omul ricii nu vrea să-și facă probleme și-l la administratorul cimitirului, cu g că porcii acestuia vor face să dă cadavru. De la administratorul (care îl evocă pe Satana), acesta tre un nebun, Lessing, care îl plasează departe, unei spălătorese. Alte și alte soane cu meserii și obiceiuri bizare v scape de leșul tînarului mort fără m Abia în ultima parte a cărții trupul e luat de cel care se consideră tatăl mort (poate Dumnezeu-Tatăl), un l care își recunoaște fiul, divulgî numele: Melchisedec. Cum se știe - ta e și numele aceluia preot și reg vechime (amintit și de Apostolul P care, prin neprihănire și sfințenie, îl figurează pe Isus. Cunoscătorii sîr mului biblic, inițiatii știu ca, în sîs complex de prefigurări și corespon al *Bibliei* (*figuram implere*), perso veterotestamentar îl cheamă în min cel din *Evangheliu*, și cînd vorbeș Melchisedec vorbești, de fapt, de Domnului.

Atmosfera terifiantă și ideea îns cărții - testarea conștiințelor - par să legătură cu clipa de tragică disperare Isus Omul (batjocorit de popor, se între tilhari, părăsit aparent de Tatăl), cu clipele de slăbiciune ale discip care, înfricoșați de puterea lumească, lepădat pe rînd de el, dovedind c nevolnică și lașă e ființa noastră a cînd e supusă unei mărunte, minime siuni.

Acestei viziuni deprimante asupra tuților omului, Mircea Ciobanu îi v peste ani o replică luminoasă într-o despre Iov (publicată postum). Ra mentul ei estetic și subtilitatea demer îl recomandă pe autor drept unul di mai profunzi exegeți ai *Bibliei* (note de lectură, adnotările, în număr și va covârșitoare, rămîn să fie editate) și p cel mai important scriitor român reli

Împreună cu fiica lui C. Hrehor

Prozator

ÎN 1969, anul apariției volumului *Epistole*, Mircea Ciobanu găsește o altă cale de comunicare a mediilor sale asupra unor teme morale și existențiale de care s-au simțit datori să se ocure, din vechime, îndrumătorii și gânditori creștini. Reluat în 1971 cu *Armura lui Thomas și alte epistole*, ciclul prozei de rolare se va încheia cu *Tăietorul de lemn* (1974), o carte copleșitoare prin profunzimea teribilă a ideilor și prin rânduială drăcesc al deducțiilor ce se multiplică fără răgaz.

Scriitorul se află foarte aproape de ceea ce își dorea Flaubert: "...o carte fără surori exterioare, care s-ar ține ea însăși în forța internă a stilului său"; în cazul acesta prin forța de înlănțuire a evenimentelor și a spiritului. E printre puținele proze pur operative ale literaturii române și simțire reușește performanța de a se alina numai din lanțuri de ipoteze și de idei și de a menține timp îndelungat, în fața rarefiat al abstracțiunilor, funcționarea gândirii. De datele realului, autorul are o abilitate doar spre a schița din loc în loc un cadru adecvat și lămuritor noilor probleme ipotetice și personajelor-problemă, care prelungesc cu o altă nouă verigă - a cărei ? - lanțul ipotezelor. Simburele acestei creații mistice pustiitoare, al acestei disociativități turbide se află în vechea și mereu actuală chestiune a caracterului criminal și a învințirii umane și a crimei ca predestinare. Însă în cele mai multe epistole dai, de puține ori, peste peisaje apocaliptice asemănătoare celor din poeme, peste o aordinare descripții de cimpii sub seceri. Ele sînt proiecții ale patimilor umane, vestind iminența dezastrului final.

În primele *Epistole*, reflecția decurgea din sine și oarecum concluziv, din rememorarea unor întâmplări, din evocarea unor experiențe ce ne apăreau ca fiind ale altor oameni, de unde aerul de mărturisire îndurată, de meditație pascaliană pe care se așază pe atunci textul. Seducția unei asemenea scrieri consta, desigur, în bătaia intrării, adică în aptitudinea autorului

de a deriva noi supoziții și alte concluzii din cele care se iviseră direct din marginea și sub presiunea evocărilor, dar și în siguranța și vigoarea însăși a acestora din urmă.

Mai apoi, din clipa în care (în a IV-a epistolă, poate), tot căutându-și puncte de sprijin imaginativ, a dat peste poarta imbiatoare a lui "să presupunem că", M. Ciobanu s-a decis să plămuiască el însuși întâmplări semnificative, să lanseze supoziții vizuale, să proiecteze situații, cedînd, pe încetul, determinărilor invenției.

Simultan, a fost moderată și viteza cu care altădată ajungea gânditorul la sinteză. Se subțiază comentariul și dispare distanța contemplativă față de obiect. Exemplificările iau tot mai des aspectul unei povești în sine, devin desfășurări narative cvasi autonome care anunță venirea pe lume a *Istoriilor*, roman de o complexitate și de o bogăție simbolică unice în literatura română.

În *Istoriile*, romanul în 5 volume despre care critica a afirmat că e frescă socială, proză psihologică, cronică de familie, *Bildungsroman*, dezbateră morală cu eroi-idei, Mircea Ciobanu izbutește să atingă acel echilibru - pe care numai marile creații îl vădesc - între epic și simbolic, între individual și universal. Volumele pot fi citite și separat, dar e evident că există o rețea complexă de vase comunicante și un sistem complicat de ecouri ce se întorc dinspre final spre paginile de început. În primele trei cărți, domină epica de caractere și de raporturi sociale și iese în lumină detaliul din zona biologicului și carnalului. Ultimele două "istorii" capătă o turnură deliberativ-morală, recurgînd - ca și poemele lui Mircea Ciobanu - la simboluri thanatice și la metonimiile trecerii și ale degradării.

Dacă în primul volum în centrul acestei vaste construcții epice se află mai cu seamă inginerul Gheorghe Palada, șeful de șantier ("Marele" Palada - Constructorul) care, prin senzația de forță pe care o degajă, captează într-o măsură decisivă atenția cititorului, în volumele următoare, pe măsură ce sporesc "istoriile", se ramifică și acțiunile care aduc în prim-plan alte și alte personaje memorabile (Logofeteasa, Iancu și Sisa Dudescu, Maria, Chiva, Sache, Bulfa, Maria Dine, Miron Roșescu, Leon Pascal etc.), portretizate în linii sigure și în spiritul marii proze realiste tradiționale. Eroii sînt puși în legătură cu mediul care le motivează mentalitatea (Bucureștii micilor meseriași și negustori) și cu momentele cardinale ale vieții (nașterea, botezul, nunta, moartea), ale căror ritualitate și repetitivitate le conferă acestora un

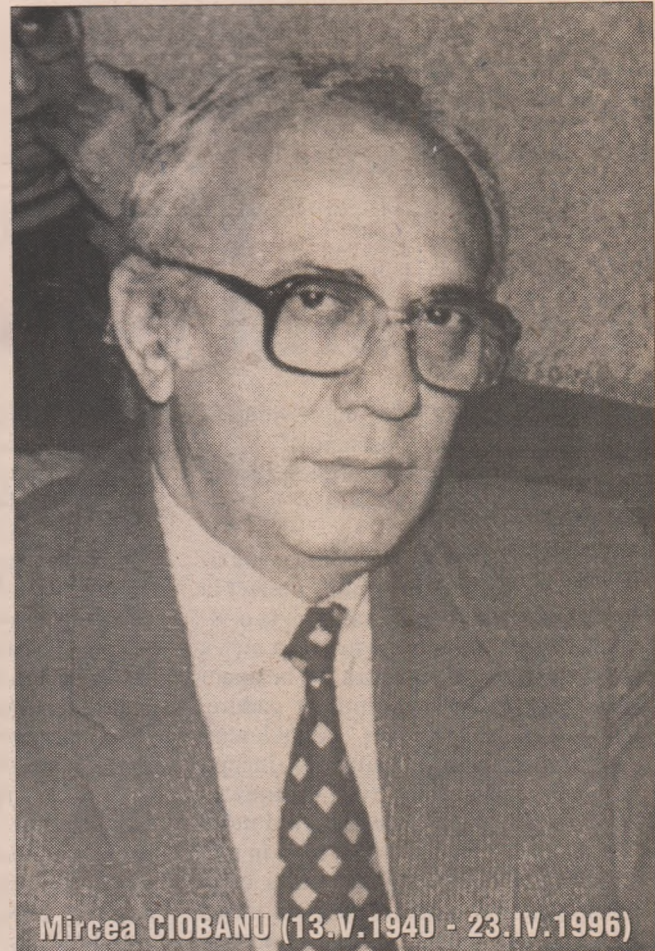
comportament stabil și previzibil, dar și cu istoria și evenimentele ei teribile, în stare să le zdruncine orice stabilitate.

Dar nu e greu să remarci în aceste cărți, deși construite riguros, toate aceste personaje verosimile și întâmplările vieții lor par a fi privite de foarte departe, în maniera lui Tacit (alt autor de *Istoriile*) și al istoricilor imperiali, și cu o înțelegere înaltă a viermuelii omenești. Cu eleganță stilistică, autorul își asumă ironic cînd rolul istoricului ce scrie după un veac de la evenimentele, perfect informat asupra desfășurării lor, cînd pe acela de prozator ce se joacă izvodind personaje și fapte și oprind după voie fluxul narațiunii spre a ne avertiza că sintem în plină convenție literară și că pînă și credința în puterea artei e deșertăciune.

ALTĂDATĂ străniu, spațiul prozei lui M. Ciobanu a devenit subliniat românesc căci adună topoi, împrejurări tipice speciei, se populează cu vicii, defecte anatomice, sentimente, profesiuni, gesturi, temperamente, tipuri fără excepție de neuitat prin nu știu ce grație detașată a desenului. S-a supus însă cu adevărat scriitorul canoanelor speciei, a răpus el în fine unei chemări lăuntrice plăcerii mereu amînată a creației, cum s-au grăbit să creadă cei mai mulți interpreți ai cărții?

Se află în text numeroase sintagme introductive și destule fraze de răscruce (ignorete de cititorul avid de viață, de retrăire, de senzațional) care nu pierd prilejul să sublinieze poziția de neparticipare afectivă, de detașare aristocratică a naratorului.

Străbatem pagini de un rafinament demn de orice mare literatură cu sentimentul că *toate faptele sînt inventate pentru a sluji*. Prin raționamente, din aproape în aproape, se configurează, în chip strălucit, personaje, evenimente, viață. Numeroase scene ies prin deducție și putere reconstitativă, din câteva date minime și din reverberația imaginativă a unor noțiuni caracterologice (înțelepciunea, puterea, frica etc.), căci Mircea Ciobanu dă impresia a se afla în stăpînirea regulilor vieții. Faptele înseși decurg ca și cum nimic nu ar fi nou, ca și cum totul ar fi fost prevăzut, iar povestitorul pare a nu face altceva decît să intre într-un cadru dat pentru a-l umple cu detalii cunoscute de mult. Aproape fiecare din personaje este adaosul persuasiv al unei idei, iar confruntarea dintre ele devine prilej de meditație parabolică și dezbateră morală. Nu

Mircea CIOBANU (13.V.1940 - 23.IV.1996)

OPERA

Imnuri pentru nesomnul cuvintelor, poezie, 1966; *Patimile*, poezie, 1968; *Martorii*, roman, 1968; *Epistole*, proză, 1969; *Cartea fiilor*, roman, 1970; *Etica*, proză, 1971; *Armura lui Thomas și alte epistole*, proză, 1971; *Cele ce sînt*, proză, 1974; *Tăietorul de lemn*, roman, 1974; *Istoriile*, I-V, roman, 1977-1986; *Versuri*, 1982; *Vîntul Ahab*, poezie, 1984; *Marele scrib*, poezie, 1985; *Viața lumii*, poezie, 1989; *Convorbiri cu Mihai I al României*, 1991; *Noi convorbiri cu Mihai I al României*, 1992; *Tînărul bogat*, *Istoriile*, proză, 1993; *Regele Mihai și exilul românesc*, 1994; *Poeme*, 1994; *În fața neamului meu*, *Convorbiri cu Mihai I al României*, 1995; *Anul tăcerii*, poezie, 1997; *La capătul puterilor*, *Însemnări pe cartea lui Iov*, eseu, 1997.

ambția portretizării, cît mai ales aceea a relevării conexiunilor, a relațiilor umane pare a-l anima pe autor. Încît prevalează comentariul și nu raportarea directă, înlocuită, oricum, de reconstituirea deductivă de situații și stări. Supoziția este instrumentul unei asemenea gândiri artistice. Cînd scriitorul va propune un personaj, îi va inventaria valențele libere, le va selecționa pe acelea care i-ar fi necesare pentru ca relația (confruntarea) ce s-ar naște să provoace, într-un plan înalt, o tensiune semnificativă. În funcție de aceasta, aproape numai în funcție de aceasta, va inventa un personaj și va crea o situație. Ca urmare a unui asemenea mod de concepere, în roman vibrează, din nenumăratele ei corzi, o rețea uriașă de semnificații.

CU CÎT ne apropiem de sfîrșit, cu atît devine mai deslușit faptul că această carte, urmărind treptata declasare a Marelui Palada, zeu atins de ispita umanizării, este o parabolă, o amplă parabolă despre puterea pămîntească, despre degradarea și, pînă la urmă, despre deșertăciunea ei.

Nenumăratele pagini antologice ale acestei cărți în curs de reeditare te obligă să te întrebi ce complexe mai poate avea astăzi literatura română.

... și poetul Constantin Hrehor la Grănicești

Psevdo-kinigheticos

Capitolul cel mai neplăcut pentru cititor

"Ceașescu: Vă place vânătoarea, tovarășe Gorbaciov?"

Gorbaciov: Nu înțeleg întrebarea dumneavoastră."

ÎN 1866, Pantazi Ghica, mezinul lui Ion, era numit prefect la Buzău, "în care calitate, la o vânătoare princiară, temindu-se că nu va ieși destul vînat, cumpără de la țigani zece urși, dîndu-le drumul în pădure. Un urs, ochit de prinț, neînțelegînd sublimul cinegetic al situației, începu să joace ursărește." (G. Călinescu, *Istoria literaturii române...*) Putem banui stupoarea lui Carol I, sosit în țară chiar în acel an, în fața exoticului spectacol. Mai tîrziu, pentru oaspeții iluștri și pentru autohtonii cu ștaif, asemenea "puneri la cale" vor deveni mult mai subtile, trăgătorii iscusiți izbutind, printr-o perfectă sincronizare a tirului, să ofere ageamiilor cu ifos iluzia că glonțul lor a culcat la pămînt cerbul cel falnie sau vijeliosul mistreț.

Ai voit, iubite amice, să-ți împărtășesc impresiunile mele de la expoziția unor bunuri ce au aparținut familiei Ceașescu, deschisă la sfîrșitul lunii lui martie în mausoleul din Parcul Carol. Gîndul întocmirii ei în acest loc anume mi s-a părut iscusit și atrăgător, știind mai ales că expoziției îi va urma scoaterea la mezin a obiectelor, precum se obișnuiește în situații de faliment. Instituțiunea "Cochilor vechi", despre care vorbește regretatul N. Filimon în cap. XXIV al merituosului său roman, descriind locul unde moșii, veșminte și giuvaieruri "treceau din stăpînirea boierilor într-a ciocoilor procopsiți de dinșii", s-a mutat așadar în dealul Filaretului, nu departe de Cuțitul de Argint, pe unde kir Ianulea, fugind de teama creditorilor, își aflase scăpare prin mila istetului Negoită. Mausoleul care adăpostește licitația și-a expulzat între timp locatarii, fiecare fiind trimis spre alte locuri de odihnă eternă: nimic mai vremelnice decît veșnicia. Acum, în rotonda unde salașluiseră cîndva Gh. Gheorghiu-Dej, Petru Groza și C.I.

Parhon, se oferă spre vînzare bunurile confiscate ale Ceașestilor: dulapuri, toaleta, mese, birouri, pupitre, scrinuri, taburete, jilțuri, canapele, lampadare, veioze, oglinzi, combine muzicale, carpete, covoare, tapiserii, vase de cristal, de porțelan, de ceramică, de cobalt, cupe, platouri, albume, mape, case, sete, bomboniere, jocuri de șah, jocuri de dame, jocuri de țîntar, gravuri, statuete, basorelieuri, tablouri, plachete, compoziții omagiale, machete, costume, sumane, cojoace, șepci etc. "Cîte reflexiuni ironice, picante, sentimentale, se pot face asupra unei așa grămizi pestrițe de vechituri, cu privire la zădărniciia lumii trecătoare prin care au trecut și ele o clipă, nouă, nevestețite!" (I.L. Caragiale, *Două loturi*). Mie, amice, mi-a plăcut îndeosebi o machetă de transportor auto blindat, copie aidoma a vehiculului care i-a servit lui Ceașescu pentru ultima plimbare antumă și din care a coborît cu oarecare stîngăcie, mai-mai să-i cadă căciula din cap. Prețul jucăriei nu-i din cale-afară de scump: două milioane fără TVA. Mi-a plăcut de asemenea un joc de dame cu piese hexagonale, jumătate din ele să juri că-s bomboane de ciocolată, restul - cu cremă de vanilie. Era și un mic arc de triumf, înalt de vreo 75 de centimetri, sub el cu un grup de nouă soldați, iar pe frontispiciu cu o rețea de beculțe formînd inscripții alternative: "Ceașescu și poporul", "Onor comandantului suprem" ș.a. Erau nenumărate jocuri de șah, multe cu piesele "umanizate" pueril (cu excepția, firește, a cailor și turnurilor) și mai toate la scară supranormală, ca și cum ar fi fost favorite pentru uzul unor uriași din poveste.

Tot astfel jilțurile în stil gotic sau bizantin, tot astfel o enormă ploșcă de lemn vrednică de gălețul lui Setila, tot astfel serviciul de birou prevăzut cu două buturugi scobite - pasămite, calimari! Să fi fost un mod perfid de a-i aminti beneficiarului micimea alcătuirii fizice, în contrast vehement cu grandoarea imaginii fabricate? Enigma greu de descifrat! Psihanalitic, o putem atășa în schimb revărsării nesfîrșite de obiecte cu profil cinegetic, care acoptă - ele singure - a șasea parte din catalogul expoziției: truse de vîntoare, costume de vîntoare, cuțite de vîntoare, tolbe, genți, portarmer, cartușiere, rasteluri, dulapuri, suporturi, panoplii... Cînd obiectul nu e cinegetic prin destinație, atunci e barem prin material: o veioză suspendată de un corn de cerb, un suport de creioane din corn de cerb, cuțite cu miner de corn, cuiere din copite de ciuta... Vin la rînd obiectele de artă cu subiecte vîntoarești: o plachetă de metal înfățișînd un cerb și două ciute pe malul unui pîriu, în decorul unei păduri de brazi; o scultură în lemn cu un caprior înălțîndu-și capul spre a ajunge un ciorchine de struguri; un tablou-intarsie cu un cocos de munte în plină expansiune vocală; o cupă de bronz cu motive de vîntoare. Pe dulapuri și vitrine, de sus pînă jos, efigii de cerbi, capre negre, urși, mistreți, fazani, sitari, rațe sălbatice, iepuri, cîini cu vînatul în gură. Un birou cu jilț îmbrăcat în blana de urs ne oferă, pe fața anterioară, scena luptei lui Dragoș cu zimbrul: cinegetica și istoria patriei se îmbrățișează duos și pilduitor.

De mirare că nici unul din artiștii aceluia timp n-a cugetat să immortalizeze, spre folosul și desfătarea posterității,

izbinzile marelui Nimrod al României. Am fi putut admira astfel o superbă tapiiserie cu Ceaușescu cățarat într-un prepeleac, pîndind cu pușca la ochi sosirea unui urs cvasidomestic, deprins de mult să-și capete, prin grija tandra a cabanierului, tainul hranei cea de toate zilele; paralel cu scara prepeleacului, ar fi strălucit în soare un magnific tub de inox, destinat să răspundă cu promptitudine urgențelor fiziologice ale președintelui. Am fi putut contempla apoi o pictură murală de mari dimensiuni - Ceaușescu survolînd Carpații la bordul unui helicotper și trăgînd cu pușca-mitraliera într-o turmă de capre negre. Ne-ar fi reținut în fine atenția o vastă compoziție în mozaic - Ceaușescu țintind un stol de rațe sălbatice ce-și urmează nepăsătoare zborul, salutate cu patos de vocea bardului oficial: "Priviți aceste rațe! Și moarte ele zboară! Le ține sus în aer iubirea lor de țară!" Dar toate amintitele opere au rămas nerealizate, deși ar fi putut deștepta peste

te ani "mii de idei energice și salubre, care ar scaldă mințea obosită și sufletul amorțit în roua întaritoare a timpilor de antică virtușie trușească" (*Psevdo-kinigheticos*, IV).

Licitația trece, mausoleul ramine. Românii nu vor repeta prostia fără seamăn a bulgarilor, care au aruncat în aer mausoleul lui Gheorghiu Dimitrov, operație ce s-a dovedit neașteptat de anevoioasă; deși fusese ridicat în mai puțin de o săptămîna, edificiul a rezistat uimitor primei explozii, lăsîndu-se doar nițel într-o rîna, și a fost necesară o a doua detonare spre a-l așterne definitiv la pămînt. Mausoleul din Parcul Carol este, slavă Domnului, sănătos tun și are, sînt incredințat, viitor de aur. Cea mai bună cale de a-l face rentabil ar fi să-l amenajăm ca restaurant de lux. Cele paisprezece nișe ale rotondei ar deveni tot atîtea elegante separeuri, în vreme ce spațiul circular din centru ar servi ca ring de dans. Pe terasa superioară, cu largă vedere asupra parcului, ar fi de asemenea instalate mese, ca și în zona aerisită și plăcută dintre mausoleu și hemiciclul cu urne. Cele cinci arcade de granit roșu, înalte de 50 de metri, ar fi tivite cu becuri colorate, oferind seara un spectacol feeric pentru toți locuitorii Capitalei. O singură problemă mai rămîne de rezolvat: găsirea unei firme cît mai atrăgătoare. În București, la începutul veacului, ființa o circiumă zisă "Moartea vinătorului"; o pomește Caragiale în *Art. 214*. La Bruxelles există un restaurant de elită, "A la mort subite"; altul, mai modest, se cheamă "Au cercueil". Sa vedem, iubite amice, ce va alege Belgia Orientului.

Stefan Cazimir

EDITURILE ALL
BD. TIMIȘOARA NR. 58, BUCUREȘTI,
TEL.: (01) - 402 26 80; FAX: (01) - 402 26 10;
E-mail: comenzi@all.ro; http://www.all.ro

EDITURA ALLFA

COLECȚIA BIBLIOTECA ALLFA

literatură română

ZIUA ȘI NOAPTEA
Autor: Nicolae Breban
preț: 89 900 lei

OUL DE AUR
Autor: Gheorghe Schwartz
preț: 69 900 lei

EDITURA ALLFA, EDITURA CITITORULUI MODERN
Eu nu vreau să trăiesc, eu vreau să citesc! (Aurel Dumitrescu)

DEVENIȚI MEMBRU AL CLUBULUI CĂRȚII ALLFA ȘI BENEFICIAȚI DE REDUCERILE DE PREȚ ACORDATE: între 12% și 22%!
(informații și comenzi la tel.: 402 26 20)

Două povestiri

O mică ipocrită

SE-NTÎLNISE cu bătrînul domn în fiecare zi, aproape două săptămîni, și acum, în fața oglinzii, în timp ce se îmbrăca "pour un nouveau rendez-vous", se întreba dacă nu cumva bătrînul domn se aprinsese prea tare.

Se găsea totuși nevinovată, nu-l încurajase cu nimic, se întilneau pentru corectura cărții aceleia. (Nu se întrebase niciodată de ce o carte are nevoie de atîtea corecturi). Ieșind pe ușă, Silvia își spuse că bentița de la gît îi vine minunat. Se întreba ce fel de complimente îi va face azi bătrînul domn. Probabil banale - "ai un ten minunat" și "ai o talie de invidiat" - sau mai subtile, privind bărbații care se uitau după ea, pe stradă.

Se întilneau întotdeauna la "Mc Moni's" și ea se amuza cînd îl auzea pronunțînd "McMoni's" pe bărbatul acela mai degrabă scund, cu pantalonii croiți dintr-o stofă fină. Și cu gură de femeie, un bărbat aproape trecut, ai fi zis că nu se mai gîndește la dragoste. Tocmai mania lui de a se întineri îl făcea simpatic. Își strîngea buzele în țocăit, afectat, ca o doamnă, cînd ceva îl nemulțumea și își arunca brațele în față mergînd, un fel de a spinteca aerul, ca o marioneta, dar o marionetă care se știa privită și admirată.

Silvia își aminti toate lucrurile aproape alergînd la întilnire. Știa că-l va găsi acolo, țocăind din buze afectat, cu servieta în mîna dreaptă, clipind des din genele mici, scurte.

Vor merge într-o cofetărie și vor flirta pe marginea corecturii aceleia.

Silviei îi plăcea teribil să stea la masa cu el - pe lingă faptul că îi cumpăra ce voia, vorbea totdeauna extrem de îngrijit. Putea să se răsfețe în voie - mințea sau mai degrabă inventa neobosit, iar el se extazia spunîndu-i cît este ea de deosebită, încît el nu se mai poate gîndi la nimic altceva toată ziua.

Silvia mințea cu talent, cu vocație, pasional și felul acesta de conversație îi făcea bine. Descoperirea cît părea bietul om de depășit și-l compătinea sincer.

Astăzi o aștepta exact așa cum îl știa, aceiași pantalonii din stofă fină, doar altă cămașă, servieta în dreapta, țocăitul din buze. Aceeași cofetărie. "Nu iei și tu o prăjitură?" se rugă el răgușit. Și Silvia acceptă, răsfațîndu-și picioarele pe sub masă, mîngîindu-le în timp ce vorbea, emoționată; își încorda glezna, se ciupea de pulpe.

"Ce făcuse ea toată dimineața?" Și Silvia îi spusese chiar adevărul, știind că, de data asta, adevărul e cea mai bună minciună.

"M-am văzut cu un coleg, chiar aici, în cofetăria asta."

Și el întreba iar - "Un iubit de-al tău?"

Aici Silvia tăcu elocvent, îngustîndu-și ochii și chiar strîngînd din buze, ca el.

Probabil își imaginează un tînar dezinvolt, înalt, bine făcut, frumos, poate și inteligent, iar Silvia aproape că se înroși, se felicita din toată inima că își dă întilnire cu uritul ei coleg în cele mai obscure locuri, în cartierele mărginașe ale orașului sau mai degrabă la el acasă, unde nu-i poate vedea nimeni.

Ascunzîndu-și greu surescitarea, bătrînul domn o întreba aproape în șoaptă, nazal, dar cu cea mai neutră voce:

"Și ce ați mîncat? Ați luat o prăjitură?"

Silvia rămase perplexă, căinîndu-l: "Cum să ia o prăjitură? Prăjitură ia doar aici. Numai tinerii ăia scoțioși (și bătrînii zise în gînd) iau prăjituri în cofetărie - "o savarină", zice el și ea zice și ea - "o mascotă".

Noi nu luăm prăjituri, continua ea, bem și fumăm.

"E frumos băiețelul cu care te-ai întilnit?" nu se lăsa bătrînul domn.

Silvia îi pedepsi crunt gelozia, făcînd din camaradul ei un Adonis, încît bătrînul domn, mirosind exagerarea, se ațîța mai tare, fiert în gelozia lui ca racul în vin alb.

Dacă ar fi alunecat pe o coajă de banană, în mijlocul străzii, rotofei și bășos cum era, stîmînd rîsul lumii, tot n-ar fi suferit așa cum suferea acum, gîfîind încet și aproape suspinînd, așa că Silviei i se făcu milă de el și-ntr-un gest de noblețe îi mîngîie mîna căzută pe masă, el se uită uimit la ea și, înspăimîntat, își roti ochii în jur, ca un hoț de ocazie.

Fața i se înroși, scoase un fel de sughițat, mai mult un geamăt de parcă ar fi izbucnit în plîns. O doamnă de la masa din față își întoarse capul, uitîndu-se lung.

Atunci Silvia îl injură în gînd și, privind peste capul lui, se jură că de mîine își va căuta un iubit. Dar nu unul oarecare, ci un Adonis.

E adevărat că nu-i mai stătea capul la nimic altceva decît la ea, la Silvia. O vedea de două săptămîni zi de zi, pe motiv că manuscrisul pe care l-a primit era scris într-o limbă română infernală, atîtea și atîtea greșeli! Și aici el devenea deodată serios, întrebîndu-se dacă nu cumva publică manuscrisul de dragul fetei. Ei da, probabil că așa e. Dar fata asta nu e ca toate celelalte. Te intimidează, rise el scurt, parfumîndu-și gura cu o bomboană; ieși pe ușă fără grabă - ea întotdeauna întîrzie două minute.

O vedea venind în rochia ei uimitoare, dintr-o pînză uimitor de subțire, un fel de voal? ba nu, un fel de tifon, ce curaj pe ea, să-și facă rochie dintr-o pînză care poate plesni la un pas mai neatent. Se gîndi cît de repede ar putea fi dezbrăcată Silvia, din punctul de vedere al rochiei, ce glumă stupidă, Silvia n-ar aprecia-o deloc! Si sérieuse, cette jeune fille, cîntă el nazal, postîndu-se în colțul restaurantului aceluia, unde o aștepta zi de zi, la aceeași oră.

O văzu venind grăbită, rochia cunoscută, dar avea la gît o bentiță din același material ca rochia, era mai draguță ca de obicei, își ducea rucsacul pe umărul drept, parcă neajutorată, și-l ținea ca pe o baionetă cu mîna stîngă încrucișată pe piept.

În drum spre cofetărie (unde nu se simțea niciodată prea în largul lui) aproape că n-au vorbit, dar o simțea uneori uitîndu-se cu coada ochiului la el.

Ajunseră, masa lor era azi ocupată și s-au așezat la singura liberă, ascunsă după ușă.

Îi plăcea s-o vadă mîncînd, mîncă totdeauna cu poftă și își trecea mereu virful limbii peste dinți, așa de des, încît el era sigur c-o face intenționat. O mică ipocrită, o perversă mică, cîntă el în gînd, privind-o în ochi și citînd în ei un suris pe care Silvia niciodată nu-l arătase.

Cu același suris în ochi, ea îi spuse că de dimineață s-a văzut cu un băiat,

un coleg, zicea ea (sigur era iubitul ei, cel cu care făcea amor), de aceea o întreabă:

"Un iubit de-al tău?"

Ea își frecă picioarele pe sub masă, își trecu virful limbii peste buza de sus și nu răspunse. Își aprinse o țigară și se uită la el prin fumul țigării.

Bărbatul își aminti atunci că o văzuse odată pe stradă cu un băiețel slăbanog și prost îmbrăcat, care însă o mîncă din ochi.

"E frumos?" o întreba el, prins în joc și Silvia se grăbi așa de tare să răspundă, încît el înțelese imediat că mințea.

O lăsa să vorbească, să îndruga verzi și uscate și, cînd ea se opri să-și aprindă o altă țigară, o privi cu reproș.

Silvia se înroși și, fițîindu-se mai tare pe scaun, aproape emoționată, îi mîngîie cu degetul arătător mîna, privindu-l cu ochii ei mari și mincinoși. El vru să ridă, dar nu scoase decît un sughițat, se înroși un pic pentru că ghiortăitul ăla venit din gît fusese ridicol, se enervă și își spuse că mîine o va duce în garsoniera lui. Pe ce motiv? se întreba, aprinzîndu-și, la rîndul lui, o țigară.

Ei bine, îi zîmbi el Silviei, ei bine, mîine va uita corectura acasă.

Adulter

N-A ZIS nimeni că e ușor să-ți înșeli bărbatul. Și chiar dacă nu te crede nimeni, tot e prima dată cînd o faci.

Prima sau a suta oară, cam același lucru, și totuși e prima dată, te temi că s-ar putea să se blocheze circulația și să nu mai ajungi la el, și-ar lua o zi întreagă să ajungi dintr-un capăt al orașului în celălalt, ar putea să blocheze circulația studenții care fac grevă, și-ai putea rupe piciorul cînd cobori din metrou sau e posibil ca la intrarea în blocul lui să te întilnești cu cea mai bună prietenă.

Iese din calcul această ultimă posibilitate. Presupunînd că ai avea o "cea mai bună prietenă", nu și-ar păsa.

Mergi ca la ghilotină. Nu. Ca în transă. Nimeni nu te poate opri. Și nimeni nu te poate învinui că faci ceea ce faci. Vor curge vorbele pe lingă tine.

Cînd auzi ceva rău despre tine te faci mai subțire decît ești, și ești atît de subțire încît să placi, nu-ți faci griji de la vorbă - și te strecori, îmbujorată, cu o sulită infiptă în piept, prin mulțime (vezi o mulțime de oameni care te hui-duie), dar tu treci mai departe cu ochii legați.

Mergi mai repede decît metroul care e doar la Mihai Bravu, tu urci deja cu ochii minții scările blocului lui, suni la ușă, el îți deschide și tu îi spui - trebuie să-i spui - cît de puțin îți pasă de ce va fi mîine - tu azi îl vrei.

Oricît vei sta la el, vei ajunge la serviciu doar cu un slip bleumarin. Nu-ți vine să crezi ce simplu e.

Ai crezut toată copilăria că mătusa care îl înșela pe unchiul tău era o mizerabilă, nu înțelegeai de ce nu se crapă pămîntul s-o înghită, chiar tu ai găsit-o în dormitorul mare cu un bărbat îmbrăcat doar cu un slip bleumarin.

E ciudat că nu-ți mai amintești ce s-a întîmplat după ce i-ai deconspirat. Sau nu i-ai deconspirat? Poate erai prea mică pentru a vorbi.

Dar de atunci încoace au trecut douăzeci de ani și n-ai spus nimănui. Mătusa ta încă place și bărbatul ei e

MIRA FETICU (născută la 10 decembrie 1973 la Breaza-Prahova) a absolvit în 1998 Facultatea de Litere a Universității din București, iar în prezent își pregătește doctoratul. Este redactor la Radio România Actualități. Cu versuri a debutat încă din 1992 (în revista *Contrapunct*).

Schițele publicate acum în *România literară* reprezintă debutul ei în proză. Le-am ales dintre mai multe, toate foarte scurte și scrise alert. Autoarea intră de obicei direct în subiect, iar în relatare sare diverse etape, bazându-se (uneori excesiv) pe cooperarea cititorului. Tema predilectă este atracția erotică, exercitată de o tânără asupra unui bărbat trecut, de un elev asupra profesoarei lui, de un albanez asupra unei românce (care mai e și căsătorită) etc. Între parteneri există de cele mai multe ori o incompatibilitate flagrantă, care face proiectul erotic nerealist sau chiar caraghios. În felul acesta se configurează o comedie a dragostei. Inteligentă și ușor blazată, autoarea înregistrează atracția erotică cu obiectivitatea fizicianului care înregistrează atracția gravitațională. Și totuși, în stilul ei direct și expeditiv, în refuzul decis al literaturizării se descifrează o nostalgie a iubirii. A acelei iubiri care apare în detestate cărți melodramatice sau în visurile secrete ale unei femei singure.

Alex Ștefănescu

mai îndrăgostit de ea ca niciodată.

Nu și-ai imaginat că e atît de simplu. La început nu l-ai iubit și în lipsă, l-ai iubit doar cînd era de față, dar nu merită să vorbești despre asta, s-a schimbat totul de la primul sărut. Un bărbat din tinerețea ta care se întoarce la tine după zece ani. Poate să fie un nenorocit care nu merită să-i dai atenție. Dar cînd se întoarce vinovat și-ți încălzește mîinile la subțiori?

E momentul să spui că știe românește mult mai puțin decît la început, cînd, student albanez eminent la el acasă, a venit să învețe românește. Și a stat cinci ani cu tine în bancă, într-o serie în care ceilalți doi băieți între cele o sută de fete erau deja adjudecați.

Și vine acum și-ți spune "uită-te în ochii mei, sunt ochii unui om fericit" și, coborînd scările la metrou ieri seară, "oprește-te, am găsit un moment de eternitate"; și s-au încălzit mâțele, și-ai îndoit mîneca hainei și i-ai prins mîna, și arsura din stomac s-a transformat acasă în bătăi prea dese de inimă și nervi că te sună tot felul de imbecili și nu el, el de ce nu sună?

Treci aproape fugind pe lingă biserică din spatele blocului lui, ai ajuns în holul blocului, vei urca cele două etaje pe jos sau cu liftul?

Concentrează-te o secundă, respiră adînc de cincizeci de ori. Hai, de cinci ori măcar și spune-mi, chiar vei face asta mîine dimineață?

În fiecare seară îți imaginezi cum gonești spre altă dragoste, dar te trezești prea tîrziu ca să mai ajungi și la el și mergi direct la serviciu.

Ieșirea din fantasmagorie

ÎN CEI zece ani care s-au scurs de la prăbușirea structurilor și a instituțiilor comuniste din România, nimic nu a cunoscut o manifestare mai dezlănțuită (nici măcar lăcomia și raptul economic) decât năzuința reprezentării simbolice și iluzia proiecției în eternitate. De la victimele celor cincizeci de ani de teroare comunistă la supraviețuitori și de la victimele recente, din decembrie '89, la răniți și la urmași, ca să nu mai punem la socoteală și scadențele timpurilor istorice, s-au întrecut cu toții, direct sau prin legatari mai mult sau mai puțin îndreptățiți, să-și fixeze efigia într-un monument public. Mai puternic decât grija pentru ziua de mâine sau decât îngrijorarea pentru cea de azi s-a manifestat, prin nu se știe ce complicată alchimie sufletească, morală ori, poate, numai propagandistică și narcisiacă, preocuparea fierbinte pentru buna administrare a veșniciei. Cum orice fel de autoritate a intrat prompt în soluție după '90 și cum nimeni n-a mai avut nici chef și nici răbdare să mai asculte pe nimeni, toți cei care s-au trezit peste noapte cu o brumă de putere și-au descoperit brusc și cele mai felurite competențe. Iar dintre acestea, cea mai la îndemână și mai autoritară a fost, fără îndoială, cea în istorie, așa, în general, și în voievozi în particular. Cum altfel și-ar fi putut dovedi mai bine un primar, un prefect, un director de școală, un șef de poliție sau un veteran de război autoritatea administrativă, politică

sau morală dacă nu printr-un dialog direct cu miturile naționale și prin caționarea publică oferită de umbra vreunei copleșitoare personalități medievale sau chiar mai de dincoace, dinspre zilele noastre. Astfel au apărut, cu o urgență furibundă, în mai toate orașele țării și chiar prin unele sate altminteri liniștite, monumente după troițe și așa mai departe. Victimele directe ale acestei adevărate hemoragii simbolice au fost în primul rând spațiul public și bunul simț, iar, în al doilea rând, istoria națională, cu precădere cea romanțată și împinsă în mitologie, cu voievozii ei și cu tot soiul de alte figuri civilizatoare. În topul preferințelor metafizico-propagandistice ale autoproclamațiilor manageri ai eternității s-au situat acele personaje care au intrat comod în conștiința publică drept purtătoare ale unei măreții tragice. Mihai Viteazul, evident, călare, Avram Iancu, înconjurat sau nu de tulnicărese, Mihai Eminescu androgin și astral și, cu oarecare timiditate, chiar Ion Antonescu, au fost de departe eroii cei mai râvnți și mai curțați. Până unde a mers această patologie a monumentului public se poate ușor observa din formele delirante, grotești și paranoide care au/ne-au invadat geografia cu promisiunea reanimării istoriei. Statuia lui Avram Iancu de la Cluj, pastora de Gheorghe Funar, este exemplul cel mai elocvent în acest sens și el ar trebui să figureze în toate manualele de psihiatrie. Din ace-

te construcții aberante, în care aroganța se înfiltează cu veleitarismul, cel mai păgubit iese, până la urmă, modelul însuși care devine, peste noapte, dintr-un reper eroico-metafizic o biată caricatură, obiect al unui spectacol degradant și inutil. Prin aburii unei asemenea confuzii fără margini și fără capăt, au reușit, totuși, să se arate câteva lucrări de artă monumentală care exprimă cu adevărat momentul actual și își transmit firesc mesajele specifice. Aici intră, fără nici o îndoială, lucrările lui Paul Neagu de la București și Timișoara, *Traian* al lui Vasile Gorduz (lucrare amplasată la Sevilla și la Roma), *Sf. Gheorghe* al Silviei Radu de la Timișoara și *Iuliu Maniu* al lui Mircea Spătaru din București, amplasat în fața bisericii Kretzulescu. Cea mai proaspătă lucrare monumentală și, alături de aceea a lui Mircea Spătaru, cea mai importantă din ultimele decenii, s-a dezvelit recent în parcul Kisselef și îl are ca autor pe sculptorul Ioan Bolborea. Comandă a armatei, mai exact a Trupelor de uscat, această lucrare este un monument al *Infanteriei române* și constituie o adevărată probă, poate chiar una definitivă, care privește raportul dintre artist, comanditar și spiritul public. Construcție verticală în bronz de peste unsprezece metri înălțime, o sinteză între columna comemorativă, pe care noi o cunoaștem foarte bine în varianta Columnei lui Traian, și coloana portantă, aceea a ordinelor arhitecturii clasice, lucrarea lui Bolborea

este o lucrare monumentală care împacă într-o viziune liberă și modernă dorința de reprezentativitate a comanditarului cu expresivitatea plastică și cu gândirea complet dezinhibată a artistului. Formă zveltă și masivă în același timp, această coloană a Infanteriei mizează fundamental pe armonizarea contrariilor, pe acea puternică expresivitate care se naște din tensiunea unor forțe adverse: secțiunea circulară este animată prin rețeaua de caneluri a suprafeței, monotonia cilindrului este anulată prin ieșiri viguroase din plan, plinul este întrerupt prin ritmurile bine calculate ale golurilor, iar nondiscursivitatea aproape de abstracție a coloanei este contracarată și ea prin intervenții figurative care înviorează ansamblul fără a deplasa, însă, accentul pe fabulație și pe retorică. În afara oricărei îndoieli, chiar dacă nu suntem acum nici la jumătatea sa, lucrarea lui Bolborea este cel mai important (și mai impozant) eveniment artistic al anului 2000. Și asta nu din pricina că nu ar mai avea cine să realizeze unul comparabil, ci datorită faptului că bugetul actual n-ar mai fi în stare să suporte o asemenea investiție și, esențial, pentru că nici un alt comanditar, în afara instituției miliare, nu ar mai avea răbdarea să aștepte, disponibilitatea să înțeleagă, respectul pentru legalitate și încredințarea fermă că numai profesioniștii pot duce lucrurile la bun sfârșit.

DANS

UN GEN LA MODĂ

TEATRUL ACT se dovedește a fi ce și-a propus să fie: un spațiu neconvențional deschis unor spectacole neconvenționale. Între alte producții artistice, el găzduiește acum și creația lui Miriam Răducanu, *Caleidoscop*, realizată cu șapte tineri actori, absolvenți ai Facultății de Teatru, din cadrul Universității Ecologice.

De-a lungul carierei, Miriam Răducanu a lucrat în egală măsură și cu dansatori și cu actori. Le-a fost și unora și altora profesoară și a realizat apoi cu ei spectacole, cum s-a petrecut lucrurile și în acest caz. Legătura intimă a acestei coregrafe cu teatrul se citește în fiecare dintre piesele sale, a căror primă calitate este atmosfera lor specifică, cu trimitere limpede către un spațiu și un timp anume, și mai ales către o anumită stare de spirit, specifică aceluia loc și timp.

Aceeași trăsătură definitorie o are și recentul spectacol *Caleidoscop*, care înmănunchiază o serie de lucrări cu parfum *retro*, cât și altele impregnate de climatul zilelor noastre. Între acestea din urmă, *Reportaj*, pe un colaj din

Charlie Mingus și J.S. Bach sau *Un alt fel de show*, pe muzică de D. Șostakovici sunt puternic marcate de violența lumii noastre actuale, în timp ce *Song-urile de Berthold Brecht*, pe muzică de Kurt Weil sau *Din Bucureștiul de altă dată*, pe muzica lui Jean Moscopol, au tristețe nostalgică sau poezie ironică, după caz, cât și o plastică individuală și de grup, deosebit de sugestivă.

Muzica aleasă, detaliile semnificative de costum, vorbele spuse sau cântate de actori, dar mai ales dansul lor - în sensul lui cel mai larg, de mișcare corporală care se exprimă la fel de expresiv printr-un gest, printr-o atitudine în care se așează, prin felul cum merge, dar și prin mișcări propriu-zise de dans - formează un tot, care și de astă dată ne dezvăluie felurite biografii interioare. Uneori, acești artiști compleți, care se numesc Manuela Alionte, Ștefan Aruxandrei, Bogdan Dumitrescu, Clara Flores, George Frîncu, Iulia Sîia, Dana Teodorescu, Luminița Vilciu și Dan Vulc, sunt greu de deosebit de niște dansatori profesioniști, cum se întâmplă în piesa *În ritm de*

Caleidoscop, spectacol de Miriam Răducanu

jazz, pe muzică cântată de Ella Fitzgerald și Louis Armstrong, unul dintre cele mai bune momente din spectacol, alături de lucrarea din final, simplă dar expresiv creionată, *Copilărie*, interpretată de trompetă de Constantin Gheorghina.

Genul de *teatru-dans*, pe care îl

practică Miriam Răducanu de zeci de ani, este astăzi un gen la modă, în care crează artiști din toate generațiile. Deci, și în acest domeniu al dansului contemporan, Miriam Răducanu poate fi socotită o inițiatore a genului.

Liana Tugearu

BACH al nostru cel de toate zilele

PRIN dimensiunea ei spirituală, prin cea umană observată în cel mai omenesc sens al cuvântului, prin dimensiunea artistică - imensă și diversă, realmente coplesitoare - muzica lui Bach se menține, iată, în actualitatea imediată a vieții artistice publice. De două secole! Începând cu marea *revelație* pe care o oferă publicului german, la Leipzig, Felix Mendelssohn Bartholdy - cel care descoperă în colbul vremii, cel care dirijează "Pasiunile după Matei" redactate, de atunci, circuitului vieții de concert - și până în zilele noastre când ideile muzicale bachiene penetrează însuși fenomenul pop-art, iată drumul, iată așezarea în actualitatea fiecărei epoci, așezare pe care Bach o operează vis-à-vis de fiecare dintre noi. Este o așezare, este o dimensionare pe care, în egală măsură, am creat-o noi, noi cei de astăzi, noi cei de acum o sută, două sau trei sute de ani. Fiecare în felul său, fiecare după nevoile sale, observând aspectele utilitare, cele de trebuință zilnică, sau pe cele pe care le descoperi cu îndelungă râvnă, cu aplecare fără de sfârșit, prilej cu care poți, eventual, descoperi valori de întremare spirituală - de întremare întru credință - dintre cele mai prețioase. Căci Bach, cum știm, este izvorul; este sensul cuvântului german preluat de nume și transferat în timp asupra operei.

Didactică și artistică, pragmatică și poetică, lumească și eclesiastică, fascinantă și livrescă, actualitatea lui Bach poate fi asemuită prezenței printre noi, prezenței cotidiene, a lui Leonardo sau Shakespeare. Ne putem imagina pe noi înșine în lipsa lor? Greu de presupus. Apelind la ei, rămânând alături de ei, putem depăși angoasele, putem depăși malformările și contorsionile lumii cotidiene, îi putem conferi valoare și sens. Alături de ei, alături de Bach, putem spera s-ajungem spre normalitate. Astăzi, lumea muzicală - și nu numai - îi face lui Bach o mare plecaciune; mai adâncă, acum când se împlinesc două secole și jumătate de la intrarea sa în nemurire. În acest an, mai mult ca altădată, cântăm muzica lui Bach cu gândul de a ne cunoaște, cu gândul de a ne recunoaște pe noi înșine, de a regăsi verticale clătinate, de a reechilibra conștiințe tulburate.

Nu este o noutate, de la începutul de secol XIX și până în zilele noastre, fiecare epocă, fiecare generație l-a căutat și s-a regăsit în muzica lui Bach. Iar confesiunile bachiene ale marilor muzicieni rămân exemplare. De la Wanda Landowska și Albert Schweitzer la Pablo Casals, la Menuhin și Szeryng, de la Stokowski la Anton Webern, de la Enescu și Lipatti la Harmoncourt și Glenn Gould.

În ceea ce ne privește...situațiile de exemplaritate sunt destul de distanțate în timp. Iar în ultimii 50 de ani...reușite au existat. Dar nu au fost numeroase pentru a se fi constituit într-o școală, într-o tradiție. Singulare și exemplare rămân în epocă evoluțiile Emiliei Petrescu, Marthei Kessler, cele ale lui Helmut Plattner sau Kurt Mild. Oratoriile bachiene, cantatele, puteau fi programate doar în urma unor aprobări speciale sau... lipseau cu desăvârșire.

În aceste condiții, la Radio, recenta săptămâna de muzică bachiană, organi-

zată de Direcția Formațiilor Muzicale, s-a constituit - se poate spune - într-o inițiativă de quasi pionierat. Pregătit minuțios încă din stagiunea trecută - așa cum se procedează la casele cele mari! - evenimentul a dispus de percutanță și de eficiență. La nivelul publicului, la acela al muzicienilor performeri înșiși. Este bine de știut, atât cei doi dirijori - muzicianul gazdă, Horia Andreescu, Cristian Mandeal, revenit spre bucuria noastră a tuturor în activitatea de concert a formațiilor muzicale ale Radioului bucureștean - cât și Orchestra de Camera, au prezentat pentru prima oară programe integral închinată muzicii cantorului de la Leipzig. Constituie un privilegiu faptul că momentele de maximă consistență ale săptămânii bachiene, concertele Orchestrei de Camera, au beneficiat de girul profesional și artistic a două dintre marile personalități ale vieții noastre muzicale. S-a lucrat mult, s-a învățat mult, s-a cântat bine; în marea majoritate a situațiilor. Concertele Orchestrei de camera - în număr de patru - au crescut, efectiv, de la un moment la celălalt. Chiar pe parcursul aceleiași serii de muzică, cum s-a întâmplat în primul concert condus de dirijorul Cristian Mandeal. Timiditățile de început, atacurile nesigure, au fost depășite. Pentru prima dată la noi Cristian Mandeal a prezentat ciclul integral al celor șase Concerte Brandenburgice, al celor patru Suite pentru corzi și suflători. A fost concepută și realizată o sonoritate cu totul nouă pentru acest ansamblu, o sonoritate diferențiată timbral, colorată sobru, de o manieră proprie muzicii baroce, o sonoritate ce a îmbogățit imaginea dansurilor de epocă; uverturile suitelor au dispus de tonalitatea sarbătorească, chiar grandioasă, apropiată de fastul muzicii lui Händel, spre exemplu. Soliștii înșiși au dat importanța cuvenită momentului; mă gândesc la prețiozitatea tonului în cazul oboistului Adrian Petrescu, la coeziunea grupului solistic în cazul trioului format din violonista Anda Petrovici, flautistul Ion Bogdan Ștefănescu, clavecinistul Nicolae Licareț, la evoluția virtuoză de aleasă strălucire în cazul violoniștilor Daniel Manassi și Valentin Nastasă, la susținerea clavecinistică bine formulată din punct de vedere stilistic, în cazul Veronei Maier, la pitorescul inefabil al tonului trompetistei Laura Vukobratovic, din Iugoslavia, invitată în mod special pentru aceste concerte.

Un moment aparte, de entuziasmantă colaborare camerală, l-a constituit prezentarea celui de al 6-lea Concert, în si bemol major, cu două *violate* soliste; Gabriel Bală, membru al Filarmonicii bucureștene, și Gad Lewertoff, din Israel, ne-au adus în memorie bogăția timbrală, tipul de trasătură de arcuș proprie maestrilor deceniilor de mijloc ale secolului. Cu același interes l-am reaudiat pe solistul oaspete, două seri mai târziu, în Concertul de Johann Christian Bach. A fost o seară integral dedicată muzicienilor din familia Bach, un concert de concert condus cu abilitate de maestru, de către dirijorul Horia Andreescu; dispune de o vitalitate pulsatorie, o vitalitate antrenantă și generoasă în comunicare, de o acuitate a concretizărilor muzicale ce

D. I. S., Maestrul de cinema

ÎN NOAPTEA de 17 spre 18 aprilie, 1985, acum 15 ani, la aproape 90 de ani, care coincideau cu cei ai artei filmului, D. I. Suchianu ne-a părăsit în plină Săptămână Luminată, când Porțile Raiului sunt deschise, (cum i-a fost dat și Gretei Garbo) căci Cel de Sus a hotărât că ni l-a lăsat destul să ne bucurăm de al său entuziasm nemărginit și de a sa cultură enciclopedică. Ni l-a luat noaptea, când nu sunt proiecții cinematografice, ca să-i fie mai ușor să se despartă de marele ecran. În aceeași zi avea să-i apară, în draga sa *România literară*, ultima cronică. Nu se plictisise niciodată de filme. Credea că pe Lumea Cealaltă rememorezi tot ce-ai citit și ai acumulat drept cunoștințe într-o viață de om, și ca să ai ce face o eternitate, trebuie să fii destul de cultivat... Povestea cu nesăț despre marile capodopere cinematografice și ale lor nestemate - adică acele clipe de geniu și frumusețe ale unui film. D.I.S. a inventat termenul de "poveste bis", ca un fel de premoniție a ceea ce va face Hollywood-ul din *Pe aripile vântului* sau din jocurile video cu "n" variante la același scenariu, pe care ți le poți concepe singur, dacă ai destulă imaginație. "Povestea cinematografică nu este o simplă poveste, ci o fotografie a gândului", spunea Maestrul... "Gândirea este totdeauna un act creator, căci a pricepe înseamnă a descoperi că un anumit lucru e altceva decât credea că este. Este America primilor navigatori. Este fericirea de a pricepe."

A șocat sau a intrigat, uneori, prin afirmațiile sale, dacă ar fi doar să ne amintim de controversa cu Miorița, pe care, de altfel, o cunoștea profund, căci o tălmăcise impecabil în franceză. Susținea, cu ardoare, că are un final deschis și deci nu știm dacă într-adevăr ciobănelul a fost ucis. Cât optimism! Ce bine ne-ar prinde să ne molipsim de la dom' Profesor...

Irina-Margareta Nistor

luminează forma, ce dă coerență structurilor. Entuziasmantă a fost, în acest sens, colaborarea cu celebra violoncelistă Natalia Gutman, o veche prietenă a muzicienilor noștri, un invitat de onoare răvnit de multe dintre marile săli de concert ale lumii; cu concursul domniei sale am putut audia Concertul în si bemol major de Philip Emmanuel Bach, de asemenea, la cererea insistență a publicului, câteva pagini din Suitele pentru violoncel solo ale lui Johann Sebastian. Tonul generos este susținut de o consistență a sentimentului ce anulează - în cazul lucrării concertante - conveniențele unei partituri situate în zona începuturilor clasicismului muzical. Aceluiași teritoriu stilistic îi aparține și Simfonia concertantă în la major, de Johann Christian Bach, celălalt fiu de maestrului, lucrare realizată de Natalia Gutman în colaborare solistică cu violonistul Sviatoslav Moroz, tânăr artist aflat într-o vigoasă, într-o promițătoare expansiune a talentului său. Muzician bachian învederat, pe parcursul aceleiași serii de muzică l-am urmărit pe pianistul Christopher Czaja Sager, în Concertul în fa minor de Johann Sebastian; de asemenea, pe parcursul unui întreg recital, ne-a prezentat patru dintre Partite, suitele de dansuri baroce ce situează sugestia inițială a mișcării în domeniul metafizic al pătrunderii adevărarilor celor mari pe care muzicianul solist le tălmăcește cu firescul unei adresări colocviale de o cuceritoare naturalitate. Captivant, pe momentele importante ale acestuia, s-a dovedit a fi și concertul - l-aș putea numi - fluviu, concert cameral desfășurat pe parcursul a opt ceasuri sub genericul provocator "Bach - Non Stop". Menționez aici, cu titlu de special interes, realizarea Variațiunilor "Goldberg" în viziunea unui tânăr maestru, cea a pianistului Viniciu Moroianu, un act al unei comunicări pe cât de coerente pe atât de sensibil spiritualizate. Dintre tinerii artiști... un progres evident poate fi observat în cazul clavecinistei Cipriana Smărăndescu; demonstrează o

salutară orientare profesională în perioadele din urmă; de asemenea, membrii formației "Collegio Stravagante", tinerii violoniști Mihai Ghica, Ilie Mașala, Cezar Riza la clavecin și orgă, vocaliștii Geanina Munteanu și tenorul Răzvan Țuculescu, dovedesc că urmează traseele unui profesionalism atent orientat în universul muzicii bachiene. Vilonista Cristina Anghelescu, Nicolae Licareț la orgă, violoncelistul Alexandru Moroșanu în compania organistului Florin Chiriacescu, Cvintetului de suflători "Concordia", Trio "Aperto", cu toții au încheiat imaginea unui flux al spiritualității bachiene în zone mai puțin spectaculoase, camerale, ale muzicii maestrului.

În sfârșit, momentul final al festivalului - de la nivelul concepției și până la cel al realizării - i-a aparținut dirijorului Horia Andreescu în compania Orchestrei de Camera. Întregul concert a fost dedicat unor pagini puțin cunoscute la noi, în circuitul vieții noastre de concert, literaturii vocal-instrumentale de cult, anume *genului* cantatelor. Menționez distincția de unicitate a concertului în contextul vieții muzicale bucureștene; este de amintit sprijinul consecvent pe care serviciile culturale ale Ambasadei Republicii Federale Germane îl acordă instituțiilor noastre de cultură. Căci - și de această dată! - materialele concertului, partiturile, au fost procurate cu susținerea financiară a acestei instituții. De altfel întreaga seară de muzică a dispus de o strălucită îmbinare a unor aspecte care, împreună, ar trebui să marcheze în mod firesc - așa cum se întâmplă la casele cele mari - fiecare manifestare a vieții noastre de concert. Cu concursul dirijorilor Horia Andreescu și Cristian Mandeal, Orchestra de Camera Radio a câștigat importante trepte de profesionalism; o face în beneficiul vieții noastre de concert, a muzicienilor înșiși, a unui public tânăr avid de întremare spirituală în compania muzicii bachiene. Nu este puțin lucru.

Dumitru Avakian

PREPELEAC

de Constantin Toiu

COASTA PACIFICULUI

DE LA San Francisco la Los Angeles orice turist dornic să vadă totul ia de obicei autobuzul de cursă lungă numit *Ogarul cenușiu*... Deși drumul cu avionul este mai confortabil, mai rapid, având aproape același preț, mai ales dacă indici ziua întoarcerii, înscrisă pe bilet... Cu *Ogarul cenușiu* însă, ai prilejul să vezi coasta funestă a Pacificului a cărei falie celebră poate oricând să producă surparea catastrofală înghițind așezările atât de dese și de dezvoltate în această parte a continentului nord-american hărăzită celor mai puternice zdruncinări ale scoarței terestre. Ce este vrednic de remarcat, e că în ciuda atîtor cutremure devastatoare, totul aici se reia îndată de la început construindu-se cu și mai mare frenezie. Nici vaietele, durerile pricinuite de teribilele seisme nu durează prea mult în America și nu se pot compara cu reacția umană din alte locuri ale globului expuse cutremurelor, - semn, cert, că *rasa* aceasta, *rasa* americană este făcută să suporte cele mai mari șocuri fără lamentații inutile sau fără de capăt... *Autobuzul*,... *Grey-Hound-ul*... înaintează lin, decis și, nu știu de ce, parcă *domestic*, în timp ce șoferul, un tip gras și chel fredonează conducînd o melodie pe care nu am reușit s-o ghicesc. La stații, el deschide larg ușile apăsînd pe o manivelă, invitînd pasagerii să coboare, dacă vor, dacă e să se facă vreo pauză... Sînt singurul care mă dau jos de fiecare dată, calcînd pe pămîntul nou, mereu altul, cu alte case, alte firme, săltîndu-mă să văd *dacă aicea pămîntul ține, rezistă*... Un pasager care m-a văzut pe fereastra vehiculului făcînd gimnastica aceia curioasă, avea să-mi adreseze ceva la întoarcere făcîndu-mi semn, dar nu înțelesesem nimic și dădusem din cap, aprobativ. Nici azi nu știu de fapt ce aprobasem.

Trebuie să mai spun că, lăsîndu-ne în jos, spre sud, băgasem de seamă că pe firmele comerciale înalte, dacă textul reclamei necesită un DA, o afirmare pozitivă... gen *Cu detergentul X*,... *Da... cureți totul mai repede, folosiți X*. Ei bine, acum nu mai scria *Yes*, acum scria *Si* ca-n Cervantes. Nu-ți trebuia prea mult ca să deduci că intrasem pe pămîntul care altădată era al Mexicului, de care tinerele State americane îl ușurasera, altfel decît facuseră cu Alaska, pe care o cumparasera pe cîteva milioane de dolari - aur de la țarul "imbecil", cum îi spunea în 1985 la Irkutk poetul Sava Filipovici, bunul meu prieten căruia începusem să-i spun ca acasă *Filipescu*,... *Filipescule!*... Chiar! O fi pus el oare la loc statuia ascunsă a celui alt țar, cuceritorul, despre care se jura, pe malul fluviului Angara, că o va restaura *cînd îi va veni lui la îndemîna?* Și uite că-i venise. Și mai mult ca sigur că se ținuse de cuvînt.

Din timp în timp, ma duceam la șoferul irlandez, după cum aveam să aflu, și, vorbind cu el, tot făceam *Si, Si*, ca și cum aș fi ajuns acasă. Iar el începuse să mă probe în spaniolă, întrebîndu-mă dacă eram cumva mexican, luîndu-mă de mexican, - *da' nu ești cazul* - și mă întrebese că de fapt de unde sînt. Cînd îi spusese, el dăduse repede din cap ca atunci cînd vine vorba de o himera... Totuși, fiindcă pomenisem de Mexic, eu zic că tot e mai bine că îl cuceriră americanii, - teritoriul acela imens din care azi face parte și *Hollywood-ul*, fiindcă altfel, cu mexi-

canii aștia, n-am mai fi știut pe unde s-o întoarcem de atîtea telenovele...

*
* *

Urma *Santa Barbara*, unde trebuia să coborim. Ne aștepta în piața din centrul orașului drăguța noastră de Hana, măriată cu un doctor născut și el în România, dar pe care nu-l cunoscusem în țară. Dacă mai sînt azi pe lume buni români, aceștia sînt, indubitabil, evreii de mult dezrădăcinați. Ei nu uită, oriunde s-ar găsi, de mititei, de ciorba de burtă, de Gică Petrescu, iar dacă vreunul merge pe 80, te întrebă intrigat dacă în anul acela mai ia campionatul de fotbal tot Ripensia...

Bineînțeles, Hana cu bărbatul ei chel, burticică și ochelari groși, un tip eminent, ne așteptau, mină în mină, ca soții fără copii, iubindu-se și către batrinete. Nu pot să afirm că la *Santa Barbara* am fost fericit. Cum nu poți să fii sigur că ai fost, că ești ori că vei fi cîndva în rai. Fericirea, în rai, de altfel, nu are sens. Din moment ce, în rai, *nu poți fi decît fericit*. Dar, ca să fiu sincer, uitîndu-mă mai bine la fotografia color pe care mi-o făcuse Hana a doua zi, poză, în care, îmbrăcat tinerește în blugi, stau singur în plin soare, picior peste picior pe un scaun fără spetează în livada gen Dalas, mă uit într-o parte orbit de soare, privind chiorș Pacificul;... în fine, pot să spun că oricine s-ar fi considerat în acel caz a fi într-o formă optimă a existenței, dacă lucrul ar depinde numai de atît.

Sînt zile, mai triste sau mai proaste cînd simt nevoia să revad poza de la *Santa Barbara*, cautînd-o febril după ani și ani ca pe un document de identitate aproape șters de timp și de care ți-e teamă să nu-l pierzi...

*
* *

Cu bărbatul Hanei, ginecolog vestit și totodată un umanist de forță, fac politică ori de cîte ori se întîmplă să rămînem împreună. Una din obsesiile lui este amenințarea totalitarismului, aflîndu-ne în plin război rece.

Orice ar fi, cutremure catastrofale... epidemii... japonezii atacînd din nou coasta vestică, orișice, nu contează față de pericolul ideologiei totalitare...

*
* *

De aceea, el are un fix al lui. Ori de cîte ori ne despărțim, după ce am terminat discuția, mă privește sever prin ochelarii groși și face dîrz, încăpățînat, asemeni lui *Cato Uticensis*, isprăvindu-și în senat discursul de rutină; strigă sus și tare ce știe el *una și bună*:

Et ceterum censeo Cartaginem delendam (esse!) Și dealtfel eu cred că trebuie distrusă Cartagina!...

Pînă și la despărțire, plecînd spre Los Angeles, ridicînd spre mine un braț în semn de salut, mi se păruse că-l aud rostind clasică, obsesiva injoncțiune, prin duduțul ce-l scoate motorul *Ogarului cenușiu* ambalat...

Tot timpul, în drum spre capitala Californiei, mă gîndisem la bătrînul Cato din *Utica* și la senatul roman în care verbul făcea istorie.

OCHEAN

de Paul Miron

Turnul care desparte

TREI zile nu s-a întîmplat nimic. A patra zi, la amiază, Ofir, fiind de rînd la bucătărie, pregăti un orez cu lapte dorit de tovarășii săi și-i chemă la masă. Lustin și Semen, care se jucau cu Obel și Orat 'de-a puia gaia', nu luară în seamă. Coborî în grădină și repetă invitația. Copiii se uitau curioși la el, îl ascultau, dar nu înțelegeau ce spune. Izbucniră în plîns și se strînsă grămadă ca niște boboci părăsiți de rața-cloșcă. Vorbeau în alt grai. Încercară să spună vecinilor ce s-a întîmplat, dar blestemul neînțelegerii căzuse și peste casa acestora. Două luni, nepoții lui Sem nu au grăit unul cu altul, ci s-au înțeles numai prin semne. Într-o zi, i-a înțepat pe amîndoi o viespe, iar ei, văietîndu-se amar, au observat că folosesc aceeași limbă pe care o vorbeau și acasă. Dar bucuria de a se regăsi prin cuvînt a înșeninat pe prea puțini. Orașul s-a schimbat. În locul liniștii binefăcătoare din trecut s-a stîmțit o hărmălaie fără capăt. Oameni veniți din toate ungherele pămîntului au ocupat străzile și piețele pline încă de ruinele tumulului visat. Se ceartă, discută, se roagă, strigă și suduie în limbi neînțelese. De unde a venit această năpastă? Cine a încalcat limbile?

Comitetul suprem aprobă fără rezerve hotărîrea de a se introduce limbi diferite pentru toate popoarele. Criticii au votat cu majoritatea și abia după ieșirea din sala de conferințe și-au exprimat părerea. Spre mirarea tuturor, Mihail, cel care pînă atunci saluta ca un ecou fidel orice decizie supremă, refuză de data aceasta să ia cuvîntul în public și părăsi chiar adunarea. Gavril interveni citînd din carnetul de însemnări pe care îl purta totdeauna cu el un protest: "Ar trebui să tratăm problema prin discuții mai dese, prin seminare și colocvii adecvate." Cîțiva mai în fund, rîseră prostește, ceea ce îl supără pe blindul cavaler care avea faima de glumeț.

Mai participară oral cîteva foste profesoare de limbi străine; încercau, în amintiri dulcele, să se întoarcă în lumea parasită. Secretarul adunării le retrase cuvîntul și porunci să li se ștergă numele din registru.

În fața ușii, în coridor, un grup de studenți sirguincioși îl înconjurau pe Mihail care amesteca vorbele cu gesturi: "Acum cînd omenirea crește sub noi, se umflă ca o piine în cuptor și este gata să ne rastoarne, noi o învățăm să mai găsească motive de separare și de ură. Le confiscăm cea mai prețioasă piatră din podoabele lor - limba maternă." - "Nu sări peste cal, dragul meu coleg!", îl potoli Gavril. "Ne vom ocupa mai serios de elitele umane, după cum am auzit că spunea daunazi Cel de Sus."

La fereastra deschisă, acesta se apleca spre hăul adînc. Jos de tot, în ceață, se învîrtea pămîntul, dar nu aceasta îl interesa. Căuta scara. Scara nu mai era, dispăruse. Răsufle ușurat. Se trase înapoi, închise fereastra, își freca mîinile satisfăcut și privi la fiii săi cu bucurie. Toți se înclină respectuoși. Numai profesoarele de franceză continuau să vorbească, în club închis, despre păcatele tineretelor.

POLIROMNOUTĂȚI
mai 2000

Dorin Tudoran

Tînărul Ulise

Marcus Tullius Cicero

Despre destin

Marian Enache, Dorin Cimpoeșu

Misiune diplomatică în Republica Moldova (1993 - 1997)

Bernard Miège

Societatea cucerită de comunicare

În pregătire:

Anne-Marie Thiesse

Crearea identităților naționale în Europa. Secolele XVIII - XX

Michel Vovelle (coord.)

Omul Luminilor

Comenzi la CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

**CĂRȚI
STRĂINE**

prezentate de
**Andreea
Deciu**

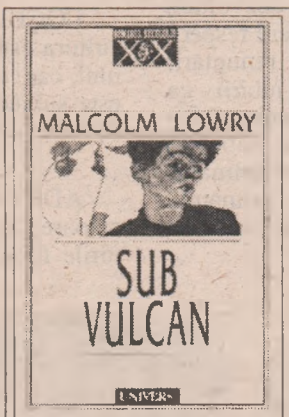

**TELE-
COMANDO**

Alcoolul ca substanță metafizică

PENTRU cititorii de azi, care vor fi auzit măcar, dacă nu parcurs pe cont propriu, de vulturile stilistice amețitoare ale lui Joyce sau Faulkner, grefate pe o lume în care personaje nu sînt neapărat făpturi în carne și oase, ci mai curînd niște corpuri interioare, gîndurile acestora, în toată tulburătoarea lor contorsiune, dezordine, asociativitate, proza lui Malcolm Lowry nu poate fi spectaculoasă la un nivel al scriiturii. Povestea în sine, citită după romanele lui Marquez, nu e nici ea remarcabilă în sine. Și totuși, *Sub vulcan* este, oricît ne-am feri de superlative în epoca reticențelor critice, o carte ieșită din comun. Grea, obositoare, cu o materie epică viscoasă și totuși pe alocuri neobișnuit de lejeră, compusă parcă din mici narațiuni care rezistă în sine și nu te constring să urmărești filonul de continuitate narativă. În prefața sa, Florin Șlapac, care e și traducătorul acestui text dificil, se referă la roman ca la o "Divina Comedie beată". Potrivită analogie. Nu doar pentru că în centru se află un personaj alcoolic, prin ai cărui ochi tulburată percepem lumea din jur, ci pentru că Lowry (un alcoolic el însuși, se pare) scrie o proză ciudată de coerentă și dezorganizată totodată. Fraze care par să-și urmeze netulburate o logică aparte, lungi și abundente în adjective, glisînd ușor de la o perspectivă pronominală la alta, chiar și atunci cînd vocea rămîne a unuia și aceluiași personaj.

Eroul este un oarecare Geoffrey Firmin, zis Consulul, prins la o răscruce a vieții sale, de unde își contemplă eșecul căsătoriei și își așteaptă moartea. Bețivi sînt și ceilalți bărbați din roman, precum doctorul Vigil sau Hugh. Într-un fel, *Sub vulcan* este un poem despre beție: alcoolul devine o substanță metafizică, el ține laolaltă sufletele personajelor, le ajută să comunice, dar nu în sensul trivial al termenului, de tavernă, ci ușurîndu-le cumva o povară interioară care rămîne totuși, pînă la sfîrșit, insuportabilă. Paharele de tequila, whiskey sau bere mexicană diluează, sau măcar se străduiesc să o facă, o uriașă viscozitate sufletească, perechea acelei viscozități stilistice la care ma referam mai devreme. Povestea stă, de la un

Malcolm Lowry, *Sub vulcan*, traducere, prefață și note de Florin Șlapac, Ed.Univers, București, 1999, 407 pagini, preț nementionat.

bun început, sub semnul apăsător al disoluției, al despărțirii și morții, nu numai pentru că evenimentele se petrec de Ziua Morților, ci mai ales fiindcă Geoffrey Firmin și Yvonne, pe care în acest moment cititorul nici nu-i cunoaște, sînt prezentați, straniu, drept un cuplu divorțat. Nu-mi vine în minte un alt roman, deocamdată, în care eroii unei povești de iubire să fie, de la primele pagini, despărțiți. Faptul că această ruptură există de la bun început e esențial: Yvonne și Consulul sînt împreună și totodată departe unul de celălalt, apropierea lor, cînd se consumă fizic, sînt de fapt compuse din amintirile pe care fiecare le are despre celălalt. Prin aburii beției sale, Consulul nu vede o femeie vie, ci icoana unei iubiri trecute. Cu toate acestea, dragostea lor, consumată în retrospectivă, o dragoste în minus, care *nu mai este*, are o vigoare uluitoare, e prezentă, vie, actuală, dureros captivantă, nu doar pentru personaje, ci și pentru cititor. Yvonne și Geoffrey pot intra oricînd în analele unei literaturi a iubirii. Povestea lor e introdusă prin intermediul unei scrisori ce nu fusese expediată niciodată, concepută de Consul pentru Yvonne. O epistolă a disperării și resemnării, pe care o citește un al treilea, în locul destinatarului adevărat, un oarecare M. Laruelle al cărui rol este de narator-conducător al cortegiului de naratori ce deslușesc firele acestei complicate narațiuni. Hîrtia mototolită a scrisorii, scrisul "pe jumătate indescifrabil, pe jumătate generos, și evident de om beat, al Consulului însuși, e-urile grecești, contraforturile zbură-

toare ale d-urilor, t-urile ca niște cruci singuratice la margine de drum", au deschis simbolic o tragedie a alienării de celălalt, de lume, de sine.

Lowry are o excepțională forță descriptivă. Recompune un univers lichefiat de căldură și alcool, un Mexic populat de umbre, fie ele ale morților, ori ale viilor. Sub pașii lui M. Laruelle, acest Mexic devine un univers familiar, un spațiu al regăsirii nostalgice, dar rămîne totuși insolitat prin ciudățeniile sale, păstrate fericit, la un nivel lexical, de cuvintele spaniole. Evenimentele din roman se petrec, de altfel, într-un complicat context istoric, de frămîntări interne în Mexic, legate de reforma agricolă a lui Lazaro Cardenas, precum și de tensiunile diplomatice exercitate de Marea Britanie și Germania. Există o interesantă corespondență între tulburările sociale foarte brutal descrise în roman, și cele la nivelul individului, care deși, după părerea mea, constituie centrul de greutate ale narațiunii, rămîn, formal, undeva în plan îndepărtat. Desfășurarea epică este stranie, ea ar putea lesne fi obositoare și enervantă dacă Lowry nu ar izbuti să exploateze resursele unei scriituri polimorfe: dialogurile dintre protagoniști au drept fundal, cel mai adesea, un pandemoniu de alte voci, ale celor din jur, ori din radiourile date tare în taverne. E de ca și cum nimeni, în carte, nu e niciodată singur, pentru că e înconjurat de o mare de voci fără chip, de cuvinte fără vorbitor și fără ascultător. Dar, totodată, singularitatea este condiția esențială a personajelor: nimeni nu izbutește cu adevărat să comunice lucrurile cu adevărat esențiale despre sine.

Tehnicile literare din *Sub vulcan* sînt moștenirea modernismului: fluxul conștiinței, între acestea, funcționează impecabil, creînd din inși mici golfuri pierdute în ceața gîndurilor. De modernism țin și aluziile erudite, citatele din Marlowe, Blake și mulți alții. Lowry scrie cu ustensilele subtile și greu de manipulat ale începutului de secol 20, dar o face, totuși, cu scepticismul și ironia subțire ale sfîrșitului acestui veac. Poate că într-o asemenea combinație se află misterul valorii literare.

Viața bate capul

PUBLICITATEA insistența făcută noii emisiuni *Viața bate filmul* (titlu parafrazănd probabil zicala *Gura bate...*) m-a făcut curioasă. Bănuiam o dezbatere pe cazuri dramatice reale, de urmărit cu batista în mână la ora cînd pensionarii se trezesc din siestă și gospodinele au terminat de spălat vasele. Asemenea talkshow-uri adresate judecătorului ce zace în fiecare telespectator, abia așteptînd să dea verdicte, se fac în toată lumea. Audiența depinde hotărîtor de inteligența, farmecul și spontaneitatea moderatorului, care trebuie să scoată adevărul *lor* de la diversele persoane implicate în caz, să provoace confesiuni autentice, nu recitări de roluri. În acest happening la care participă cu întrebări și publicul, moderatorul nu trebuie să fie vedetă ci catalizator. Mihaela Tatu, realizatoarea emisiunii *Viața bate filmul* vrea să fie vedetă. Principala ei preocupare e să facă ochi dulci camerelor de filmare, cu o veselie bizară avînd în vedere necazurile despre care e vorba, trîncănuri vrute și nevrute (gura bate...), cînd vrea să provoace confesii e mieroasă ca lupul cu iezi și dă cuvîntul celor din sală ca de la prezidiul unei ședințe de partid aranjate, ca să nu existe

timpi morți și surprize-surprize neconvenabile. Totul în ediția de debut a emisiunii a fost impregnât de fals. Pe adolescentul dromoman care tot fugea de acasă exasperîndu-și părinții, Mihaela Tatu - ochi roțiți fotogenic și zîmbet cu gura pînă la urechi - voia neapărat să ni-l prezinte ca pe un suflet artist, însetat de libertate și neînțeles. Poate am fi crezut-o dacă baiatul cu cercel nu ar fi fost pus, ca la serbare, să producă o mostră a sensibilității sale: un *rap* alcătuit mai mult din sunete nearticulate și bățaieli stîngace.

La sfîrșit, moderatoarea a dat cîte o pungă cu detergent unor persoane din public și ne-a mai ținut un spici. Părea că îl imită pe Toni Greu de la Divertis în reușita lui parodiare a Andreei Marin. (A.B.)

Vacanța mare și insultarea suferinței

ÎN FURIA ei smintită de a murdărit totul și de a împinge în ridicol pînă și cele mai dramatice evenimente din viața individului și din aceea a colectivităților umane, *Vacanța mare* a ajuns și acolo unde nimeni cu mintea sănătoasă nu-și putea imagina că se vor putea găsi motive de veselie și surse de umor: în *lagărele de concentrare naziste și comuniste*. Mediul concentrat, inventarul celulelor, zeghea, alte

tribute ale detenției și oamenii înșiși au fost supuși, la adăpostul convenției spectaculare, unui transfer incredibil din tragic în grotesc, din cea mai cumplită suferință și batjocură într-un soi de parodie al cărei unic scop nu poate fi decît dezangajarea morală și suspendarea, prin relativizare, a memoriei. Faptul de a vorbi public, în fața unor imagini care invocă lagărele naziste, despre „cupatoare”, despre „gaz”, despre „săpun”, cu intenția declarată de a sfîrși risul și veselia, este el însuși o formă de infracțiune care în orice țară civilizată ar fi primit răspunsuri prompte și severe. Dacă în România cineva este în stare să ridă în fața suferinței și să privească nenorocirea ca pe un simplu divertisment, teamă mi-e că va trebui să mai treacă un timp greu de evaluat calendaristic pînă la dobîndirea poziției bipede și pe aceste meleaguri. O asemenea atitudine poate avea, însă, și o latură pedagogică: după îndelungatele discuții publice privind Holocaustul și Gulagul, elementele lor comune sau datele lor ireductibile, iată că în fața vulgarității și a cinismului ambele sunt la fel de vulnerabile și de neputincioase. Iar acolo unde nimic nu poate rămîne grav și neterfelit, pentru că totul se topește în rîs și în băscălie de maidan, cine are puțină putere de concentrare poate ușor desluși, undeva în spatele hohotelor și al sughițurilor, și ecoul profund și amenințător al cavernelor. (P.Ș.)

UNIVERS
EDITURA PUBLICULUI CULTIVAT

vă recomandă următoarele apariții:

Lawrence DURRELL
Lămâii amari ai Ciprului
Seria de autor „L. D.”

Gaston BACHELARD
Psihanaliza focului
Colecția „Studii”

Agneta PLEIJEL
O iarnă la Stockholm
Colecția „Cosmopolis”

Puteți comanda aceste titluri la Editura Univers,
Piața Presei Libere nr. 1, C.P. 33-78, București • 79739
Tl. (401) 222.66.29; 665.67.25; Fax: 224.37.65

REFLECTII ASUPRA

IN ISTORIA Vaticanului, Papa Ioan Paul al II-lea se numără printre puținii Suverani Pontifi, dacă nu este chiar singurul, căruia i-a fost dat să cunoască, atât ca laic dar și ca preot, cultura *dinăuntru*, ca actor, poet, filosof sau dramaturg, să reflecteze și să gândească profund la menirea ei de-a lungul istoriei, precum și în viitor, să sugereze *instrumentarul* care să o pună cât mai bine în slujba omului, la sfârșit de mileniu și în perspectiva vremurilor ce vor veni.

Gânditorul Karol Wojtyła raportează *totul* la credință. Efortul sau de gândire în această direcție nu poate fi rezumat într-un eseu, într-o comunicare, nici chiar într-o monografie. Fiecare din gândurile sale, extrase din miile de alocuțiuni pe care le-a rostit în toate colțurile lumii, în care a abordat și aceste subiecte, sunt și vor rămâne motive de adâncă reflecție și în mileniul care vine. M-am gândit să le culeg sub forma unor *aforisme*, iar o parte din aceste flori rare pe care le-a semănat marele gânditor pe cele mai diverse meleaguri să își aibă transpunerea și în românește. Gândurile Suveranului Pontif sunt concepute ca un îndreptar pentru cei care acționează în domeniile artei, științei, moralei, educației, chemându-i să se pună cu și mai mare dăruire în slujba omului. Papa pune cultura, alături de credință, pe cea mai înaltă treaptă a cunoașterii umane, afirmând că poporul există "din cultura" și "pentru cultura". N-ar trebui să audă și să cunoască acest lucru cei care guvernează țări și culturi?

În același timp, Sfântul Pontif apreciază cultura drept "un mare dascăl al oamenilor", credința reprezentând în viziunea Să întâlnirea lui Dumnezeu cu omul. Cunoșcându-i destinul și citind mai tot ce s-a publicat despre viața acestui neobosit *păstor*, nu poți să nu remarci că reflecțiile Sfântului Parinte exprimă experiența sa bogată, dar și cunoașterea profundă a diferitelor culturi, respectul pe care îl poartă pentru fiecare din ele, dorința de a impulsiona dezvoltarea lor, în continuare. Papa exprimă în mod indubitabil convingerea că Biserica a jucat și poate juca un rol aparte în această *operă*, ea fiind de fapt "mama artelor".

Întâlnim în discursul său o abordare largă și pragmatică, un îndrumar însoțit de subliniere clară că, indiferent de concepție sau rasă, trebuie edificată în primul rând cultura capabilă să îl ajute pe om a-și realiza *pozitiv* menirea sa pe această lume, accentele fiind puse pe *adevăr, frumos, etic, pur* etc., îndeosebi în accepțiunile creștine ale acestor categorii.

Ca omagiu pentru Papa Ioan Paul al II-lea la împlinirea vârstei de 80 de ani, publicăm în aceste pagini câteva din gândurile sale referitoare la cultură, extrase din monografia pe care i-am consacrat-o, în curs de apariție la Editura N.M. Colosseum.

Nicolae Mares

OMUL își trăiește adevărata sa viață datorită culturii. Viața lui este cultură și prin ea omul se impune și se diferențiază de toate celelalte ființe care intră în creația lumii vizibile; omul nu se poate dispensa de cultură.

CULTURA este o modalitate proprie de *existență* și de *viață* a omului. Omul trăiește totdeauna într-un mod de cultură propriu pentru sine, care la rândul ei creează între oameni o legătură proprie lor, hotărâtoare pentru caracterul interuman și social al existenței...

OMUL, care în lumea vizibilă este *singurul subiect de cultură* din punctul de vedere ontologic, constituie - de asemenea - *singurul ei obiect propriu și fel*.

CULTURA rămâne întotdeauna într-o relație strânsă și necesară cu ceea ce (mai degrabă: cu cel ce) este omul, în schimb raportul ei cu ceea ce omul are (posedă) este nu numai secundar, dar și totalmente relativ. Tot ceea ce omul are (posedă) este important pentru cultură doar în măsura în care este cultural din punct de vedere creativ, iar omul poate, prin ceea ce posedă, să capete în toată plenitudinea calitatea de a fi om.

OMUL, care se exprimă și se obiectivează în cultură și prin cultură, este *unul, întreg și indivizibil*. Este subiect și înfăptuitor al culturii.

CHIAR dacă este corectă împărțirea culturii în spirituală și materială, în funcție de caracterul și conținutul produselor în care se manifestă, în același timp trebuie afirmat că operele de cultură materială exprimă întotdeauna o anumită "spiritualizare" a materiei, precum și faptul că produsul material a fost supus energiei spirituale umane: inteligenței, voinței - iar pe de altă parte, operele culturii spirituale dovedesc contrariul, propria "materializare" a spiritului și a ceea ce este spiritual. Cele două manifestări par a fi în operele de cultură la fel de primare și la fel de veșnice.

PENTRU a crea cultura, omul trebuie văzut până la capăt și integral ca o valoare deosebită, independentă în sine, ca subiect legat de persoana transcendentă. Trebuie ca acest om să fie afirmat pentru el însuși, nu pentru alte motive sau rațiuni - doar pentru el însuși! Acest om trebuie pur și simplu iubit pentru că este om - pentru el trebuie cerută dragostea, dată fiind demnitatea deosebită pe care o are.

IMPORTANTĂ de bază a culturii constă în formarea raporturilor interumane și sociale.

OPERA de educare a omului nu se înfăptuiește numai cu ajutorul instituțiilor, cu ajutorul mijloacelor organizatorico-materiale, fie ele și cele mai bune... pentru că și în această direcție cel mai important devine din nou omul și autoritatea lui morală, rezultată din corectitudinea principiilor și a concordanței acestora cu faptele sale.

NU încapă nici o îndoială că factorul cultural primordial și de bază este omul matur din punct de vedere spiritual - deci omul deplin educat, capabil să se educe pe sine și pe alții. Nu încapă nici o îndoială că dimensiunea primară

și de bază a culturii o constituie moralitatea sănătoasă: *cultura morală*.

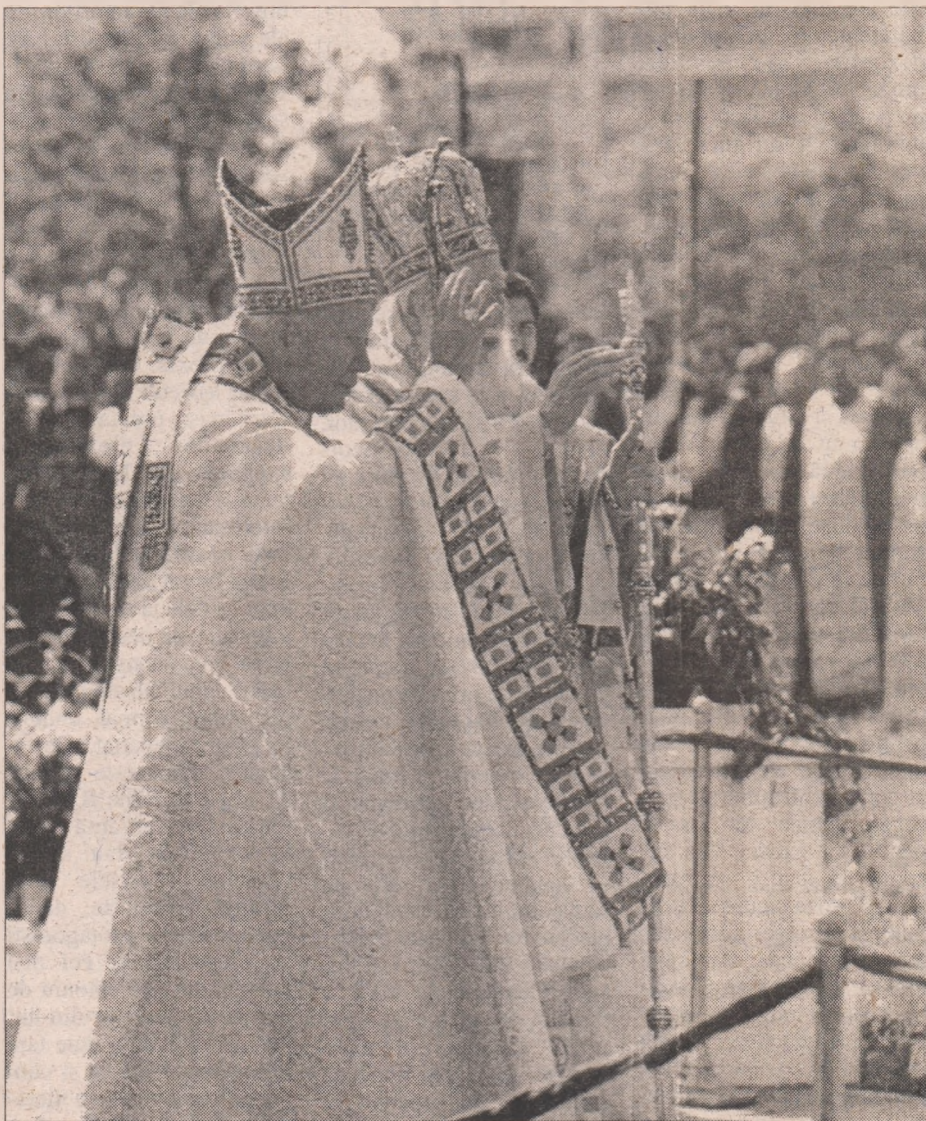
CIVILIZAȚIA contemporană caută să impună omului o seamă de *imperative simulate* pe care partizanii acestora le justifică prin dreptul la dezvoltare și progres. Pun, astfel, în locul respectării vieții - "imperativul" renunțării sau al distrugerii ei; în locul iubirii - ca o comunitate a răspunderii indivizilor - suma manifestărilor sexuale eliberate de orice răspundere; în locul primatului adevărului în acțiune - "primatul" senzației, al conjuncturii și al succesului de moment.

primatul Spiritului! Da! Viitorul pașnic al omenirii depinde de iubire!

(Din cuvântarea *În numele viitorului culturii*, rostită la UNESCO, Paris, 2 iunie 1980)

LOCUL în care Biserica întâlnește cultura este universul, iar în acesta omul, care este "o existență în univers", este subiect de preocupare atât pentru Biserica cât și pentru cultura...

ADEVĂRATA cultură este umanizatoare, în timp ce incultura sau culturile false dezumanizează. De aceea,

DACĂ în numele viitorului culturii trebuie să se apeleze și mai mult la dreptul omului de "a fi" - dacă în numele aceluiași țel trebuie să se ceară *primatul sănătos al familiei*, în întreaga operă de educare a omului, într-o omenie adevărată - atunci pe aceeași linie trebuie promovat la rândul său *dreptul Națiunii*. Acest drept trebuie pus de asemenea la bazele culturii și ale educației.

POPORUL este acea mare comunitate de oameni legată prin lianți diferiți, dar în primul rând prin cultură. Poporul există "din cultură" și "pentru cultură". Și tocmai de aceea cultura este marele dascăl al oamenilor, pentru ca aceștia să "fie și mai mult" în cadrul comunității, care are o istorie mai lungă decât oricare om sau familia sa.

EXISTĂ o suveranitate de bază a societății, care se exprimă în Cultura Națiunii.

DA! Viitorul omului depinde de cultură! Da! Pacea în lume depinde de

omul - alegând cultura -, face jocul în care se cumpănește soarta sa.

CULTURA trebuie să îl dezvolte pe om, pe fiecare individ, în spațiul umanității sale integrale, facilitându-i fiecărui și tuturor la un loc dezvoltarea deplină a dimensiunii umane. Scopul esențial al culturii este deci de a perfecționa existența umană și de a-i asigura mijloacele necesare pentru dezvoltarea caracterului său individual și social.

TOATE formele de activitate socială își au obârșia în *cultura animi*, sau după cum spunea Cicero - în cultura reflecției și a dragostei, prin care omul se ridică la cea mai înaltă demnitate, care constă în a gândi, și care se exprimă în darul cel mai sublim manifestat în iubire.

ADEVĂRATA *cultura animi* este cultura libertății, care se trage din profunzimile spiritului, din claritatea gândirii, din bogata și dezinteresată iubire. Fără libertate nu poate fi înșușită cultura. Adevărata cultură a poporului, de-

CULTURII

plina sa umanizare, nu se pot dezvolta într-o orânduire a împilării.

CULTURA nu poate fi năpăstuită de autoritățile politice sau economice. Ea trebuie să fie sprijinită și de unele și de altele în toate manifestările inițiativei particulare și obștești, în lumina adevăratului umanism, a tradiției și spiritului autentic al fiecărui popor.

OMUL educat trebuie să propună cultura sa și nu să o impună. Forța este în contradicție cu cultura, deoarece se împotrivesc procesului de asimilare personală a gândirii și dragostei, dimensiune caracteristică culturii intelectuale. Cultura impusă este nu numai în contradicție cu libertatea omului, dar este și o piedică în procesul de constituire a culturii în sine, care în complexitatea ei, de la știință până la stilul îmbrăcăminții, se naște prin conlucrarea tuturor oamenilor.

LA FEL CA procesul de dezvoltare culturală, ca și în acțiunea de răspândire a acesteia, Biserica cere pentru cultură, deci și pentru om, o libertate similară celei pe care în declarația conciliară *Dignitas humane* o cere pentru religie: libertatea înrădăcinată realmente în demnitatea persoanei umane, pe care o cunoaștem fie prin Cuvântul Domnului, fie prin rațiune.

ÎN opera culturală Dumnezeu a încheiat alianță cu omul. Dumnezeu însuși a devenit producător de cultură pentru dezvoltarea omului. *Dei agricultura estis* - striga Sfântul Pavel. Deschideți ușile spiritului vostru, ale societății voastre, ale instituțiilor voastre culturale la activitatea lui Dumnezeu, care este prietenul omului, acționând în om și pentru om, ca acesta să crească în omenia și dumnezeirea sa, în esența și în stăpânirea sa asupra lumii.

Opera culturală este o operă a dragostei, care se trage din iubirea față de societate, al cărei imperativ l-am înfățișat în prima mea enciclopedie *Redemptor hominis*. Nu există iubire față de societate atunci când se manifestă ură față de alții, când nu se respectă pluralismul culturilor adevărate, căutând să se impună propria cultură, care nu este unică, nici exclusivă față de societățile economice și politice mai slabe.

(Din cuvântarea *În opera de cultură Dumnezeu s-a aliat cu omul*, rostită în fața reprezentanților culturii, Rio de Janeiro, 1 iulie 1980).

MULT timp Biserica a fost "mama artelor". Și-a îndeplinit acest rol inspirând arta; conținutul credinței creștine îl găsim în motive și teme ale artei. Modul în care acestea s-au înfăptuit poate fi conștientizat printr-un simplu experiment de gândire: ar fi suficient să scoatem din istoria artei din Europa creația de inspirație creștină - pentru a ne convinge ce mult a însemnat această și ce puțin ar mai rămâne fără ea.

PARTENERIATUL dintre artă și Biserică raportat la om se bazează pe faptul că și Biserica și arta doresc să-l elibereze pe om de subjugare și să-i redea personalitatea.

ARTA îi face Bisericii un mare serviciu, serviciul concretizării. Biserica are nevoie de acest serviciu, pentru că adevărul este concret.

LITERATURA, teatrul, filmul, artele plastice sunt considerate astăzi în mare măsură drept o formă a criticii, a protestului și a opoziției, ca o condamnare a ceea ce se întâmplă. Frumosul pare a fi o categorie respinsă de artă în favoarea prezentării omului în negativitatea sa, cu contradicțiile sale, în rătăcirile sale, fără de ieșire, în lipsa oricărui sens. Se pare că acesta ar fi atât de actualul *ecce homo*.

BISERICA are nevoie de artă. Are nevoie de ea în transmiterea mesajului sau. Biserica are nevoie de cuvânt, care e capabil să arate și să transmită slova dumnezeiască și care în același timp este cuvântul uman, capabil să pătrundă în lumea vorbirii oamenilor de azi, așa cum se petrece în artă și în publicistica contemporană. Numai în acest fel, Cuvântul poate rămâne viu și simțit de om.

RĂSPUNDEREA publicistului se remarcă în primul rând atunci când se realizează prin mijloacele de comunicare în masă. În răspunderea publicistului intră de asemenea sarcina de a reflecta asupra influenței posibile a activității sale.

ZIARISTUL este chemat să cunoască tot mai bine influența activității sale, și nu să închidă ochii la aceasta. Puterea pe care o are în mâinile sale nu va deveni periculoasă atunci când se acționează conștient și cu răspunderea cuvenită. Măsura rezultatelor publicisticii nu trebuie să fie efectul exterior, ci adevărul și echitatea. Numai atunci veți realiza chemarea Voastră, când veți sluji și îl veți ajuta pe om.

(Din cuvântarea *Esența, măreția și răspunderea artei și a publicisticii*, rostită în fața artiștilor și ziariștilor, München, 19 noiembrie 1980)

DRAGOSTEA pentru adevăr căutat cu smerenie este una din marile valori, capabilă să îi unească astăzi pe oameni *independent de diferențele culturale dintre ei*.

CULTURA științifică nu se împotrivesc nici culturii umaniste, nici culturii mistice. *Orice cultură autentică înseamnă o deschidere spre ceea ce este esențial* și nu există un asemenea adevăr care să nu poată deveni universal.

(Din cuvântarea *Pentru armonizarea valorilor tehnologice cu valorile conștiinței*, rostită la Centrul European de Cercetări Nucleare de la Geneva, la 15 iunie 1982)

SARCINA urgentă care stă în fața fiecărei universități dornice să își reînnoiască, să își descopere adevărata misiune este de a-și lumina propriul țel, și anume studierea adevărului sub fiecare aspect al său. Universitatea trebuie nu numai să învețe, dar să și formeze tinerele generații.

SCOPUL pregătirii trebuie să fie totdeauna acela ca omul să devină tot mai matur, ceea ce înseamnă să devină el însuși, pregătirea ducându-l spre perfecțiune și spre realizarea deplină a tuturor posibilităților și capacităților sale. Acest lucru e posibil prin aprofundarea răbdătoare și însușirea treptată a valorilor absolute, trainice și transcendente.

UNA din cele mai importante valori ce trebuie avută în vedere în formarea persoanei este *libertatea*. Din păcate, în ciuda faptului că și cultura contemporană a făcut din aceasta o deviză a sa, libertatea este una din valorile cele mai prost înțelese și serios încălcate în societatea în care trăim.

(Din cuvântarea *Căutarea adevărului și formarea tinerilor întru libertatea adevărată a omului*, rostită la Universitatea din Padova, la 12 septembrie 1982)

OMUL este atacat pe furiș în *existența sa morală*, fiind supus *curentelor hedoniste*, care îi macină instinctul și îl fascinează cu himerele consumismului lipsite de înțelepciune.

ÎN timpurile noastre omul este subestimat de către *sistemele economice*, care exploatează comunități întregi.

În afară de aceasta se întâmplă să mai fie și victima *unor sisteme politice sau ideologice* care subjugă spiritele popoarelor. Creștini fiind, nu putem tăcea, trebuie să infierăm această împielire culturală, care nu permite persoanelor și grupurilor etnice să fie ele însele, potrivit celor mai profunde chemări ale acestora. Prin aceste valori culturale, omul ca persoană sau colectivitate trăiește o viață cu adevărat umană și nu se poate admite distrugerea acestor rațiuni de existență. Istoria se va dovedi aspră cu epoca noastră, dacă aceasta va sugruma, în continuare, dacă va deprava și în mod brutal va oprima cultura în atâtea regiuni ale lumii.

(Din cuvântarea *Biserica - creator de cultură în raporturile cu lumea de azi*, rostită în fața Consiliului Pontifical pentru Cultură, Roma - 18 ianuarie 1983)

CULTURA, credința, mass-media - sunt trei realități între care se creează o legătură. De legătura aceasta depinde prezentul și viitorul civilizației noastre, chemată ca într-un mod cât mai deplin să se exprime într-o dimensiune planetară.

SUBIECT și creator de cultură este omul, care își găsește în ea expresia și echilibrul.

PRIN sine însăși cultura este *comunicare* - nu doar a omului cu mediul (omul a fost făcut să îl stăpânească), ci și a omului cu alți oameni.

PRESA, cinematograful, teatrul, radioul, televiziunea au trecut printr-o evoluție istorică și nu întotdeauna s-au dovedit a fi locul propice întâlnirii dintre credință și cultură. Cultura vremurilor noastre pare a fi în mod deosebit dominată și formată de cele mai noi și mai puternice dintre mijloacele de comunicare în masă, de radio și - în mod deosebit - de televiziune, atât de mult încât, uneori, se poate crede că acestea sunt scopuri în sine, și nu simple mijloace, datorită și cerințelor organizatorice și structurale de azi.

ÎN timpurile noastre, posibilitățile uriașe ale *mijloacelor sociale de comu-*

nicare în masă sunt deseori folosite împotriva omului și rolul dominant al culturii nu duce la întâlnirea cu credința, atât în țările în care este permisă circulația liberă a ideilor, cât și acolo unde libertatea este greșit interpretată de dic-taturi iresponsabile.

(Din mesajul *Mijloacele sociale de comunicare - o punte între credință și cultură*, transmis la cea de a XVIII-a aniversare a mijloacelor de comunicare socială, Roma, 24 mai 1984)

ADEVĂRATA cultură este așadar un instrument de apropiere și de participare, de înțelegere și de solidaritate. De aceea, adevăratul om de cultură tinde totdeauna să unească și nu să dezbină; cultura nu îi dezbină pe oameni, ci seamănă înțelegere și concordie; nu trezește între ei rivalitate și ură, ci do-rește să deschidă căi noi pentru creație și progres.

CULTURA fără *valori* universale nu este o cultură adevărată.

DATORITĂ acestor valori universale, culturile se înrăuiesc și se îmbogățesc reciproc.

SĂ NU UITĂM că adevărul, frumosul și binele, la fel ca și libertatea, sunt valori absolute; ca atare nu depind de numărul mai mic sau mai mare de persoane care le acceptă. Nu sunt rezultatul hotărârii majorității, dimpotrivă - hotărârile personalităților și ale comunităților trebuie să izvorască din aceste valori supreme și neschimbătoare, pentru ca angajarea acestora în favoarea culturii să corespundă cerințelor demnității persoanei umane.

ANGAJAREA *etică a omului de cultură* - grija sa de zi cu zi are ca scop perfecționarea comportării sale în direcția binelui și a adevărului - este *modalitatea de a lăsa o urmă vie în inima omului*.

RĂSPUNDEREA omului de cultură îl îndeamnă să se autodepășească, să renunțe la orice izolare sau comportare egoistă în viața personală, acționând cu tărie și consecvență, fără să cadă pradă tentațiilor, care încearcă să îl îndepărteze de cele mai valoroase idealuri.

(Din cuvântarea *Răspândire, universalitate, umanitate - valori autentice ale oricărei culturi*, rostită în fața reprezentanților din lumea culturii la Buenos Aires, în ziua de 12 aprilie 1987)

Expoziția "solitarilor"

LA Waldemarsudde, palatul prințului Eugen (pictor legendar și mecena al multor intelectuali), s-a deschis pentru două luni expoziția "solitarilor", (L'Art Brut, Collection Eternod-Mermod, Lausanne) cuprinzând 235 de opere aparținând celor 34 de artiști din vest. Printre ei: Aloise, Madge, Gill, Ted Gordon, Louis Soutter, Scottie Wilson și Adolf Wölfli. Colecția a fost fondată de Jean Dubuffet fiind accesibilă publicului încă din 1976.

În Suedia s-a folosit mereu cuvântul "solitarii" (solitärer) pentru a desemna pe acei pacienți creatori, persoane cu probleme psihice care au ales exercițiul artei când societatea i-a respins brutal. În palatul prințului Eugen există, de altfel, și bogatele colecții suedeze ale pictorilor Carl Fredrik Hill și Ernst Josephson din perioada schizofreniei lor. Expoziția

recunoașterii, de manierismul răspândit prin mode și publicitate.

Jean Dubuffet a scris aceste rânduri memorabile când și-a prezentat colecția: "Arta nu se culcă într-un pat aranjat special pentru ea, arta fuge imediat dispărând când i se pronunță numele. Ceea ce îi place artei e mereu incognito. Momentele ei cele mai bune sunt atunci când uită cum se numește."

"Solitarii", spre deosebire de artiștii consacrați, nu pictează sau desenează pentru a fi recunoscuți sau recompensați de lume, ci numai pentru marea lor bucurie eliberatoare. Prin artă, "solitarii" au găsit un loc plin de liniște, departe de lumea îngrozitoare a interesului material. Un loc în care timpul s-a oprit și ei pot să-și exprime bucuria sau traumele, visele din temnița izolării.

Intendentul colecției din Lausanne, Geneviève Roulin, a scris pentru catalogul expoziției din Stockholm scurte biografii ale artiștilor prezentați. Toți "solitarii" au început să picteze și să deseneze după o traumă capitală care a produs o ruptură definitivă între lume și ei. În locul sinuciderii, au ales arta anonimă, de dragul artei, în care au "transcris" lumina care i-a vizitat și protejat de societatea brutală și materialistă.

Descoperirea artei pacienților s-a petrecut în același timp cu lansarea teoriei subconștientului. Atunci când noua artă, cu Picasso, Matisse, Klee, Kandinsky, expresionismul, a refuzat să se recunoască în altceva decât în modelele cele mai îndepărtate: arta culturilor primitive, cea a copiilor, folclorul, creațiile bolnavilor psihic. "Înapoi spre izvoare!" a fost strigătul acestei arte, răzbătând prin tumultul unei epoci în care au fost date peste cap toate modelele de viață și sociale. Acest strigăt chema la o înnoire în concurență aprigă cu expansiunea tehnologiilor sofisticate.

Cu ocazia primei expoziții a "solitarilor", care a avut loc la Malmö, în 1978, scriitoarea Birgitta Trotzig scria: "Singurătatea muncitorului de la Volvo în fața televizorului și în fața imaginilor mecanice este totală. De unde vor veni imaginile salvatoare până la el? Înapoi la izvoare!"

Ted Gordon

"solitarilor" poartă în ea o forță care zguduie felul nostru de a vedea arta și lumea în care trăim. În timp ce creatorii contemporani prezintă o lume în criză și dezechilibrată, în destrămare, o lume falimentară, expoziția "solitarilor" vine cu o gamă de culori nebănuite, culorile jubilației din adâncul psihicului nealterat de șabloanele

Adolf Wölfli

Intrebările de atunci se pun și azi, în anul 2000, când oamenii sunt supuși unei computerizări fără precedent, care le sporește singurătatea, sărăcindu-i interior.

Imaginile propuse de "solitarii" vorbesc parcă despre bucuria creației născută din durerea de a fi fost depășit de timpul lor, zdrobiți, anulați. În interior, în vise, toți oamenii sunt bogați, acolo se găsesc izvoarele înnoirii psihicului negat, paralizat de brutalitatea realității exterioare. În România tradiția picturii icoanelor pe sticlă, o tradiție populară spirituală, a fost, și îmi place să cred că mai este, un orizont viu de împospătare a artei, un izvor de bogată inspirație pentru regăsirea bucuriei simple de a fi.

Gabriela Melinescu

Nervi de primăvară

TERASA de la Gallimard. Pe masa din fier forjat, două cafele în cești desperechiate. "Tu care trăiești printre flamanzi, trebuie să cunoști plăcerea de-a bea cafeaua dintr-un porțelan adevărat. Unul de Delft, secolul XVII, unul de Scèves, copie contemporană. Intenția contează, *ma chère...*", îmi aruncă aproape distrat, dar nepierzând din vedere o anume țintă Bernard Fillaudeau, patronul Editurii José Corti.

"Poate ai prefera o cutie de supă *Campbell*, degustată cu zgomot sub portretul lui Marlyn..." grăsează, făcând din Marlyn un fel de *Marilline*, Michel Camus, niciodată mai pro pop-art, de când Editura José Corti i-a preferat un alt autor pentru catalogul retrospectivei Andy Warhol. Michel Camus, unul dintre amicii lui Duchamp, cu care s-a certat într-un mod folcloric cu câteva zile înainte de moartea acestuia, ne consideră cu luare aminte pe deasupra Gaulois-ului:

- Și-acum ce-o să mai faceți? Ia să vă vedem? Dacă nu era Duchamp în '50 la New York nu mai vorbeam în același fel nici de pop, nici de Burroughs, nici de Iggy Pop ori Robert Mapelthorpe.

La un *party*, Duchamp a tăiat un articol din ziar, a scris «poem» și l-a semnat. Ginsberg a tăiat semnătura lui Duchamp și s-a semnat el, incluzând semnătura lui Duchamp în «poem». Burroughs care era cu Allen pe-atunci, a găurit foaia cu un revolver de jucărie cu săgeți, iar Warhol, care era într-o stare avansată, nu pot să vă reproduc ce-a făcut. Curat exercițiu de intertextualitate...Da, și-acum după Foucault, ți-ai luat adio de la *postmodernie*, americanii care încă mai persistau, odată ajunși pe la burse prin Albion, au virat-o scurt, cu *cultural stu-*

dies ori ethnical studies. Să-mi explice de ce Othello intră în paradigma contextului majorității colonizatoare albe eliminând *alienul* minoritar. Oh, un adevărat ghetou, curtea Angliei!

À propos, Anne Haraway, studenta preferată a lui Paul de Man (care, fie vorba între noi, i l-a tradus pe Derrida lui Frederic Jameson, uite-așa ajungem de la post-structuralism, dacă înotăm bine peste ocean, la post-modernitate, ha, ha...), deci cum vă spuneam, Anne Haraway nici nu vrea să mai audă de bătrînul Ihab Hasan, care le-a dat tuturor catedre, care pe la Yale, care pe la Massachusetts... Am citit un articol al ei în care se revendică, nici mai mult, nici mai puțin decît de la *pensée psychédélique?*

Știți ce-nseamnă asta... Că am scăpat de *corp*, cu corpul textual, cu corpul literic, cu corpul socio-cultural și-acum, cu hipertextul, cu *cyberbody*-ul, iar ne băgăm hoitul în casă. Îl dai afară pe geam și el revine, regal, pe poarta din față. Nu ne-am săturat, *mes chers* de-atîta anatomie, și-acum îmbunătățită cu tot felul de mașinării? Nu ne-a ajuns, dragilor, atîta tradiție?

Dante imaginînd tot felul de orori, suplicii, a căror fascinație depășește pe departe funcția edificatoare a textului. Bosch cu coșmarurile lui, hibridări și altele, Ucello captînd perspectiva potopului invers, unde punctul de fugă devine sursa rafalelor și-a deflagrațiilor.

Rablais jubilînd printre masacrele războiului picrolinian, printre corpuri dezmembrate, violente, printre anatomii deșirate. Villon criminal notoriu, la fel ca și Caravaggio și Gesualdo, le simțim aievea gustul adevărat al singelui și loviturile reale de pumnal. Molière, fără indoială, amantul propriei sale fiice. Sade aruncîndu-și eroi-

nele într-un vulcan în erupție, vișind la dezastre absolute și perfecte, precizînd în același timp soției sale dimensiunile exacte ale unor «*étuis*», pe care le cere în închisoare pentru a și le introduce în anus, în vederea incitării imaginative.

Goya trecînd de partea cealaltă a reprezentării, văzînd spectre ce iau formă sub al său penel. Michelet amușinînd îndelung menstrele nevastei sale adorate, înainte de-a scrie pagini înflăcărâte despre Revoluția franceză. Liberté, fraternité, ay, ay...

Nerval plimbîndu-se pe străzi cu un homar în lesă, să nu mai vorbim de Lautréamont... Sarah Bernhardt comandînd o încărcătură de brotaci din Arizona, livrați prin portul Le Havre și împraștiați pe tăpșanele proprietății ei din Belle-Ile-En-Mer, pentru că actrița adoră orăcăitul lor în zori de zi.

Lewis Carroll invitînd la niște ședințe de poză nu tocmai ortodoxe fetițe de zece ani. Jarry spărgînd oglinzi cu revolverul și stringînd apoi în brațe tot felul de duduci, pretextînd că gheața s-a spart... Marinetti elaborînd tot felul de rețete de bucatărie, cel puțin delirante, și, culmea, mîncînd cu poftă produsele bucatăriei sale futuriste.

Proust, la moartea părinților săi, instalînd mobilierul familial, de curînd moștenit, în bordelul în care își avea «obiceiurile», și în care nimic nu-l excita mai mult decît să-nfigă ace lungi în șobolani, pe care îi comanda în cuști speciale, adaptate acestui scop. Bataille deghizat în preot, în același bordel. Colette mimînd goală o piscică în călduri. Duchamp ras în cap în formă de stea, apoi deghizat în Rose Sélavy...Picasso și clownurile sale, cu ogarii lui, chemîndu-și negustorul de tablouri sunînd din com.

Dali cu costumele sale catalane și sodomizînd-o pe Gala ca să-și regăsească inspirația. Pasiunea lui pentru rahatul de muște, gara din Perpignan. Desertul său favorit:

...PARIS

rate cărora le zdrobea țeasta cu dinții... Aragon și cele 365 de cravate, una pentru fiecare zi. Buñuel și crescătoria sa de păianjeni și scorpionii, clasată în diverse categorii. Breton inventînd jocul palmelor: orice preot întilnit pe stradă trebuia palmuit. Cîștigă cine întilnește mai mulți.

Artaud fascinat de ciumă. Marile dezastre ale cinema-ului burlesc american. Buster Keaton și frații Max. Hemingway aranjîndu-se să fie corespondent de presă, ca să poată fi primul american intrînd în Parisul ocupat și să elibereze Hotelul Ritz înaintea tuturor, obiectiv strategic primordial în ochii lui.

Céline, să nu mai vorbim. Orson Welles proclamînd că ultimul plan din filmul său de căpătîi va fi explozia bombei atomice. Pollock deversîndu-și furia asupra pălăriilor vizitatoarelor galeriei la care expunea, tîndu-le cu foarfeca. (Pălăriile!). Pasolini părăsind dineurile cele mai *chic* pentru a se infunda în cartierele mărginașe de unde venea în zori umplut de sînge.

Burroughs omorîndu-și nevasta cu pistolul, pretextînd că se juca de-a *Guillaume Tell*. Peter Greenaway făcînd să apară tot felul de incongruități într-un univers ordonat. Și Juan Goytisolo, și Francis Bacon, și Carlos Fuentes, și Nirvana, și overdozele lui Iggy Pop, și Hetzel & Gretzel?

Noroc cu Baudrillard, că ne mai videază de sens, ne mai *simulacrisează* și ne mai introduce în circuitul pieței, că altfel am exploda. Și mă întreb pentru a cita oară? Și mai vreți să mă întorc la corp, la hoi, la neutralitatea anatomiei lui Maurice Blanchot? Ce, revine în forță? Și mai vreți normă, text și bune sentimente? Și evoluție în literatură? Și succesiune, și calm, și voluptate? Și măsură, și cele mai bune sentimente pe hîrtie, sau în cyberspațiu? Glumiți???

Dellia Dună

Primavera

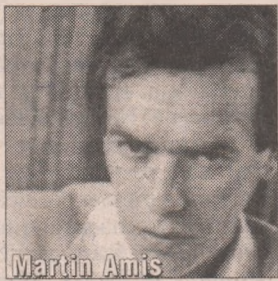
● La a patra ediție, premiul spaniol *Primavera* a fost atribuit scriitorului mexican Ignacio Padilla pentru romanul *Amphytrion*. Celebru în America Latina, unde a fost recompensat cu importante distincții literare - premiile Juan Rulfo, Juan de la Cabada și Alfonso Reyes, tânărul autor în vîrstă de 32 de ani este profesor de literatură la Universitatea Las Americas din Puebla.

Noul val algerian

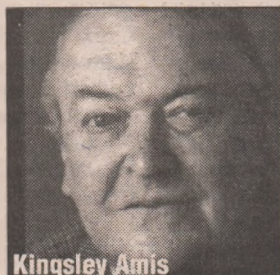
● Cineastul algerian Nadir Mokneche era un necunoscut pînă de cîrind. Primul sau film, *Haremul doamnei Osmane*, proiectat recent la Cinemateca din Alger, a surprins prin poezia exuberantă și prospețimea viziunii, aducîndu-l pe tînărul regizor în prim planul mediatic. Născut în 1965, Mokneche a plecat din Algeria la 18 ani, a trăit un timp la Londra, apoi a plecat în SUA unde a urmat cursuri de cinema și la începutul anilor '90 a ajuns la Paris. Acolo a scris povestea doamnei Osmane, cu care a cîștigat un concurs de scenarii. Acțiunea filmului se petrece în 1993 la Alger. Eroina e o algeriancă bogată, fostă luptătoare în războiul de eliberare a țării sale, care conduce cu mîna forte viața a zece femei, locatarele vilei sale citadelă. Universul feminin manipulat de doamna Osmane e pretextul unei povești simple și frumoase, ce evită clișeele și emoționează.

Tată și fiu

● Un masiv volum de corespondență a lui Sir Kingsley Amis (mort în 1995), în special cu prietenul lui, Philip Larkin, va fi publicat în Anglia, luna aceasta, în același timp cu autobiografia lui Martin Amis, primul la Ed. Harper Collins, cea de-a doua la Ed. Jonathan Cape. Ocazie pentru presa engleză de a discuta relațiile dintre tată și fiu, afectuoase și încordate, totodata. Cei doi Amis aveau în comun tipul de umor acid și detestau cam aceleași lucruri dar, în aprecierile reciproce ale muncii lor de scriitori, fiul era mai ipocrit, pentru a păstra bunele relații familiale. Kingsley Amis, în schimb, nu se jena să critice cărțile lui Martin (dintre care nu citise decît trei) și să sublinieze că părerile lor politice sînt foarte diferite. Cel mai

Martin Amis

Kingsley Amis

tare îl exasperau pe bătrînul irascibil succesele financiare ale fiului său.

China lui Mao

● În S.U.A. au apărut de cîrind două volume de memorii despre regimul de teroare instaurat în China de Mao între 1958 și 1976. Prima, *Colors of the Mountain* conține amintirile lui Da Chen, autor născut în 1961, "anul marii foamete", într-un sat din sud-estul Chinei. Familia lui a fost victima represiunilor comuniste, și totuși copilăria îi apare acestui fost elev supradotat, excelînd nu doar la materiile școlare, ci și în arte și sport, ca o perioadă fericită. Rezident azi în America, Da Chen a lucrat timp de 15 ani la această carte de memorii în care maoismul e văzut prin reflexul lui la nivelul destinelor individuale. Cea de-a doua carte, *Hand-Grenade Practice in*

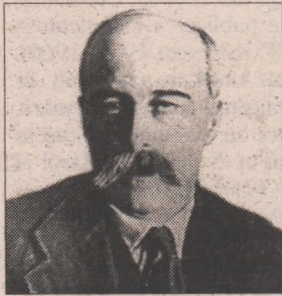
Peking: my part in the cultural revolution de Frances Wood, oferă o viziune radical diferită. În 1975, autoarea - astăzi directoare a colecției chineze la British Library - a fost trimisă la Pekin în cadrul unui schimb de studenți chinezi și britanici. Din această călătorie a consemnat sute de întâmplări semnificative și observații: politrucii debițind pînă la saturație citate din "gîndirea" lui Mao, cursurile despre tehnica aruncării grenadelor, obligatorii pentru elevi și studenți, supravegherea strictă a străinilor, cultul personalității etc. Cartea face, prin revelatorul umorului englezesc, portretul unei țări oscilînd între absurd și oroare - scrie "Newsweek".

Profitoarele

● Bietul Salinger n-are pic de liniște și nu i se respectă dorința de a fi lăsat în pace în reclusiunea în care și-a ales să trăiască de atîția ani. După cartea profitoarei Joyce Maynard (care, în plus, a vîndut pe bani buni la licitație scrisorile primite de la cel ce o tolerase scurt timp în preajma lui), cu cîteva luni în urmă, fiica lui Salinger, Peggy, s-a gîndit să obțină și ea un beneficiu de pe urma curiozității publicului față de celebrul pustnic. Memoriile ei, publicate sub titlul *The Dream Catcher* (cu trimitere la *The Catcher in the Rye* - "De veghe în lanul de secară") au apărut în colecția "Pocket Books" a Editurii Simon & Schuster.

Du Bos reeditat

● "Micul Charlie", cum îl numea André Gide pe Charles Du Bos (1882-1939) e una din figurile atipice ale peisajului literar francez interbelic. Operele lui majore - *Jurnalul*, ce relatează aventura spirituală a unei conștiințe pentru care experiența estetică, reflecția intelectuală și trăirea re-

ligioasă sînt cei trei poli ai existenței cotidiene, și *Aproximații*, șapte serii de studii literare - ocupă un loc privilegiat în biblioteci, dar au dispărut de mult din librării, nemaifiind reeditate. În primăvara aceasta, Ed. des Syrtes a reunit într-un volum masiv, de peste 1500 de pagini, studiile critice dedicate atît unor clasici, precum Shakespeare, Shelley, Walter Pater, Tolstoi, Flaubert, în operele cărora Du Bos căuta bogății spirituale, adică un sens al vieții.

Nuvele de dragoste

● Cunoscutul scriitor Bernhard Schlink - al cărui roman, *Cîtorul*, a fost acum cîteva ani un best-seller mondial - a publicat luna trecută la Ed. Diogenes o culegere de nuvele intitulată *Liebesfluchten* ("Fugind de dragoste"), o meditație asupra opțiunilor în viață și mai ales în dragoste. Personajele principale ale nuvelor - adolescenți și tineri bărbați - au înțeles deja că nu pot avea toate femeile pe care le doresc, ceea ce îi transformă fie în deprimați tăcuți, fie în aventurieri fără speranță, "ce se învîrtesc pînă la sătiseală pe circuitul utopiei", urmărind de privirea plină de simpatie a scriitorului.

Sfaturi

● În volumul *Advice to Writers* publicat de Pavilion Ed. TLS, sînt cuprinse și soluțiile pe care le foloseau

cu un pahar, acesta antrenează încă unul și, în cele din urmă chiar pe scriitor". Anumiți autori foarte pro-

mai mulți scriitori celebri cînd se aflau în pană de inspirație. Dacă unii, pentru a-și "intra în mîna", recopiau primele pagini din cărțile altora, H.G.Welles miza pe elementul-surpriză și "ataca viitoarea carte la o oră neobișnuită pentru scris". Dar, cum se știe, orice secătuire cere lichid - metodă verificată de mulți scriitori americani. De pildă, John Cheever spunea că și un singur pahar de țarie e capabil să învie fraza, iar Scott Fitzgerald își sfătua frații, ca un cunoscător: "Începeți

ductivi pretind că blocajul nu există. Gore Vidal e tranșant. "Aveți un blocaj? Nu mai scrieți. Înseamnă că nu sînteți făcut pentru asta". Iar Bernard Malamud, întrebă (ah, aceste întrebări stupide ale ziaristilor!) "cum scrieți?" a răspuns laconic: "Mă așez și scriu" - ideea fiind că pofta vine scriînd și lumea ficțională se alcatuiește pe măsură ce condeiul aleargă pe hirtie. În imagine, doi scriitori prolifici, a caror inspirație nu cunoaștetreruperi: Gore Vidal și Anais Nin, în 1946.

Gheișa furioasă

● Mineko Iwasaki a fost, în anii '60 și '70, una dintre cele mai apreciate și căutate gheișe din Kyoto. Pornind de la povestea vieții ei, romancierul american Arthur Golden a scris *Gheișa*, o carte de mare succes (despre care s-a mai scris în aceste pagini): versiunea engleză s-a vîndut în peste patru milioane de exemplare și a fost tradusă în 21 de limbi, inclusiv în japoneză. Citînd-o în limba ei, Mineko Iwasaki s-a înfuriat și i-a reproșat publicului Golden faptul că a lăsat să se înțeleagă că ea i-a inspirat, prin confidențe, anumite scene tari, precum aceea în care eroina își vinde la licitație virginitatea. Orcît a încercat romancierul să o convingă de faptul că *Gheișa* e o operă de ficțiune și nu o biografie, curtezana cere să i se "reperze" onoarea.

Noul roman al lui Juan Goytisolo

● ...publicat în Spania la Ed. Seix Barral are un titlu lung: *Carajicomedia de Fray Bugeo Montesino y otros pájaros de vario plumaje y pluma*. Subiectul îl constituie aventurile erotice ale unui călugăr pornit din sec. XVI și care, după diverse transmigații, ajunge pînă în zilele noastre, cînd este preot și membru al grupării Opus Dei. După cum explică un personaj al romanului, e vorba despre "o istorie a sexualității în lumina doctrinei catolice, prin intermediul unei călătorii prin limba castiliană, din Evul Mediu pînă azi". Pentru criticul de la publicația "La Vanguardia", *Carajicomedia* (joc de cuvinte intraductibil, după modelul *tragicomedie*) este opera cea mai provocatoare a lui Goytisolo și reprezintă "sinteza etapei celei mai radicale a scriitorului, marcată de acceptarea homosexualității sale, de identificarea cu tradiția culturii musulmane, de proximitatea cu figurile cele mai puternice ale gîndirii spaniole, cu care Goytisolo împărtășește exilul exterior și interior, fizic și spiritual".

Patrimoniu

● De mult timp, Grecia își cere înapoi celebrele opere de artă clasice luate de lordul Elgin la începutul sec. XIX și care sînt expuse acum la British Museum. Începînd din 1801, frizele, metopele și statuile ce împodobeau Parthenonul au fost scoase de pe Acropole din ordinul lordului Elgin, ambasadorul britanic în Imperiul Otoman, și duse la Londra, unde au fost cumpărate de stat, devenind apoi, din 1830, un măr al discordiei între greci și englezi. Cererea de restituire a marmorelor sculptate în atelierele lui Phidias în sec. V î.e.n. a devenit mai fermă începînd din 1983, cînd ministrul de atunci al culturii, Melina Mercouri, a demontat argumentele în favoarea menținerii lor la Londra. Guvernele ce s-au succedat

apoi în Grecia au reiterat cererea, dar s-au lovit de refuzul politicianilor britanici care au considerat pretenția "nerezonabilă". Acum însă, scrie "The Economist", care a efectuat un sondaj printre 183 de parlamentari englezi, 66% dintre ei sînt favorabili restituirii sculpturilor. Costas Simitis - din nou prim-ministru - intenționează să facă toate eforturile diplomatice ca în 2004, cînd Atena va găzdui Jocurile Olimpice, marmorele sculptate ale Parthenonului să poată fi admirate acasă la ele. Trebuie menționat și că Parlamentul de la Strasbourg a adoptat încă de anul trecut o rezoluție ce recomandă Marii Britanii "să examineze cu ochi favorabili cererea Greciei vizînd repunerea frizelor în cadrul lor natural".

Revista revuistelor

Mai și încă

A doua zi de Paști, orașenii au ieșit din tre betoane, mochete și jalnice nevroze "la iarbă verde", cu soacre, copii, miel, purcel și telefonul mobil, să poată fi găsiți dacă i-ar fi bătut norocul la bingo. Îi mîna pe ei acolo nu dorul de natură, ci dorința de a frige în aer liber mielul și purcelul, cămașii și mititeii, de a ciocni pahare de plastic și a proba capacitatea maximă a casetofonelor. Parfumele de mai copleșite de fumul gratarelor, ciripelile - de vâlcăreli orientale și furnicile strivite de șezuturi masive: distracție populară de Armindeni care îmbogățește natura cu oase roase, coji de ouă vopsite, pungi, sticle și dejectii. Avînd experiența de neuitat a unor asemenea picnicuri prin păduricile murdare de lingă București, Cronicarul n-a mai dat curs chemărilor - veniți privighetoarea cîntă și hai la groapa cu fumici - ci mizantropiei și ce-a făcut el în minunata zi de mai? A citit memoriile lui Petre Pandrea și reviste literare. Deși ar avea acum chef să scrie mai curînd despre mandarinul valah (ar fi atîtea de spus!), prioritatea o au revistele fiindcă obligațiile redacționale nu țin cont de che-furi. ● În *ATENEU* nr. 3, Vasile Sporic prezintă și traduce un fragment din *Ființa și cunoașterea. Eseu despre Lupasco*, ultima carte a lui B. Fondane, rămasă inedită pînă în primăvara 1998, cînd a fost publicată de Editura Paris-Méditerranée. Primind un exemplar de semnal de la Michel Carassou, Vasile Sporic s-a grăbit să îl traducă în românește într-un timp record, "convins că voi găsi de îndată un editor interesat. Mai ales că în 1998 se împlinesc 100 de ani de la nașterea lui B. Fundoianu/Fondane și 10 ani de la moartea lui Ștefan Lupașcu. Dar vai! Nu s-a întimplat așa. Dezamăgit de diferența cu care a fost întîmpinat ceea ce ar fi putut constitui un eveniment editorial (cum a fost la Paris), nu am mai apelat apoi nici la reviste, pînă în acest moment." Completînd *Cunoașterea nefericită* (1936) și *Fals tratat de estetică* (1938), *Ființa și cunoașterea* e important pentru înțelegerea gândirii filosofice a lui Fondane dar și a tezei lui Ștefan Lupașcu despre logica dina-

mică a contradictoriului, pe care o examinează critic. Se face caz în presă de originea română a celor doi filosofi la aniversări-comemorări, dar cînd e vorba de editarea lor pentru publicul de la noi, precumpănește criteriul comercial. Dr. Vasile Sporic își păstrează decent amărăciunea, dar nouă ni se pare inadmisibil ca, în condițiile în care se obțin subvenții și pentru ce veleitar versificator sau romancier diletant, studiul lui Fondane să nu-și poată găsi un editor în România. Pentru cele citeva mii de cărțurari și studenți preocupați de filosofie ("se poate crede că vreodată ce e foc sacru se va stînge?"), eseul lui B. Fondane consacrat lui Ștefan Lupasco trebuie tipărit. Căci, spune traducătorul în prezentare, chiar dacă atitudinea eseistului e polemică, e de presupus că, dacă nu ar fi fost ucis la Auschwitz, Fondane și-ar fi revizuit, cum s-a întimplat cu mulți filosofi existențialiști după război, concepția: "Este semnificativ că, în timp ce au intrat în desuetudine curente filosofice în mare vogă cu două-trei decenii în urmă, concepția logicii dinamice a contradictoriului este în plină afirmare, supraviețuind și dezvoltîndu-se puternic de-a lungul a peste șase decenii. Îmi mențin convingerea că doctrina lupasciană aparține deopotrivă secolului XXI și, prin caracterul ei, este o filozofie a postmodernității."

● În același număr din *Ateneu*, Constantin Prangati continuă publicarea în foileton a *Jurnalului* lui G.T. Kirileanu (1872-1960). Semnalate mai de mult în acest colț de pagină pentru valoarea lor documentară, însemnările zilnice ale fostului bibliotecar al Palatului, căzut în dizgrația lui Carol al II-lea și stabilit la Piatra Neamț - nu au trezit pînă acum interesul editorilor și continuă să rămînă inedite în volum, îmbogățind doar paginile revistei din Bacău. Notațiile din 1940 pe care le-am putut citi acum reconstituie evenimente politice și culturale din ianuarie-august, și trebuie să-i fim recunoscători lui C. Prangati pentru salvarea lor din uitare: "De aici, din Piatra Neamț, G.T. Kirileanu urmărea cu atenție, în 1940, mersul evenimentelor politice interne și internaționale, dezaprobând multe dintre acțiunile lui Carol al II-lea, pe care îl considera incapabil de a face față problemelor care se ridicau în fața României. «A scris mult, în acest an», mărturisește nepotul său Grigore Kirileanu, care i-a stat în preajmă, însă caietele au dispărut, fiind distruse de «răutatea oamenilor», de pe Valea Tarcăului, unde adăpostise corespondența și multe din lucrurile sale de preț, în august 1944, înainte de venirea rușilor. Ceea ce rămîne publicității sunt însemnările rămase, scrise pe hîrtii dispersate, pe care cu greu le-am aranjat, fiind ajutat de nepoții lui G.T. Kirileanu, aflați în viață."

Partizanatul cu blindaj

La începutul săptămînii trecute, mai exact marți, ziarele au încercat să-și ia revanșa față de posturile de radio și de televiziune pentru succesul mediatic al transmisiunilor de Paște, în direct. Din ziua următoare campania electorală a redevenit pînă cea de toate zilele pentru toată suflarea presei autohtone. În afară de negocierile cu Fondul Monetar Internațional care s-au bucurat de un tratament mai aparte, în funcție de posibilitățile de înțelegere economică ale fiecărui ziar în parte. Spusele patriarhului Teoctist din prima zi de Paște că „Majestatea sa, Regele Mihai I, reprezintă sim-

IN MEMORIAM

Părintelui meu literar, Crohmălniceanu

ÎN ANII cînd deveniserăm relativ apropiați, cam de prin '85 încoace, mi-a vorbit, de multe ori în serile cînd îl vizitam acasă, despre lumea literară a anilor '50-'60. Personaje, întîmplări, cărți. Facea asta la rugămîntea mea și era de la sine înțeles că ceea ce îmi povestea nu era destinat relatărilor la a doua mîna. Nu se includea ca personaj în aceste amintiri care țineau în cea mai mare parte de viața strict literară. Rareori le pigmenta cu câte o anecdotă despre biografia scriitorilor pe care mi-i evoca. Ceva, foarte puțin, am regăsit în *Amintiri deghizate*. Majoritatea celor despre care îmi vorbea dispăruseră. Nu știu dacă avea memoria benignă sau, mai degrabă, evita, spre deosebire de alții, arta *încondeierii*, dar cu două excepții, pe care nu le voi aminti, personajele lui, scriitorii, erau oameni cu bune și cu rele. Făcea efortul de a-i înțelege și despre unii dintre ei continua să-și pună întrebări. Era cutare doar așa cum reieșea că fusese din întîmplările pe care i le cunoștea sau i se cunoștea? Dintre interbelicii pe care îi știa în persoană se întorcea des la Ion Barbu. Nu cu anecdotele care circulau despre el, ci în citat, urmărindu-i sinozitățile manifeste, inclusiv pe acelea puțin sau deloc discutate pînă în '89. Cazul Barbu îl pasiona și presupun că în însemnările sale vor fi rămas referiri la el.

Îl întrebam, uneori, și pînă în '89 și după aceea, cum vede lumea politică. Nu mi-a dat niciodată „lecții“, ci mi-a oferit reflecții, fără să-mi ceară să fiu de acord cu el. În '90, mi-a reamintit un lucru, poate că la timp, acela că nu politica m-a făcut scriitor. Nu era o recomandare să nu mai scriu despre ceea ce se întîmpla în politică, ci să nu mă pierd de rostul meu. Și să nu devin un auxiliar al vreunei politici, pentru a nu

fi malaxat, mai târziu, de alți auxiliari, ai altei politici.

Un sfat asemănător mi-a dat, înainte de '89, cînd m-am văzut atacat în presă și l-am întrebat cum ar fi trebuit să răspund. I-am telefonat pe la ora opt seara și ne-am întîlnit aproape de ora zece. Pe atunci, pentru cine nu-și mai amintește, unii aveau dreptul să atace, iar alții trebuiau să capete permisiunea de a răspunde. Cel care mă atacase urmarea să provoace un răspuns din partea mea, eram de acord cu asta? - m-a întrebat profesorul. De ce așa fi fost?! Fiindcă și acesta era un mijloc de asigurare că faci parte din sistem. Pentru acest drept la replică va trebui să te târguiești cu cei care îl lasă să te atace. Crezi că nu-ți vor cere nimic în schimb? El așteaptă răspunsul, dar știe cum îl vei putea obține. Ce-ar fi să-l lași să aștepte? Și să-i lași să aștepte? Nu răspunzi cînd te programează ei, o faci atunci cînd nu te pot șantaja pentru acest răspuns.

Poate că acum asta poate fi echivalată cu logica de tip „capul plecat...“. Nu era așa. Oricum, procesele tîrzii de intenție în această privință venite din partea unor arbitri ai moralei post-decembriste mă lasă rece.

În ultimii ani, profesorul a fost atacat, nelăsându-i-se nici o șansă, în multe dintre aceste atacuri. Atîta timp cât ar fi putut răspunde singur și cât aceste atacuri aveau o oarecare noimă, punctual vorbind, nu mi-am permis să intervin. Nu mi-am permis nici atunci cînd indirect eram vizat prin aceste atacuri.

După dispariția profesorului Crohmălniceanu îmi propun să-i apăr memoria, atît cît îmi va sta în puteri, din ceea ce aș numi datorie filială.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69.
Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2000: 3 luni - 65.000 lei; 6 luni - 130.000 lei;
1 an - 260.000 lei. ISSN 1220-6318

Tipărit la
IMPRIMERIILE MEDIAPRO

24 pag - 5.000 lei
La redacție: 4.000 lei

Cronicar